

ur. Marko Hren

PONOVNO ROJSTVO KABRCE, starosvetnega ozvočevala povezanosti

SIMPOZIJ O KABRCI, 20. september 2025

GO! 2025
NOVA GORICA
GORIZIA

Evropska prestolnica kulture
Capitale europea della cultura
European Capital of Culture

V POKLON IN ZAHVALO Dr. Miri Omerzel, MIRIT
Slava MIRIT!

Dr. Mira Omerzel MIRIT (druga z desne) na simpoziju o staroverstvu v Kobaridu, 2019.

ur. Marko Hren

**PONOVNO
ROJSTVO KABRCE,**
starosvetnega
ozvočevala
povezanosti

SIMPOZIJ O KABRCI

20. september 2025

PONOVNO ROJSTVO KABRCE,
STAROSVETNEGA OZVOČEVALA POVEZANOSTI

Uredil Marko Hren

SIMPOZIJ O KABRCI, 20. september 2025 v okviru

GO! 2025
NOVA GORICA
GORIZIA

Evropska prestolnica kulture
Capitale europea della cultura
European Capital of Culture

Copyright © avtorji, 2025. Vse pravice pridržane.

Nobenega dela te knjige ni dovoljeno reproducirati ali prenašati v kakršni koli obliki ali s kakršnimi koli elektronskimi ali mehanskimi sredstvi, vključno s fotokopiranjem, snemanjem ali s kakršnim koli sistemom shranjevanja in priklica informacij, brez pisnega dovoljenja založnika.

Založila: Akademija Staroslavov Hram pri Svetovnonazorski kozmološki skupnosti UPASANA, sanjava prostost duha.

Uredil in uvod ter spremne besede napisal Marko Hren.

Oblikoval Žiga Valetič.

Fotografije, kjer ni avtor posebej naveden, so last arhiva Akademije Staroslavov Hram pri Svetovnonazorski kozmološki skupnosti UPASANA.

Motiv na naslovnici: kabrcia v gnezdu nagiba zemljine osi.

Grafike na naslovnici: Kabrcia v kotu 2 x 23,4°, Leonardo da Vinci: *Uomo Vitruvio*, Zdenko Kalin: *Kip Pastirčka*.

Grafika na ovitku: Hititska plošča z mitološko zgodbo Ankara – Muzej anatolske kulture, https://commons.wikimedia.org/wiki/File:HittiteBasRelief_AnkaraMuseumAnatolianCivilizations.JPG; ena najstarejših ohranjenih upodobitev obrednega kota v motivu prerajanja – letnih časov in rodnosti.

Brezovica pri Ljubljani, 2025.

Kontakt: prostost.duha@gmail.com.

Digitalna verzija, prosto dostopna pod pogoji Creative Commons -4.0 CC-BY-NC.

Avtor dovoljuje objavo na www.dlib.si, www.academia.com in www.upasana.si.

Kataložni zapis o publikaciji (CIP) pripravili
v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani

COBISS.SI-ID 243153667

ISBN 978-961-95451-6-4 (PDF)

Vsebina

Uvod: kabrca, osrednji sveti predmet staroverske kulturne dediščine	11
O kabrci <i>Iz nevidne strani neba</i>	25
Starosvetna duh-ovnost se je vrnila nazaj domov, v javnost	31
Pot do GO! 2025 – od zemeljskega do nebesnega diha	41
• <i>Kobarid 2017, prvi simpozij – od zemlje k nebu, ponovna vzpostavitev svetišča pri Mrzlem studencu</i>	45
• <i>Kobarid 2018, drugi simpozij – voda in tok</i>	46
• <i>Kobarid 2019, tretji simpozij – zrak, najvišji veter, eter in ogenj</i>	46
• <i>Kobarid 2022, četrti simpozij – naj na področju staroverstva nastane močna raziskovalna skupnost</i>	52
Vogrsko, 20. september 2025 - program konference o kulturni dediščini	77
Ponovno rojstvo kabrce – izpod rok Alenke Gololičič	85
Kabrca in Velika Zavest, Nik@r@m@n@	99
Sveta preproščina – odgovor, prijatelj moj, pihlja v vetrcu	111
Priloga – druge knjige v založbi DSS in UPASANA	125

Alenki,

hvala za trudo, iglavišnje in znanje s katerim
nam je uspelo iz niste in z nekaj besedami,
izdelati glineno piščal kabonco, ki je mehka
v Valčarskih Rulih, nekaterim posameznikom.
povenilo sredstvo za meditacijo in iskranje
negovanega v sebi.

hvaležni

Proseca, 14. julij 2012

Pismo Pavla Medveščka Klančarja Alenki Gololičič, soavtorici in izdelovalki kabrc.

*Alenka Gololičič in Milenka Medvešček na otvoritvi muzejske postavitve artefaktov staroverstva v sklopu programa **GO! 2025**, Dvorec Vogrsko, april 2025. V ozadju levo zgoraj je fotografija Pavla Medveščka in njegovega osrednjega vira, Janeza Strgarja.*

Družina Pavla Medveščka Klančarja je desetletja čuvala zbirko in tudi po prehodu Pavla Medveščka skrbela za varno in dostopno predstavitev artefaktov. Vnukinja Daša Medvešček kot etnologinja nadaljuje raziskovalno delo na neobdelanem gradivu, ki ga hrani družina pokojnega zbiratelja.

Od vseh replik ima najpomembnejše mesto zagotovo kabrca, trikotna glinena piščal. Piščali sta dve, mala (kabrca) in velika, sončeva kabrca. Kabrco je Medvešček dobil za eno uro v roke, da je slišal njen glas in jo izrisal v celoti. Sončevo kabrco pa je izrisal samo po pripovedi in spominjanju Ivana Gerberca.

Kabrca je nov pojav v Slovenski etnomuzikologiji in čeprav o njej ne vemo veliko, vemo dovolj za pristno uporabo glasbila.

Pavel Medvešček, ki je zapisal in izrisal zadnje sledi o tem inštrumentu, je od neposrednih pričevalcev o obstoju posoških srenjskih in duhovnih poglavarjev, dehnarjev, izvedel samo tole: »Kabrco so lahko imeli le dehnarji. Z njo so, ko so si želeli, s piskanjem prišli v stik z Nikrmano in z zduhci.« Inštrument kabrca je tako neposredno in neločljivo povezan z duhovnim življenjem prednikov. V tej publikaciji pre-izprašujemo nedavno objavljene hipoteze o vlogi vrhovne duhovne entitete Nikrmane, saj razumevanje pojma Nikrmana opredeljuje smoter inštrumenta kabrca.

**Dejstvo, da sta kabrca in Nikrmana neločljivo povezani,
daje kabrci dodaten, edinstven pomen.**

KABRCA

Kraj najdbe: Čiginj, leto 1968

Darovalec: Jerin

Snov: glina

Mere: dol. 11 cm, v. 11 cm (trikotna oblika).

Opis: Kabrca je glinena piščal trikotne oblike. Uporabljal jo je dehnar, vodja starovercev pri svojem delu, premišljevanju in obredih.

Posebnost: *Kabrca je replika piščali, narejena po skici in natančnem orisu originalne piščali. Medveščku je originalno piščal prinesel Jerin, a mu ni hotel povedati, kdo je njen lastnik. Piščal je imel Medvešček le toliko časa, da jo je lahko izrisal v naravni velikosti in točnih merah (merilo 1:1). Po njegovi risbi jo je izdelala keramičarka Alenka Gololičič iz Gorenjega Loga pri Mostu na soči, aktivna članica Društva keramičkov Kanal.*

(Iz kataloga *Staroverstvo in staroverci*, str. 9. katalog etnološke zbirke Pavla Medveščka, Goriški muzej Kromberk – Nova Gorica, poletni solsticij 2014. Besedila sta prispevala Pavel Medvešček in mag. Darja Skrt, ki je katalog tudi strokovno uredila.)

Uvod: kabrca, osrednji sveti predmet staroverske kulturne dediščine

Misel v Katalogu etnološke zbirke Pavla Medveščka Klančarja pod naslovom *Staroverstvo in staroverci*, ki ga je Goriški muzej izdal leta 2014, je odločno namignila na izpostavljen pomen kabrce, glinene piščali. Na strani 9 beremo:

Od vseh replik ima najpomembnejše mesto zagotovo kabrca.

S to mislijo se ob prvem desetletju po ponovnem vstopu inštrumenta kabrca v javnost več kot strinjamo!

Odgovore zakaj je temu tako, bomo razvili v pričujoči publikaciji. Razlogovanje se bohoti na trojstvu trditev, ki temeljijo na prepričljivo raziskanih sklopih:

1. sami geometriji in elementarni tročanski strukturi kabrce, ki je v obrednem kotu, kotu nagiba Zemljine osi med dvema sončnima obratoma;
2. inherentni povezanosti kabrce s starosvetno kozmološko entiteto Nirkmano in s tem s sferami stvarstva ter
3. globini, funkcionalnosti ter estetski vrednosti kabrce kot glasbila.

Pri presoji vzdržnosti vseh treh sklopov moramo ostati previdni, gibki in strpni ter upoštevati relativnost znanstvenih hipotez, meritev in drugih zaznav.

Kabrca je inštrument, ki pripada duhovni kulturni dediščini. V nadaljevanju bomo zatrjevali, da kabrca nemara sodi med osrednje duhovne artefakte naše globoke kulturne dediščine. Iz zapisanega bo razvidno, kako pomembno vlogo igrajo piščali in figure pastirjev (kot metafore ali kot liki junakov) v slovenskem pripovednem,

literarnem, glasbenem in likovnem izročilu. Številne narodne pesmi in povesti, na čelu z mladinskim junakom Kekcem in skrivnostno metaforo Mojčine slepote, se vrtijo okrog pastirskega življenja in vključujejo piščali. Zakaj? Pastirski poklic je poklic vezan na naravo, divjino. Piščal je preprost inštrument, ki ga lahko vsakdo izdelal iz različnih naravnih materialov ali pa jo oponaša z žvižganjem. Trdili bomo, da imajo piščali v izročilu osrednji pomen zato, ker – kot inštrumenti, ki delujejo na pretok zraka – povezujejo vse ravni bivanja. Ni naključje, da se je v izročilu pojavila piščal kabrca kot osrednji obredni, sveti inštrument stare vere. Kabrca se tako uvršča v bogat korpus kulturne dediščine, ki temelji na piščalih in pašniški kulturi. V poglavju o četrtem v nizu simpozijev, ki so potekali v Kobaridu v sklopu priprav na GO!2025 bomo podrobneje predstavili nemara najmočnejši projekt umeščanja metafore pastirčka in piščali v protokolarne javne prostore. Projekt umestitve Dečka s piščaljo, pastirčka, ki simbolizira javno besedo, vest, svobodo govora, v Park Tivoli, ob stavbo RTV Slovenija in v kongresni center Brdo. Nenazadnje, piščal iz medvedje kosti, ki je bila odkrita v arheološkem parku Divje Babe, je revolucionarno vplivala na razumevanje kognitivnih sposobnosti neandertalca – prav piščal je postavila hipoteze o nasledstvu kultur do homo sapiensa na glavo. Enako tudi piščal kabrca postavlja na glavo razumevanje duhovnosti naših ne tako daljnih prednikov.

Ne želimo vzpostavljati novodobnih staroverskih dogem! Dogmatizem onesposablja prvinsko duhovnost, katere osnovna vsebnost je ustvarjalni duh posameznika, ki omogoča prilagajanje skupnosti na spreminjajoči se svet.

Pozivamo h kritičnemu in ustvarjalnemu razmišljanju. Posebej v tej smeri pozivamo pedagoge in učence osnovnih in srednjih šol. Tem je namenjena konferenca v okviru rednega programa GO!2025 Evropska prestolnica kulture, ki nosi enak naslov kot knjiga, ki je pred bralci. Knjiga služi kot strokovno gradivo izdano ob GO!2025 in kot gradivo za kasnejše uvajanje kabrce v pouk osnovnih in srednjih šol. Da pa se bo kabrca v vsem svojem poslanstvu zares vrnila v slovenski kulturni prostor, bo bržkone potrebno daljše obdobje preizkušanja, poglobljanja in tudi razprave.

Naj kabrca piska!

Ker kabrci želimo plodno življenje, vnaprej vzpostavljamo potrebne zadržke do naših ugotovitev zapisanih v tem poročilu o ponovnem rojstvu kabrci. Vračanje tega svetega inštrumenta nazaj v skupnost, med ljudi, in s tem povezanimi procesi, premišljevanja in sklepanja, so polni dilem in vprašanj. Upamo, da smo vsaj na nekatera odgovorili dovolj prepričljivo.

Pri tem sledimo misli Alenke Gololičič oziroma njeni želji, *da bi kabrci igrali tisti, ki bodo skozi ta predmet izkazali spoštovanje prednikom, ter tako povezali svojega nonota s svojim vnukom!* Tudi želja Pavla Medveščka je bila, da dediščina in artefakti staroverja, posebej kabrci, pridejo do šolskih učilnic, do otrok.

Bralec in bralka bosta v prepletu poglavij knjige našla podrobnosti trojstva razlogov za zatiranje izjemnosti kabrci.

Uvodoma pa izpostavimo doslej spregledano in neraziskano dejstvo, da je mala kabrci, ki jo je po besedah Jerina, Medveščkega vira, lahko uporabljal samo staroverski starešina, dehnar, zato da je v mislih prišel v stik z Nikrmano, izdelana v pravilnem obrednem¹ kotu $2 \times 23,4^\circ - 23,5^\circ$, kar predstavlja celoten nagib zemljine osi v dveh ciklih od zimskega do poletnega sončnega obrata. Malo kabrci je Medvešček imel v rokah dovolj časa, da je nanjo v miru zapiskal, si v spomin vtisnil zvok in jo natančno prerisal. Zvok si je – kot bomo brali v nadaljevanju – natančno zapomnil, skico pa je kot šolan, izurjen in navdahnjen risar slovenski kulturni dediščini zapustil do take popolnosti, da je lahko kiparka Alenka Gololičič po njej napravila delujoč inštrument. Posamični inštrumenti so sicer različno uglašeni – a v splošnem uglasitev kaže na dobro naravno uglašenost, ki omogoča tako skupinsko orkestralno interpretacijo kot seveda intuitivno in meditativno komunikacijo med glasbenikom, zračnostjo (navdihom) in kozmološkimi elementarnostmi. V nadaljevanju bomo utemeljili pomembno ugotovitev, da Medvešček ob svojem stiku s

1/ Zemljina os v ciklu 41000 let spreminja nagib med $22,1^\circ$ in $24,5^\circ$. Ker je v tem stoletju nagib cca $23,44^\circ$ in raste, predpostavljamo, da je bil v času prvinskega vedenja o pomenu kota ta samo zanemarljivo manjši. <https://science.nasa.gov/science-research/earth-science/milankovitch-orbital-cycles-and-their-role-in-earths-climate/>. Koti na skicah kabrci so rahlo različni, a odstopanja lahko jemljemo v intervalu $23,4^\circ$ do $23,5^\circ$, kar predstavlja ustrezno toleranco.

kabrco o obrednem kotu ni vedel ničesar in ga tudi ni poznal. Narisal ga je po dejanskem artefaktu.

Tako kot je v času spremenljiv nagib zemljine osi, ki ga imenujemo OBREDNI KOT² je bila gotovo v preteklosti spremenljivka tudi UGLASITEV inštrumenta in seveda UPORABA. Naši sklepi so sicer zanesljivi in podprti z ustreznimi raziskavami, a prostora za nadaljevanje raziskav, posebej glede praktik in uporabe kabrc, je še zelo veliko. Razlogi, motivi in naravnost pri uporabi inštrumentov danes in pri naših prednikih ali še živečih neposrednih potomcih staroselskih ljudstev, so lahko povsem različni. Smoter, namen inštrumentalista in smoter, namen s katerim je inštrument nastal, morda nimata prav nobene povezave več, ali pa iskanje take vezi zahteva poglobitev, ki jo zmorejo le redki.

Ko kabrc zaide med ljudi, lahko ostane obredni kót v geometriji kabrc še neke vrste mistična skrivnost, a povsem drugače je z uglasitvijo inštrumenta, saj bo ob to vprašanje trčil vsakdo, ki bo želel kabrc igrati ne le v osami in pogovoru z naravo, temveč skupaj z drugimi inštrumenti in inštrumentalisti. V današnjem času sledimo številnim razpravam o »pravilni« uglasitvi; ali naj vzamemo uglasitev, ki je standardizirana orkestralna uglasitev (t.i. pitch) 440 Hz (frekvenca za ton A<4> nad c) ali pa t.i. Schumanovo resonanco, lastno frekvenco Zemlje cca 7.83 Hz, kar za ton A<4> prinese uglasitev na 432 Hz kar izhaja iz predpostavke o Šumanovi resonanci, ki se jo običajno zaokroža na 8 Hz. A obstajajo študije, ki dokazujejo, da se Zemljina frekvenca v času in v prostoru spreminja³. Take hipoteze potrjujejo pričevanja o različnih uglasitvah inštrumentov etnomuzikološke dediščine po svetu. Novejše znanstvene geofizikalne raziskave spremembe v geomagnetnem polju planeta potrjujejo z izračuni vplivov in dinamizma konvekcijskih tokov v notrini Zemlje na eni strani in dinamike sončnih viharjev in ostalih oblik ekstremov sončnega sevanja. Spremembe v geomagnetnem polju Zemlje se kažejo

2/ Več v ddr. Andrej Pleterski, *Kulturni genom, Prostor in njegovi ideogrami mitične zgodbe*, Založba ZRC SAZU, 2014. Dddr. Pleterski je v našem prostoru na obredni kót opozoril prvi.

3/ Npr <https://roelsworld.eu/blog-music/music-and-esotericism/432-tuning/432hz-and-the-schumann-resonance/>.

kot povsem logična posledica velikih geofizikalnih sprememb. Kako se je v času spreminjala lastna frekvenca Zemlje?

Standard koncertnih uglasitev se je že v Evropi samo v par stoletjih zaznavno spremenil. Medtem, ko je današnji standard 440 Hz sprejela leta 1939 International Standards Association na konferenci v Londonu, je pred tem veljal standard 435 Hz, ki je bil sprejet na Pariški Akademiji leta 1859. Srednjeveške uglasitve⁴ pa naj bi bile v poltonu pod 440 Hz pri čemer so bile v praksi za različne zasedbe v veljavi različne uglasitve. In omenili smo samo uglasitve v Evropi minulih stoletij. Uglasitve drugod po svetu v daljšem časovnem razponu toliko bolj odstopajo!

Še bolj raznoliko bo seveda razumevanje povezanosti kabrci (in inštrumentalista) z Zemljino ali kozmično zavestjo. Če za razlogovanje (pri)vzamemo platformo povezanost kategorijo *mane*, in kozmologijo *manaizma* ob razlagi staroverske entitete Nik@r@m@n@⁵, potem smo seveda lahko zadeli samo tisti približek, ki ga je v svojem razsežju zaobjel indoevropski etimološki koren »*mana*«.

Svečeniki po svetu so imeli različne izobrazbe in različne merilne tehnike ter izročila in predmete prenešene iz roda v rod. Kot ljudje, so imeli tudi različne zaznavne, (ekstra)senzorične in/ali introspektivne sposobnosti. In bili so ljudje, torej, delali so napake in približke in moramo upoštevati faktor relativnosti ob sprejemljivih približkih in tudi napakah, ki so jih z ome(n)jenimi orodji napravili.

Ob pogostih selitvah narodov in plemen so se svečeniki vedno vnovič znašli v novih situacijah. Meritve in zaznave so morali opravljati ob zanje novih danostih atmosferskih in geo-magnetnih sil. Predpostavljamo, da se je ob stresnih selitvah izgubilo mnogo tradicijskih merilnih naprav, ki so jih potem na novo inovativno izdelovali.

4/ Matematik Boris Horvat, je kot strasten izdelovalec srednjeveških inštrumentov, za matematični seminar napisal študijo o razlikah v pristopih do uglaševanja naravnih in srednjeveških inštrumentov. Študija je dostopna samo v knjižnici Fakultete za matematiko Univerze v Ljubljani.

5/ Več o tem in o razlogih, zakaj entiteto, ki jo je odkril in opisal prvi Medvešček pod imenom Nikrmana pišemo v obliki Nik@r@m@n@ je v prostem dostopu objavljeno v delu *A Discourse on the Revival of Manaism* v digitalni knjižnici NUK na povezavi: <https://dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-YQGJ3PQY?&language=eng>.

Svečenik, dehnar, je bil tudi pri uporabi kabrc suveren in samostojen, moral je biti ustvarjalen in uporabo prilagajati konkretnim situacijam. Od svečenika je bilo odvisno, katero metodo (v času) je uporabil za določitev obrednega kota – lahko je vzel kak iz roda v rod preneseni predmet (po Medveščkovih virih binkl), merilnik, ali pa je v realnem času izmeril kot s pomočjo gnomna in sence ob obeh sončnih obratih. Slednji princip privede do enakega rezultata na vseh delih Zemlje, ne pa tudi v vseh časih, spričo spremenljivega nihaja zemljine osi.

Kar so imeli skupnega vsi svečeniki v vseh časih je ena in ista Zemlja in eno in isto osončje s svojimi ritmi, cikli in rotacijami. Emblem ravnovesja te enosti je ujet v ritmu letnih časov in sončnih obratov, ki jih simbolizira obredni ali sončni kót. Na življenje vseh ljudi na Zemlji v vsej zgodovini je nemara prav ritem nihaja Zemljine osi najbolj dramatično vplival s tem, da je narekoval letne čase in obdobja setve, lova, dela in počitka.

Upoštevamo torej, da je bil svečenik (dehnar), ki je inštrument (kabrc) dal napraviti, nadziral izvedbo in izbral »pravega« ter nato glasbilo uporabljal v obredne namene, predvsem človek v določenem času na določenem prostoru. Človek, s sebi lastnimi (edinstvenimi) znanji in sposobnostmi. V prejšnjih delih smo obrazložili, da je svečeništvo ustvarjalen⁶ in ne dogmatski poklic. Temelji na dnevnem prilagajanju okolju, na intuiciji, introspekciji in ne na dogmah. Svečenik (dehnar) z absolutnim glasbenim posluhom, (si) je kabrc verjetno uglasil drugače, kot tisti, ki odtenkov med poltoni ni natanko razložil in ga odstopanja zvèna ob uporabi posameznih nizov zaprtih in odprtih lukenj na kabrci zato niso posebej motila.

Svečenik, ki je bil bolj introspektivne narave in je prisegal na intuicijo ter povezanost s sferami zavesti, je izvajal iz sebe in svojih inštrumentov drugačne zvoke kot svečenik, ki je morda bolj strogo sledil izročilom ali nenapisanim pravilom, ki jih je prevzel neposredno od prednikov.

Od kod se napaja intuicija? Kaj je intuitivni zvok? Kaj bi pomenila intuitivna uglasitev? Kakšna je povezava med igranjem v transu in standardiziranimi uglasitvami ter lastno frekvenco Zemlje? Kako je pri tem

6/ Na primer v delu *Duhovno vodstvo v Sloveniji nekoč in danes*. <https://beletrina.si/knjiga/duhovno-vodstvo-v-sloveniji-nekoc-in-danes>

z lastno frekvenco mikrohabitatov oziroma konkretnih mest posebnih moči, ki so jih nekdanje skupnosti dojemale kot svetišča: votline, vrtače, gaji, hrami, gorski vrhovi, spodmoli ob izvirih, slapovi, kaskade?

Kaj je torej igral nekdanji svečenik v skupnostih naših prednikov in kaj naj igra danes? Če je svečenik nekoč odšel v neokrnjeno naravo, da se je pogovoril s širnimi sferami zavesti, da je harmoniziral osebe z utripom sveta, in če je to napravil tako, da se je v tišini divjine z njo spojil v poglobitvi v svojo notranjo tišino, se vprašamo, kam lahko gre današnji človek v notranji tišini. Ob potopljenosti v umetna (s strani tehnologije proizvedena) elektromagnetna, radijska in druga valovanja in ob zvokih, s katerimi naprave polnijo ozračje ter ob vse-povsodnih svetlobnih sevanjih, prave divjine, v smislu Šmitkove razlage iz besednega korena *dév*, *svét*, skorajda več ni.

In prav zato je v našem času neokrnjena divjina še bolj sveta.

Kje lahko potopimo notranjo tišino v zunanjo? Kje lahko uglasimo lastno frekvenco našega bitja z lastno frekvenco habitata, ekosistema, Zemlje?

Upam, da smo zgoraj namignili na odgovore, ki tičijo v vprašalnici kako in ne v vprašalnici kaj!

O naštetih vprašanjih smo v letih po rojstvu kabrci veliko razpravljali in del razprav povzemamo v nadaljevanju. A vsi se strinjamo, da bo pri raziskovanju kabrci potrebno še veliko poglobljanja. Spodbude za tovrstno poglobljanje naj prejmejo že otroci, ki bodo inštrument sprejemali z več intuicije kot odrasli. Zato imajo otroci več možnosti, da bodo na dolgi rok kabrci uporabljali na pravi način.

Zastavimo bralki in bralcu preprosto vprašanje, s katerim se je gotovo soočila ali soočil. Ali bralki in bralcu kdaj zazveni v ušesih? Kadar zazveni v ušesih pisca teh besed, če ima le pri roki kak dobro uglasen inštrument izmeri, v kateri frekvenci oziroma tonaliteti zveni zvok, ki se je na skrivnosten način ujel v ušesnih napravah. To še posebej velja za zvenenje, ki se primeri na meji spanca, ali v kaki drugi obliki stanja zavesti, ki mu nekateri pravijo *alfa stanje*. Pogosto mu tako zazveni prav v tonu A kot sta ugašena kitara in klavir. Je to zato, ker imamo uskladiščen spomin na »pravilno« uglasitev ali zato, ker ton A (pod)zavest sproži intuitivno? Nam zazveni Zemlja? Gre za resonanco?

Gre za uglaševanje, za katerega skrbi Zemlja sama, njena zavest? Mar piscu nekaj sporoča Pitagora, o katerem bo glede uglaševanja inštrumentov tekla beseda v nadaljevanju, tu pa razkrijemo, da je pisca prav Pitagora kot kompleksen filozof kot inspiracija spremljal od študija na Ljubljanski fakulteti za matematiko pa vse do danes. Dejstvo je, da je zvenenje v ušesih pri ljudeh relativno pogosto, realno, slišno, materializirano v jasno zaznavnih fizikalnih procesih slušnih organov s kristalno jasno in čisto, določljivo frekvenco.

Dejansko ob zvenenju v ušesih pogosto pomislim, da me poizkuša nekdo uglasiti. Frekvenco, ki mi je zazvenela, ohranjam v resonančnih delih telesa in pohitim k uglašenemu inštrumentu, ali pa si zaznani ton posnamem na pametno napravo in preizkus uglasitve opravi kasneje.

Ob upoštevanju relativnosti in toleranc pri opazovanju naštetih dimenzij, smo v pričujočem zapisu poizkusili postaviti najverjetnejše hipoteze o naravi in pomenu kabrce.

Trdimo:

- da je kabrca izdelana v premišljeni in kozmološko sofisticirani geometriji,
- da je kôť okarina, narejena za delovanje v vzduhu, torej atmosferi srednjega zraka, s čimer lahko dehnar/instrumentalist povezuje več svetov zavesti stvarstva s skupnostjo ter tako
- združuje tri vitalne sfere, ki jih v slovenskem jeziku predstavimo skozi sinonime *zrak*, *étèr*, *vzduh*, ki pa jih razložimo v njihovih ključnih razlikah. Razumljena na ta način, je kabrca inštrument za povezovanje med sferami stvarstva; med spodnjim, zemeljskim (NAV), kjer domujejo predniki, srednjim, bivanjskim (JAV), in gornjim, informacijskim svetom (PRAV), kjer domujejo NAMEN, VOLJA in ZAKONI STVARSTVA.

Svet PRAV bomo v tem delu istovetili s posoško Nikrmano iz tradicije, ki so nam jo vrnili posoški staroverci prek Pavla Medveščka Klančarja.

Praktična vrednost kabrce se bo pokazala šele v času, z uporabo samo. Zato želimo kabrcu predstaviti učencem in dijakom in najširši javnosti.

Nenazadnje je podobno z vsemi izumi – njihova vrednost se pokaže šele v dolgih letih po izumu samem, ko izdelek pride med ljudi.

In kabrca je inovacija, tako v smislu same izdelave kot – še bolj – v smislu njene uporabe kot inštrumenta in s tem družbene vrednosti.

GO! 2025 je pravo odskočišče, da kabrci, tej zgodovinski družbeni inovaciji zaželimo srečno pot ob novem rojstvu.

Piščal kabrca je napravljena iz zemlje, gline, deluje na zrak⁷, veter, in poganja jo navdih, vzduh človeka, v izročilu Pavla Medveščka primarno svečenika, dehnarja. Tako inštrument povezuje tri svetove, zemeljskega-atmosferskega, svet človeka in zgornji svet – svet volje, namena, Nikrmane. Kabrca žarči Zemljo, odzvanja atmosfero / vzdušje bitij in navdihnjena je od gornjega svetâ, ki mu kraljuje sveta Nikrmana. To ponazarja njena trikotna oblika in kot bomo videli v nadaljevanju tudi kompozicija in število lukenj.

7/ V več prejšnjih delih smo podrobneje predstavili pomen treh slovenskih besed, sopomenk za zrak – hrvaški jezik isto kozmologijo odslaka s pomenom besede zraka za žarek, kar daje podlago za sklep, da v slovanski kozmologiji beseda zrak opisuje lastnost otipljive materije, da žarči (toploto, hlad, radioaktivno sevanje, elektormagnetno sevanje). Slovanski jeziki uporabljajo besedo v(a)zduh, kot sopomenko za zrak; medtem, ko se v slovenskem jeziku vzduh pogovorno nanaša na atmosfero, na srednjo raven zraka, ki opredeljuje vzdušje, Hrvati besedo vazduh uporabljajo kot glavno besedo za zrak. In tudi koren besede (v)eter kot najvišji zrak (ki hrani in prenaša informacije) je v slovanskih besedah za zrak pogost – kot powietrze je ponekod osrednja beseda za zrak. Več o kozmologiji zrakov spregovorimo v sklepnem poglavju. Slovani smo si tako glavne besedne korene za zrak lepo porazdelili, na tak način pa najbrž nevede vse tri sopomenke za zrak ohranili v njihovem izvirnem kozmološkem pomenu, in s tem v dediščini ohranili tukaj skicirano trojnost plasti/kvalitet zrakov.

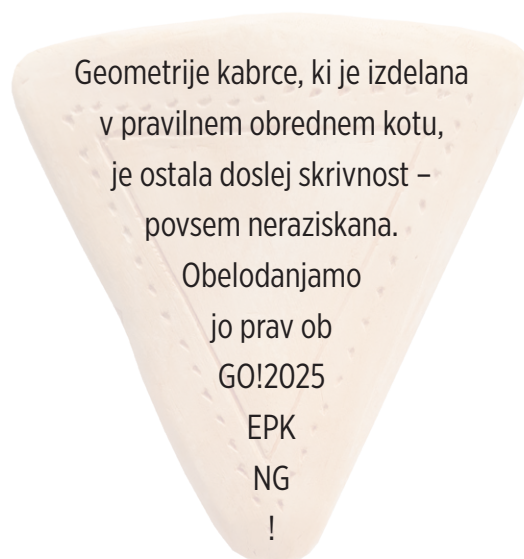
Sfera	Element	Kvaliteta	Opis	Slovanske oznake svetov	Raven percepcije
Geosfera	Zemlja – trdo	Fizikalno merljiva žarčenja otopljivega sveta	Zrak neposredno ob trdi materiji, zemlji, napolnjen s sevanjem materije.	NAV	Znanstveno merljivo!
Biosfera, atmosfera	Ozračje – mehko	Vzdušje ⁸	Zrak napolnjen z vzdušjem odnosov (razmerij) med bitji kraljestev prirode.	JAV	Zaznavstveno in izkustveno dojemljivo!
Troposfera- stratosfera, svet do ionosfere	V-eter Fino, subtilno	eter	Zrak napolnjen s prano, elektroni, prostimi ioni.	PRAV	Introspektivno, meditativno, intuitivno zaznavno!

TABELA: Poskus shematiziranja ključnih besed Slovanske kozmološke etimologije

angleško	italiansko	slovensko	slovaško	češko	hrvaško	poljsko	ukrajinsko
air	aria	zrak	vzduch	vzduch	vazduh	powietrze	промінь
ray	raggio	žarek	lúč	paprsek	zraka	promień	промінь
radiation	radiazione	žarčenje	žiarenie	záření	zračenje	promieniowanie	радіація
breath	respiro	dih	dych	dech	dah	oddech	дихання
athmosphere	athmosphere	vzdušje	atmosféra	atmosféra	atmosfera	atmosfera	атмосфера
wind	vento	veter	viator	vítr	vjetar	wiatr	вітер
ether	etere	eter	eter	eter	eter	eter	ефір
sky	cielo	nebo	obloha	nebe	nebo	niebo	небо
sound	suono	zvok	zvuk	zvuk	zvuk	dźwięk	звук
world	mondo	svet	svet	svet	svet	świat	світ
whole	Totale	cel	celý	celý	cijeli	cały	цілий
sacred	sacro	svet	posvätný	posvátný	sveto	poświęcony	священний

8/ VZDUH, slovenska manj poznana sopomenka za zrak, je domena zraka med svetom zgoraj in zemeljskim svetom. Iz nje izide beseda vzdušje. VZDUH je povezovalni zrak, zrak komunikacije, srčnosti. Polnijo ga raznotera bitja (entitete, kvalitete), med staroverci znana kot 'zduhci' (Medvešček, 2015), ki jih ni moč meriti z inštrumenti konvencionalne znanosti. V izročilih so ta bitja lahko škrti, vile, idr. Tipične kvalitete v ozračju vzduha so v psihologiji označene kot empatija, simpatija, v pogovornem jeziku pa kot naklonjenost, ljubezen, sovraštvo ipd.

Dodatna zanimivost: Tudi Poljaki poznajo besedo vzduch, v pomenu povezanem z dihom in zvokom.

Medvešček v času beleženja informacij o kabrci ni vedel za obredni kot. Malo kabrco, ki jo je imel kratek čas v rokah, je prerisal natančno in ta kabrca je zrisana v obrednem kotu. Velika, sončeva kabrca je opisana po pripovedi, in ker Medvešček ni vedel za pravilo obrednega kota, velike kabrce ni zrisal v obrednem kotu. Povsem mogoče je, da je bila tudi velika, sončeva kabrca v isti geometriji kot dehnarjeva! Če bi Medvešček vedel za skrivnost obrednega kota, bi bržkone tudi veliko kabrco skiciral v kotu 23.4° .

Sončeva kabrca tako dokazuje, da Medvešček ni vedel za obredni kót vse do izida knjige *Kulturni genom* ddr. Andreja Pleterskega. To je piscu teh besed Medvešček sam tudi izpovedal v več pogovorih, preverili pa smo tudi pri ddr. Pleterskem, ki je potrdil, da se o obrednem kotu z Medveščkom nista pogovarjala in da tudi nista opazila pomembne podrobnosti, da je dehnarjeva kabrca skicirana prav v obrednem kotu. S Pleterskim se danes strinjava, da Medvešček torej za obredni kot ni vedel in da je prerisana dehnarjeva kabrca na skici v obrednem kotu dokaz za pristnost kozmologije inštrumenta, posebej ob dejstvu, da je druga kabrca, skicirana kot Sončeva kabrca, v poljubnem kotu, ki ni enak obrednemu kotu temveč je ta cca $33,3^\circ$.

Šele po izidu knjige *Kulturni genom* smo v skupnosti raziskovalcev staroverja obrednemu kotu posvetili ustrezno pozornost.

Da je pravilno narejena kabrcja izdelana prav v obrednem kotu, smo torej odkrili šele v zreli fazi raziskovanj. A prav ta podrobnost bistveno dopolnjuje razumevanje in kozmološko vrednost inštrumenta, ter ga postavlja ob bok velikim svetovnim artefaktom starodavnih modrosti, ki so izhajali iz in častili stvarstvo kot celoto in ritem letnih časov, prerajanja, kot svet.

V prejšnjih delih⁹ smo podrobno popisali, da so svečeniki povsod po svetu obredni kot poznali, častili in uporabljali tako v obrednih praksah kot v stavbnih in krajinarskih geometrijah in simbolih. Raziskali smo, da je obredni kot poznal, in široko uporabljal tudi Jože Plečnik, pred njim na primer Leonardo Da Vinci in številni drugi, ki so na ta način ohranjali mistično skrivnost starih šol modrosti. Razkrili smo, da so prostozidarji, med njimi prav posebej umetniki in arhitekti, obredni kot uporabljali kot prepoznavni znak in kot skrivno pravilo - na primer v t.i. skrivnosti sklépника (zaključnega trikotnega kamna v stavbnih obokih).

Kot primer si iz svetovne dediščine priključimo samo hititsko ploščo iz Muzeja Anatolijske kulture v Ankari, na kateri svečenik drži palice¹⁰ v dvojnem obrednem kotu.

Pri preverbi meritev upoštevamo, da je bil nagib zemljine osi v času pred zatonom Hititske kulture lahko tudi do 2 stopinji manjši od nagiba v času, ko so kabrce še izdelovali v Posočju (20 stoletje AD). Na gornji prečudoviti hititski upodobitvi je zelo verjetno kodiran (za čas pred 4 tisočletji) pravilni obredni solsticijski kot in prav mogoče je, da so upodobitev uporabljali ne le kot obredno hierofanijo temveč tudi kot »*binkl*«.

9/ Npr. v Hren in Kopač, 2022: *Predkrščanske svetosti in večnostna prostorska ureditev: gradivo za vodič po poganski Ljubljani*; <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:doc-IMOMFQU0?&language=eng> in tule https://www.academia.edu/91824705/Guide_to_Heathen_Ljubljana_Capital_of_a_Pagan_State_of_Slovenia_Pre_Christian_hierophany_pagan_places_of_worship_and_perennial_architecture.

10/ Po pogovoru z ddr. Andrejem Pleterskim je bil ta mnenja, da je verjetno, da svečenik na plastiki v rokah drži tri klase in da gre za zgodnjo upodobitev mitične zgodbe prerajanja, žetve in sestve, na kar naj bi nakazovala kamniti srp v rokah svečenice, trije klasi in voda iz vrča.

Kabrca – dvojni obredni kot (2 x 23,4 do 23,5°), kot dveh nihajev zemljine osi med dvema sončnima obratoma

Detajl iz Hititske plošče (1200–700 B.C.) Ploščo hrani muzej anatolijske kulture, Ankara, Turčija. Svečenik in svečenica držita v rokah vrč in tri palice ali klase, ki tvorijo dvojni obredni kot (2 x 23,4°)

Kovanec s Plečnikovo skico Katedrale svobode, Slovenskega parlamenta, ki ponazarja en nihaj zemljine osi s kotom stožca cca 23,44°).

Obredni kot simbolno nosimo tudi v naših žepih s kovanecem za 10 centov.

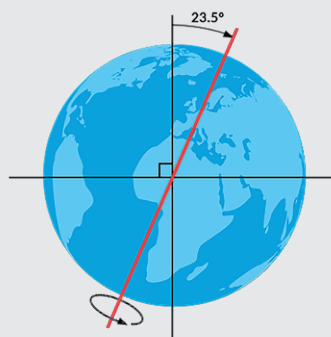
A to ni edini kovanec z obrednim kotom, ki ga nosimo v žepu kot simbol (za)upanja v kozmično ravno-vès-jè in vsè-mir-jè.

Italijanski evrski kovanec – Leonardo da Vinci: Uomo Virtuvio

Nemški kovanec z germanskim orlom

Nagib Zemljine osi, 23,44°

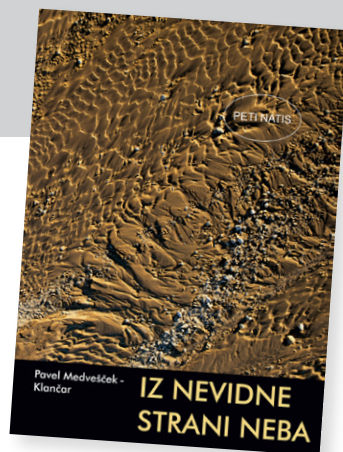

O kabrci *Iz nevidne strani neba*

Izbrane misli, ki jih je Pavel Medvešček zbral in zapisal o kabrci.

KÁBRCA, GLINENA PIŠČAL,
Iz nevidne strani neba, str. 243

V Tolminu sem srečal Jerina in ga vprašal, ali slučajno kaj ve o neki piščali. Rekel je, da o tem prvič sliši. Vendar se bo ob povratku oglasil pri Tonetu Kuku, ki bo o tem gotovo kaj vedel. Dogovorila sva se za dan in uro, ko se bova dobila v gostilni v Čiginju.

Ko me je tisti dan Jerin zagledal, mi je že od daleč mahal in se smejal. Takoj sem vedel, da mi gotovo prinaša dobre novice. V gostilni sva se kot vedno usedla v kot ob oknu. Za tem mi je rekel, da morava najprej nazdraviti za dobro opravljeno delo, kar sem potrdil s tem, da sem mu rekel, naj si naroči, kar si želi. Za začetek je naročil le kozarec sadjeveca in močno kavo. Potem pa mi je začel pripovedovati.

Jerin: Tone je bil o tisti piščali zelo dobro poučen, ker je o njej vse vedel. Kot mu je povedal, je tisto piščal (Slika kabrcce, Iz nevidne strani neba, sl. 64.) po zapriseženem takrat naročil dehnar. Kabrco so lahko imeli le dehnarji. Z njo so, ko so si želeli, s piskanjem prišli v stik z Nirkrmno in z zduhci.

Takrat je zadnji dehnar svojo (kabrco op.p.) že imel, ker jo je dobil od svojega predhodnika. Naročena pa je bila namenjena tistemu, ki naj bi ga nasledil. Toda kot veš, se to žal ni zgodilo.

Malo pred smrtjo jo je izročil Tonetu Javorju. Vendar mu ni povedal, ali pa je to pozabil, kaj naj z njo naredi. Zato jo ima še danes skrito. Meni jo je, kot vidiš, posodil, a le za en dan. Pavel, sedaj pa le vzemi papir in jo, kot veš in znaš, nariši. Jaz pa bom med tem časom spil še en sadjevec in kavo.

Ker je vsak dehnar dobil piščal od predhodnika, ni poznal njene notranje izpeljave, ki pa je bila pri vsaki drugačna in je zato tudi piskala na drugačen način.

Njene dimenzije niso bile do podrobnosti predpisane. Pri izdelavi je bila obveza le velikost, ki ni smela biti večja od enega sežnja, morala pa je imeti obliko tročana.

Izdelovali so jo tako, da so jo v notranjosti izdelali iz voska, ki je pri pečenju zgorel. Kdo je te piščali izdeloval iz gline, se ni vedelo, ker tega dehnar ni povedal, čeprav je pri izdelavi zadnje tudi sodeloval. Ko se je posušila, jo je zapriseženi odnesel k Laštarju na pečenje. Tone je še povedal, da je bilo to okoli leta 1938.

Piščal sem takrat tudi poizkusil. Piskala je zelo lepo.

Iz nevidne strani neba, str. 203

Ali si imel kdaj v rokah veliko kabrc?

Tajbr: Le enkrat, da sem jo lahko natančno pregledal. Nanjo pa nisem nikoli piskal, ker bi me morali za to podučiti. Gre namreč za poseben inštrument, ki je bolj kompliciran kot moj škant. Dehnarjevo kabrc pa sem z njegovim dovoljenjem le poskušal in ugotovil, da zahteva precej več vaj, kot sem si mislil. Dehnar pa je nanjo zelo lepo in umirjeno piskal. Takrat je bil namreč dobre volje, ker sva mu prišla s Cizljem povedat, da sva prejšnji dan pri nekem fantku na Ušniku videla, da drži v rokah nekaj podobnega kabrci. Ko sva mu jo vzela, sva ugotovila, da se je pri žganju »zvila« in deformirala, tako da je bila neuporabna, saj je spuščala zelo čudne glasove. Čeprav je fantek jokal, sva mu jo vzela, vrgla na tla, pohodila in zdrobila. Z opravljenim je bil dehnar zadovoljen, saj se je bal, da bi lahko tisto kabrc nekoč obravnavali drugače, ker originalne, ki je bila v lasti dehnarjev, ni poznal nihče, oziroma le člani naše skupnosti.

Iz nevidne strani neba, str. 242

Zanimam me, če si poznal piščalko kabrc, ki so jo uporabljali ob praznovanju pri sončni skali.

Jerin: Sem, in to zelo dobro, ker sem bil večkrat pri zapriseženem, ki jo je hranil vse do smrti, ki je bila v najhujši zimi leta 1929, ko je vse zmrznilo. Nekaj dni po njegovi smrti sva šla z Javorjem v njegovo hišo, a je nisva več našla. Hranil pa jo je v slepem oknu v izbi. Gotovo

jo je nekdo, ki je zanj vedel, vzel. Vendar to ni bil nihče od nas, saj je dehnar to preveril. Sumil pa sem mladeniča, ki je pogosto hodil okoli nenaseljenih objektov in pobiral razne predmete, ki jih je nato prodajal, predvsem v Čedadu. Nekoč sem tega mladeniča resno zagrabil in ga obtožil, a je vse zanikal in trdil, da piščali ni vzel. Priznal pa je, da jo je poznal in v hiši zapriseženega nanjo tudi piskal. Mladeničevo govorjenje me ni prepričalo, saj sem ga imel vseskozi za dvoličneža.

Ali mi lahko poveš, kako je piščal zgledala?

Jerin: Velika je bila 23 x 23 centimetrov in oblikovana enako kot tista, ki jo je imel dehnar, le da je bila spodaj na sredini visoka za tri moje prste, to je 6 centimetrov. Na obeh stranskih ploskvah pa je, z razliko od dehnarjeve piščali, ki je imela eno luknjico, imela tri luknjice in je zaradi tega lepše piskala. To sem pri skrbniku tudi neštetokrat preizkusil. Še posebno, ko smo se pri njem ob kozarcu vina poveselili.

Kako pa ste tej piščali rekli?

Jerin: Velika ali sončna kabrcica.

Kakšna pa je bila razlika med njima?

Jerin: Kot veš, je imel dehnar svojo piščal, ki jo je uporabljal le on in je ni posojal. Meni se zdi, da je bila posvečena in namenjena le dehnarju, saj vemo, da jo je prevzel od predhodnika. Žal za njim nismo imeli nobenega več. Tako je piščal vzel v varstvo tisti, ki ga je določil žreb. Kot vem, jo vestno varuje in je ne kaže nepoklicanim. Kar spomni se, kakšne težave sem imel, ko sem ti jo prinesel v gostilno v Čiginju. Časa zanj si imel, če se dobro spomnim, le pol ure.

Velika ali sončna kabrcica pa je bila naša, ljudska. Nanjo je lahko piskal vsak, ki je nanjo znal »zaigrati«.

Varstvo zanj je določil dehnar, a samo za določeno obdobje. Nato je zanj skrbel drugi. Dehnar je izbral tudi godca, ki bi ob kateremkoli našem prazniku nanjo piskal, godčevo znanje pa je večkrat preverjal.

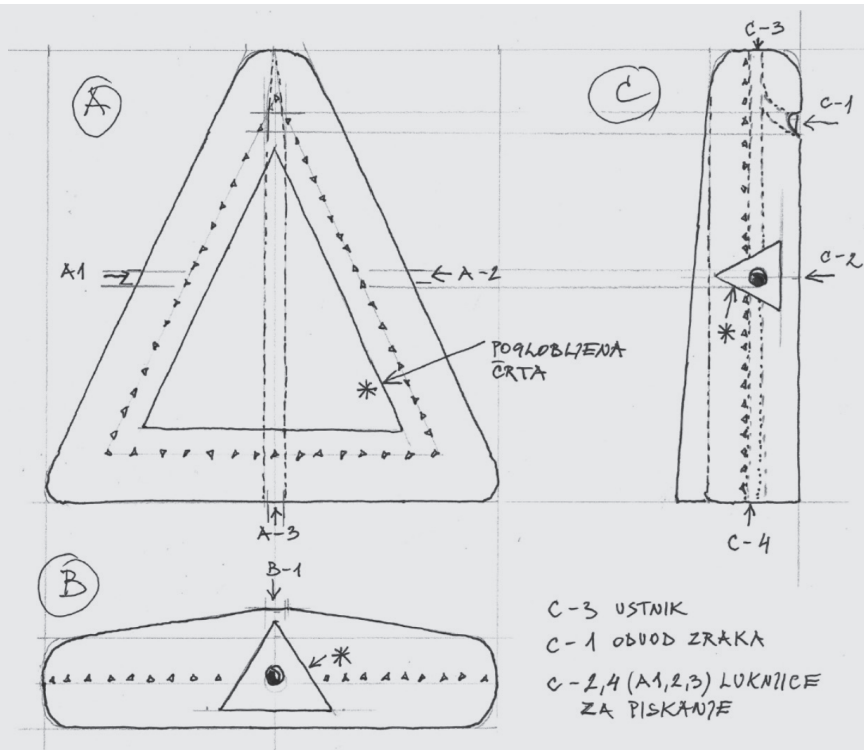
To je razumljivo, saj je šlo za pomembne dogodke, pri katerih so bili udeleženi mnogi od naših.

Iz nevidne strani neba, str. 534

Jerin: ...V ta obred če mu lahko tako rečem, pa je vključil tudi svojo piščal kabrcico. Namen tega je bil, da bi ga njeni zvoki še dodatno pomirjali in da bi tako lahko misli splavale vse do Nikrmene.

Ta sklepna misel Jerina o kabrci je še prav posebej zgovorna in posebna. Ne le, ker zelo jasno nakaže na kozmološki pomen kabrce, temveč tudi zaradi konteksta, v katerem je Jerin Medveščku to povedal. Namreč, to mu je povedal ob osebni pripovedi o zasvojenosti starovercev z alkoholom. Posebej podrobno je pri tem opisal, kako je pomagal 30 letnemu zasvojencu Ažnarju. Ta zgodba je vredna branja v celoti in jo bralcem priporočamo.¹¹ V več delih smo namreč doslej problematizirali rimokatoliško doktrino vsiljevanja al-kohla koloniziranim ljudstvom in škodo, ki jo je alkohol napravil v koloniziranih- deželah.¹²

SONČEVA KABRCA – po Ivanovem pripovedovanju

Kabrca – skica Pavla Medveščka objavljena v knjigi *Iz nevidne strani neba*

11/ Medvešček, *Iz nevidne strani neba*, str. 533–544

12/ Npr. v delu *Vino Versus Veritas*, javno dostopno v digitalni knjižnici NUK <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-VA6VH0LV>

Kabrco je Pavel Medvešček skiciral na las natančno – kot kabrce se ujame na 2 x 23,4 do 23,5° stopinj, torej skupaj cca 47, kar sta dva nihaja zemeljske osi v letnem ciklu od poletnega do zimskega sončnega obrata. Kot smo sklenili v uvodnih poglavjih, Pavel Medvešček v času, ko je zbiral gradivo in prerisal kabrco ni vedel za skrivnost obrednega kota.

Sveta geometrija po kateri je oblikovana kabrca, nakazuje na premišljeno vlogo tega inštrumenta. Tročan v podobi trikotnika in treh lukenj, pri čemer je osnovni kot trikotnika enak dvakratniku obrednega kota, torej celoten nihaj zemljine osi med obema sončnima obratoma.

SONČEVA KABRCA¹³

Kraj najdbe: Dolina

Leto najdbe: 1971

Pripovedovalec: Ivan Gerbec,
roj. 1932 pri Tomajžcu, Dolina, Doblar 43

Snov: glina

Mere: dol. 20,5 cm, v 21,5 cm, deb. 5 cm,
(trikotne oblike)

Lastnik: Pavel Medvešček

Izdelovalka: Alenka Gololičič

Opis predmeta in njegove funkcije:

Sončeva kabrca je glinena piščal trikotne oblike. V spodnjem delu ima šest luknjic. Uporabljali so jo za praznik pomladi pri Sončni skali in na Kresiji ob kurjenju kresa.

Posebnosti:

Ivan Gerbec je pripovedoval, da je bila sončeva kabrca pri hiši še iz časov starega očeta, ko je kot mladenič piskal nanjo. Tako je piskal ob pustih in plesu skupaj z ostalimi godci. Kot je še povedal, je vsaj enkrat piskal ob kresu, ko je gorel na Kresiji. Pred začetkom prve vojne jo je

13/ Besedilo in skica iz kataloga *Staroverstvo in staroverci*, Katalog etnološke zbirke Pavla Medveščka, str. 140 in 141.

stari oče skril v tlak svinjaka in jo tako ohranil. Zato so nanjo piskali vse do pred drugo svetovno vojno, ki je izginila iz hiše, ne da bi vedeli kdaj in kdo jo je odnesel.

Stari oče je Ivanu govoril, da je piščal imela na sredini pregrado, in je zato leva polovica piskala drugače od desne. Piščal so izdelali tako, da so najprej naredili spodnjo polovico z obodom. Nato so naredili pregrado, ki ni segala do konca. Vse so zalili z voskom. Ko se je vosek strdil, so čez postavili še zgornji del kabrce. Piščali naj bi izdelovali pri Laštarju na Ušniku. Pavel Medvešček ni piščali nikoli videl v živo, pač pa jo je zrisal po pripovedovanju Ivana Gerbeca. Gerbec je rekel, da je bilo na sprednjem delu šest lukenj, tri na levi, tri na desni, kje točno so bile, pa se ni več spomnil. Tudi kako velike so bile, se ni več spomnil. Točno pa se je spomnil, da je bila ena luknjica na dnu in ena na zadnjem delu pod ustnikom. Če so bile luknjice tudi pri strani pa ni vedel.

Kabrca je bila pobarvana v sončevo – rumeno barvo, ki so jo pridobili iz češmina.

Janez Strgar je Medveščku povedal, da so na to kabrcu igrali, ko je sonce spomladi prvič posijalo na Sončevo skalo. Takrat so se zbrali na Kresiji vsi staroverci iz območja in praznovali. Kdo bo igral na praznovanju, je vsako leto znova določil dehnar. Preizkusil je mladeniče in izbral le najboljše, zato ni bilo število godcev nikoli enako.

Po risbi Pavla Medveščka je sončevo kabrcu izdelala keramičarka Alenka Gololičič iz Gornjega loga pri Mostu na Soči, aktivna članica društva keramikov Kanal. Alenka Gololičič in Pavel Medvešček sta pri izdelavi sončeve kabrce ves čas tesno sodelovala. Na koncu sta se posvetovala tudi pri dr. Dragu kuneju iz Glasbenonarodopisnega inštituta SAZU, ki je razložil, ob katerih priložnostih so uporabljali piščali z nizkimi toni. Piščali sta preizkusila Luka Ipavec in Boštjan Gombač, znana slovenska instrumentalista, ki sta ob igranju na piščali ugotovila, kako doseči večjo čistost in glasnost zvoka. Pavel Medvešček zato priznava Alenko Gololičič, kot edino verodostojno izdelovalko te piščali. Lahko pa jo izdeluje tudi kot spominek.

Starosvetna duh-ovnost se je vrnila nazaj domov, v javnost

Minulo desetletje bo v zgodovini slovenskega naroda zagotovo zapisano kot čas, ko se je v javnosti ponovno prebudil premislek o duhovnem osvobajanju/ osamosvajanju in o vlogi in pomenu predkrščanskih, avtohtonih kozmologij, duhovnih praktik in pogledov na svet. Imenujmo slednji sklop za potrebe te publikacije **staroverstvo**, četudi se je za predkrščanska verovanja in kozmologije v minulih letih legitimno in utemeljeno uporabljalo in tudi uveljavilo celo prgišče sinonimov med katerimi so najpogostejši **prirodoverje, starosvetno, starožitno, naravoverje, rodnoverstvo, prvoverje in poganstvo**. Vsi ti izrazi imajo smisel in so povsem legitimni za označevanje nazorov in življenjskega kreda skupin ljudi in skupnosti pred pojavom in pred začasno nadvlado monoteističnih, abrahamovskih religij. Za večino izrazov (to velja za vse razen za izraz prvoverje, ki je najnovejši neologizem) je značilno, da so osredinjeni v neokrnjeno naravo, torej v del stvarstva, ki ga ljudje nismo (povsem) osvojili ali si ga prilagodili (ukrotili). Dr. Zmago Šmitk¹⁴ je tako naravno okolje imenoval divjina, iz indoevropskega korena dev, svet.

Citat iz knjige Zmaga Šmitka *Šelest divjine – zeleno dno našega kozmosa*:

Šmitkova zadnja knjiga, *Šelest divjine – zeleno dno našega kozmosa*, ki je bila v središču pozornosti simpozija v Kobaridu 2019, po besedah avtorja, dr. Šmitka, obravnava *človekov odnos do biotopa (pokrajine, rastlin in živali), ki nikoli ni obstajal brez določenih religioznih, mitoloških in magičnih primesi. O trikotniku človek – imaginacija – narava pripoveduje v ekstremnem zgodovinskem (linearnem) časovnem razponu, od učlovečenja do*

14/ Šmitk, 2017, *Šelest divjine, zeleno dno našega kozmosa*.

*polpreteklega časa, dobesedno »od paleolitika do Tita«. Tak pristop, ki ne more biti kaj drugega kot skrajno fragmentaren, vendarle pokriva nekatere nevralgične točke naše, evropske in na trenutke tudi svetovne zgodovine in kaže na njihovo prepletanje in kontinuiteto. Ker je v poglavitnem osredotočen na slovenski prostor in njegove lokalne posebnosti, bi lahko rekli, **da prikazuje staro žitni eko-kozmos tukajšnjega človeka**. V okvirih tega kozmosa prevladujeta dve kategoriji časa. Ciklični čas, ki je čas »večnega vračanja« in ponavljanja, predvidljiv in prilagojen kmečkemu ritmu življenja, ter »sanjski« ali »zamrznjeni« čas, znan že tudi lovskim družbam, ki je statičen, obrnjen v preteklost in zaobjet v ustnem izročilu.*

Neokrnjena narava je sveta, v divjini je uskladiščena vitalnost in tam so shranjene vse moči, ki rodu omogočajo preživetje in razvoj. Zmago Šmitek in z njim Mira Omerzel, sta duhovno, mistično plat dediščine poimenovala z izrazi **staro-svetno** in staro-žitno. Naši predniki staroselci so zlasti v časih Ilirske in Japodske kulture in gradiščanske stavbne poselitve, zahajali sanjarit in iskat stik s širnimi svetovi in skrivnimi močmi v t.i. tičnice naravoverja¹⁵ – v od gradišč dovolj oddaljena mesta v naravi, kjer so se lahko potopili med dévé, kjer so se potopili dobesedno v divjino, v svéto. V zavest habitata.

Nadalje, izraz **prirodoverje** jasno namiguje na zvezo med rodом in pri-rodo, izraz **naravo-verje** pa osredinja etiko na vsa bitja stvarstva, na celotno naravo. Izraz **rodno-verje** nakazuje, da mora vsak rod, torej vsaka avtohtona skupina na teritoriju, ki ga uporablja, razviti rodu in pri-rodi primerno kozmologijo. To misel je do podrobnosti razvil Dostojevski v romanu Besi. Kot prvoverce je staroverce pomenljivo označil Rafael Podobnik na Dnevu starovercev¹⁶ v Tolmini 2016 in na ta način postavil razliko do vere, ki je bila vsiljena kaksneje in ki jo je treba jemati kot drugôtno tako v časovnem zaporedju kot po vrednostnem pomenu.

In nenazadnje, izraz **pogan**, ki je s stoletji rimljanske ošabnosti in prezira pridobil slabšalen izraz, izvorno izhaja iz besede *paganus*,

15/ Leopold Sever je leta 2013 v lastni založbi napisal in izdal istoimensko knjigo *Tičnice iz naravoverja: zanesljivi kažipoti v slovensko prazgodovino*.

16/ Rafael Podobnik, predavanje z naslovom Prisluskovanje Prvovercem.

ki označuje prebivalca na podeželju, človeka, ki dela z zemljo, po domače gruntarja, podeželana. V polpretekli zgodovini je bil – podobno – pri nas sinonim za slabšalni pomen besede pogan, naša slabšalnica *kmetavzar*.

A medtem, ko se je mesto povaščanilo, se je podeželje pomeščanilo. Kmetujemo intelektualci, na vas se v zdravo okolje iz mest seli srednji sloj prebivalstva. Živeti na vasi in obdelovati vrt, biti vsaj deloma samozadosten, je postal novodobni statusni simbol.

Kmetje so se v stoletju industrializacije privadili dvojnega življenja, veliko jih je odšlo v službe v mesta in zemljo obdelovalo popoldansko. A kmet ponovno postaja gospod. Kmet je ostal posestnik in postal podjetnik. Ko se »meščani« iz centrov prenatrpanih mest selijo na obronke, kupujejo zemljo od bogatašev, kmetov in od njih najemajo njive za vrtnarjenje. Kmet je gospod(ar). Vrt narimo meščani, najemniki!

Vse več kmetov in vrtnarjev obdeluje zemljo obrédno, s polnim spoštovanjem do kompleksnosti in svétosti stvarstva. Starovercem je opazovanje tega procesa pomirjujoč obliž na ranah, ki so jih povzročila stoletja nadvlade plenilske, kolonialne miselnosti.

Ne vas in ne mesto nista več kot sta bila v prejšnjem stoletju. Pogan, gruntar, kmet(avz), ni več zmerljivka, temveč ideal! Poganstvo (podeželanstvo) pridobiva na novem pomenu, ki vsebuje lastnosti preživetja, obrednosti, spoštljivosti, samozadostnosti in neodvisnosti od skorumpiranega, plenilskega, samouničujočega sveta.

Medtem, ko se uveljavlja neo-poganstvo, Zemlja dobesedno pada s stečajev.

Posegi v prostor, izgradnje megapolisov, reguliranje rek in namakalni sistemi, kar je Jeremy Rifkin¹⁷ zgovorno imenoval kot zaton hidravlične civilizacije, kopanje kanalov (npr. projekt Man-River v Libiji) in izčrpavanje vodovij, masovno črpanje nafte in rudarjenje, lomljenje gigantskih zalog ledu z obeh polov v Atlantski ocean, vsi ti posegi, ki so neposredno ali posredno posledica človekovih dejanj, so tako močno vplivali na Zemljo, da se njena geomagnetna os nemara premika hitreje kot kadarkoli prej, oceani znajo prekiniti svoje

17/ Rifkin, Jeremy, Planet Aqua, 2024.

običajne tokove, spremembe težišč posameznih delov Zemlje in njene notrine znajo povzročiti hujše vulkanske izbruhe in vse to lahko ob podnebnih spremembah, ki se kažejo po stoletjih dezertifikacije, izčrpavanja zemlje, namenskih požigov velikanskih površin zemlje, povzroči zaton civilizacije in ekosistemov v celoti. Zemljina samozavest bo sicer povzročila naravne pojave, ki bodo Zemljo spet povrnil v ravnovesje, kakšna bo pri tem cena, ki jo bo moralo plačati človeštvo, pa ne moremo predvideti.

Ob vsej negotovosti pa vemo, da se ponovno učimo tega, kar so zagotovo vedeli naši predniki: da smo scela odvisni od vitalnosti ekosistemov, da so ti občutljivi v medsebojni soodvisnosti in da vsakršni nepremišljeni posegi v prostor lahko vodijo v propad civilizacije.

Zato staroverstvo in tradicijske kozmologije prvotnih avtohtonih kultur pridobivajo na pomenu. Nemara povsod po kontinentih lovimo ohranjeno divjino in znanje o divjini za rep. Kako mogočno je bil ta rep pripet na hrbtenice naših kultur, nam kaže primer našega rojaka, arhitekta Jožeta Plečnika. O načelih večnostne arhitekture je pisal in se strogo ter dosledno ravnal po svoji filozofiji iskanja dueta med posegi človeka v prostor in naravo samo.¹⁸

Iskanje ravnovesja med posegi človeka v naravo in med ohranjanjem divjine (svete pri-rode), Plečnikov duet med naravo in človekom, je imperativ za preživetje roda, in je kot tak v zgodovini umetnosti, stavbnega okrasja in oblikovanja hierofanij, globalno poznan v uporabi obrednega kota, kota nihaja zemljine osi, ki daje upanje, da ravnovesje obstaja in da obstane. Upanje, da za zimo pride pomlad, da za daljšanjem noči pridejo dnevi svetlobe, in tudi, da za krizami pride čas miru.

Kabrca ponazarja to upanje, upanje, da ravno-ves-je obstaja ali da se povrne v nihanju med redom in kaosom. Slovenska beseda ravno-ves-je je pomenljiva. Pomeni CELOTO, celostnost. Uni-verzum. Vse-mir-je. Prostor, kjer so vse moči in sile med seboj pomirjene.

18/ Več v Hren, 2022; Predkrščanske svetosti in večnostna prostorska ureditev: gradivo za vodič po poganski Ljubljani kjer spomnimo na Plečnikovo knjigo *Architectura Perennis*, ki mu jo je leta 1941 izdala Mestna občina Ljubljanska.

V trendnem žargonu bi kabrcu zato lahko najavili kot »emblem upanja o prevladi trajnostnega razvoja nad plenilskim«. Načelo trajnostnosti je bilo staroverskim kulturam inherentno in več kot očitno so se v svojem nenapisanem kodeksu po načelih trajnostnega razvoja tudi vsakodnevno (na)ravnali. A trajnostni razvoj so poimenovali bolj realno in bolj ozemljeno – govorili so o ravnovesje vseh (petih) moči, ki vplivajo na življenje na Zemlji – ta skupek moči simbolizirajo simboli divjine, običajno kače, zmaji, krilati levi ipd. Tako ne sodimo zato, ker bi želeli idealizirati preteklost, o kateri vemo premalo. Tako sodimo po kozmologiji, ki se nam iz fragmentov v vsej svoji veličastnosti in aktualnosti vse jasneje razkriva pred očmi. V pripravah na program GO!2025 smo prav zato organizirali serijo štirih znanstvenih simpozijev o prvinah staroverstva. Povzetke nizamo v nadaljevanju.

Zagotovo je tudi zavest o občutljivosti in usodnosti ekosistemov za obstoj vseh živih vrst prispevala k naklonjenosti javnosti in pozornosti, ki so je bili staroverci deležni takoj ob vstopu v javnost.

Začetki preboja staroverstva v javnost so sovpadli s potekom oglarske prisega s katero je zbiratelj, likovni umetnik in ustanovni član društva Starovercev, Pavel Medvešček Klančar leta 1965 svojim virom, posoškim starovercem, jamčil molk in se zaobljubil, da izsledkov ne bo objavil štiri desetletja. Nato je lahko leta 2006 objavil *Let v lunino senco*: pripovedi o starih verovanjih, in slabo desetletje kasneje v založbi ZRC SAZU (2015) še prelomno knjigo *Iz nevidne strani neba*, ki je v slovenski prostor prinesla neposredna pričevanja in opis artefaktov posoškega staroverja, na čelu s kabrcu.

Oglarska prisega, ki jo je Pavel Medvešček 1965 v vasi Volčanski Rutí dal Janezu Strgarju, stricu med staroverci, je pridobila na bistveno večji razsežnosti kot sta bržkone takrat nad hlapi močeradovca, čakajoč, da bo ta – prežemajoč krpo, s katero sta si ovila dlani – izhlapel, premišljevala akterja. Radovedni terenski raziskovalec in

tedanja avtoriteta med ljudmi, ki so se s staro vero v Posočju še vedo istovetili. To očitno ni bila le zaobljuba Medveščka o štiridesetletnem molku, sklenjena po oglarski tradiciji zvestobe in medsebojnega zaupanja med kolegi oglarji. Globoka tišina 40ih let se je zgostila v tako moč, v tako eksplozivno zmes, da se je takoj po tem, ko je ugledala luč javnosti, razvila v neizmeren in neustavljiv vrtinec. Ta je v letih med 2006 in 2016 po vsej Sloveniji prebudil dozorelo prepričanje, da je treba s staro vero nazaj k prednikom in jo s svežim navdihom popeljati za zanamce naprej v prihodnost. In to ne kot marginalni, temveč kot osrednji gradnik kulture naroda.

Poganstvo postaja mainstream, visoka vrednota, vizija in ideal.

Odločitev, da bodo delovali javno, odprto in transparentno, je tako na nekakšen mističen način sočasno dozorela avtonomno pri številnih posameznikih, ki se med seboj nismo poznali. Zanimivo je, da smo se začeli iskati in družiti prav v času poteka oglarske prisega. Anonimni in pred javnostjo dotlej skriti posamezniki smo iznenada stopili pred širšo javnost. Skupaj in enotni, kljub svojim raznolikim ozadjem.

Andrej Pleterski je o oglarski prisegi v posvetilu Medveščku ob njegovem prehodu onkraj meje življenja, zapisal takole: *Varovalka, ki jo je postavil Strgar, je bila oglarska prisega, s katero je Medvešček obljubil, da njunih pogovorov ne bo objavil pred letom 2007, ko bo Meseč obrnjen z obema rogljema navzdol. Treba je bilo počakati do marca 2007, da smo videli, da je imel Strgar v mislih Mesečev mrk posebnega videza, Medvešček pa je lahko začel pripravljati objavo pogovorov, ki jih je imel s staroverci. Bilo jih je več, kot smo pričakovali.*¹⁹

K magijski moči oglarske prisega je gotovo prispevalo tudi samo dejstvo, da je v svobodni, demokratični Sloveniji, kjer naj bi vladala vladavina prava in kjer je na voljo mnoštvo organizacij in formalnih vzvodov za varovanje človekovih pravic, intelektualcev, umetnikov, uslužbenec javnega zavoda, prebivalec urbanega okolja Gorice / Solkana, štiri desetletja **molčal**. Artefakti, ki jih je zbral, in skice ter pribeležke, ki jih je na roko pripravljaj, so čakali desetletja pod njegovo posteljo in v omarah.

19/ Vir <https://ojs.zrc-sazu.si/sms/article/view/10418/9565>.

Ljudje se po tem razkritju upravičeno sprašujejo: *Kaj res živimo v svobodni, demokratični, suvereni Sloveniji?*

Tudi inštrument kabrcja je moral biti čisto tiho. Medvešček ga je dobil samo na vpogled. V slabi uri ga je lahko natančno prerisal. Nato se je za kabrcjo izgubila sled.

Govorimo o času danes, v suvereni Sloveniji, in ne o kakem preteklem času, ko bi vladali ti ali oni totalitarizmi ali bi strašilo inkvizitorstvo kakega najmračnejšega prostorskega ali časovnega žepa obdobja srednjega veka. Govorimo o času preloma med 20. in 21. stoletjem. O današnjici.

Naš rojak Medvešček je v našem času, času tega stoletja, skoraj pol stoletja tiho čuval skrivnosti o naši kulturni dediščini. To se ni dogajalo pastirju v kaki oddaljeni rovtarski domačiji, temveč intelektualcu sredi ene največjih urbanih aglomeracij v Sloveniji.

To samo dejstvo, mora biti dovolj povedno, da se – posebej v času, ko prav Medveščkov okoliš gosti Evropsko prestolnico kulture – vsak med nami temeljito zamisli nad stanjem kulture, ki nas prežema in pogojuje.

Magijski in za Slovenijo zgodovinski moment poteka oglarske pri-sege je nemara prav zato pridobil moči, da je razklenil zadržke pred vstopom v javnost še mnogih drugih, ne le Medveščka.

Potem so se lahko dogodki začeli razvijati hitro in so se lahko zgostili ob pravem trenutku – ob priložnosti **GO!2025**, Evropske prestolnice kulture v Novi Gorici.

Takoj v letu 2013 sta se po daljšem preudarku somišljenikov sočasno rodili dve pravni osebi. Po zakonu o verski svobodi Svetovno nazorsko kozmološko skupnost UPASANA (v nadaljevanju UPASANA) in po Zakonu o društvih Društvo slovenski staroverci (v nadaljevanju staroverci), raziskovalno usmerjeni posamezniki iz obeh pa smo ustanovili še Akademijo Staroslavov Hram, ki deluje kot pravna oseba v sklopu Kozmološke skupnosti UPASANA. Postalo je namreč jasno, da bomo morali raziskovalno odpreti vsak fenomen staroverstva posebej, vsako posamično geografsko točko posebnega pomena, vsak posamični odkriti artefakt in vsako posamično sveto besedo, ki so jo naši predniki uporabljali kot vražo, urok ali skupaj s čarom, v obredne namene. Na naslednjih straneh bomo izpisali, da je v tej

smeri svojo veliko željo izostril tudi **dr. Gregor Lesjak**, veliki mož prenove in negovanja pokrajine verskih identifikacij v Sloveniji.

Leta 2014 so staroverci in UPASANA na ministrstvu za kulturo odprli Dosje nerešenih vprašanj med Vlado RS in staroverci. Kurikularna prenova je predstavljala osrednji del dosjeja saj smo po pregledu učbenikov ugotovili izrazito pristranskost in sistemski ter sistematičen prezir do kulturne dediščine staroverstva. S predlogi kurikularne prenove smo se oglasili pri direktorju ZŠRS, vendar so naše pobude zamrle, malo zaradi neodzivnosti ZŠRS, precej pa na rovaš neugodnih okoliščin, ko smo zaradi pritiskov na Ministrstvu za kulturo izgubili Urad za verske skupnosti²⁰. Dolgoletni direktor urada dr. Gregor Lesjak, pa nas je v času največjih pritiskov²¹, leta 2022 prezgodaj zapustil in za njim je zazevala na ravni državne uprave nepremostljiva praznina – od njegovega odhoda se ni na področju spodbujanja raznolikosti verskih identifikacij državljanov zgodilo nič, kar neposredno ohranja in krepi monopol abrahamovskih religij. Tako smo na strani države izgubili sogovornika in skrbnika Dosjeja odprtih vprašanj, brez da bi kakega od njih zaprli.

Dosje nerešenih vprašanj med staroverci in državo je vključeval sveženj tem. V izhodišču je nakazal na potrebo po prenovi področne zakonodaje, saj je sedanji zakon o verski svobodi pristranski, pisan na kožo abrahamovskim religijam. Sedanji Zakon o verski svobodi je manj primeren za naravoverske organizacije kot za dualistične religije. Zaščita svetišč v naravi povzroča drugačne potrebe. Narava zaposlenih v skupnostih naravovercev je povsem drugačna kot narava duhovniških poklicev. Del dosjeja predstavlja potrebo po strategiji za zaščito svetih mest v naravi, saj so tradicijska svetišča staroverških skupnosti prostorsko kolonizirana na tak način, da so v visokem

20/ Urad za verske skupnosti je bil kot samostojen organ ustanovljen leta 1993. Leta 2020 je vlada, ministrstvo za kulturo pod vodstvom ministra Vaska Simonitijskega, direktorju urada dr. Gregorju Lesjaku najprej odvzela vse pristojnosti, nato pa je do leta 2021 urad postopoma ukinjala in del nalog, ki se vežejo na register verskih skupnosti vključila v delo skupnih služb ministrstva.

21/ O pritiskih smo obširneje pisali v drugih delih, na primer Podobca kolonije ali podoba raja in v četrtem zborniku s simpozijev v Kobaridu pod naslovom Staroverstvo skozi prizmo raziskovalcev, ki je bil posvečen dr. Lesjaku.

deležu pozidana s stavbami (predvsem sakralnimi, kot so kapele in cerkve) trenutno prevladujoče verske skupnosti.

Goriški muzej je leta 2014 na gradu Kromberk pripravil otvoritev razstave ter izid kataloga Staroverstvo in staroverci, katalog etnološke zbirke Pavla Medveščka. Tako je staroverstvo dobro desetletje pred GO!2025 in pol tisočletja po srednjeveških inkvizicijah, ki so staro vero potisnile v ilegalo, ponovno formalno zakoračilo v javnost.

Pot do GO! 2025 – od zemeljskega do nebesnega diha²²

Pavel Medvešček je po preteku oglarske prisege molka, svoje zapise prinesel ddr. Andreju Pleterskemu, ki je ravno v tistem času pripravljal svoje veliko prelomno delo Kulturni Genom Prostor in njegovi ideogrami mitične zgodbe (ZRC SAZU, 2014). Pleterski je v javnosti večkrat ponovil, da je bilo odkritje Medveščkovih zapisov zanj nepopisnega pomena.

Ddr. Andrej Pleterski je za RTV Slovenija ob simpoziju v Kobariidu (2022) na vprašanje, zakaj je staroverstvo pomembno za akademika odgovoril:

Staroverstvo je zanimivo iz nešteti vidikov. Kot človek, ki se ukvarjam s preteklostjo, zlasti s preteklostjo starih Slovanov, v tem staroverskem izročilu, ki se je v Sloveniji ohranilo v neverjetno živi in izdelani obliki, vidim neko možnost vpogleda v preteklost v tistih vidikih, v katerih to staroverstvo nosi sporočila starejših časov. To odpira nove možnosti raziskav in nova razumevanja preteklosti, nudi informacijske ključne za dešifriranje tistih informacij, ki jih imamo a jih doslej nismo znali niti pravilno gledati niti se o njih pravilno spraševati.

Zdaj te ključne imamo.

Zame je to pravi znanstveno raziskovalni eldorado.

22/ Pri založbi Beletrina je leta 2020 izšel prevod knjige Lyalla Watsona *Nebesni dih*, naravoslovna zgodovina vetra, ki predstavlja multidisciplinarno naravoslovno in antropološko enciklopedijo strukture zraka nad nami in številne primere, kako so vetrovi vplivali na človeštvo v preteklosti.

Izidu knjige *Iz nevidne strani neba*²³, je takoj sledila turneja, ki jo je po dogovoru z ZRC SAZU organiziralo Društvo Slovenski staroverci in pisec sem bil obdarjen z izkušnjo, da sem turnejo vodil, ter Medveščka spremljal na desetinah dogodkov po vsej Sloveniji. Odziv udeležencev je bil veličasten. Ker sem pisec moderiral dogodke in bil z Medveščkom večidel na odru, sem v prvih vrstah pogosto videl (posebej starejše državljane) solze v očeh. Najbolj jedrnato je prvo srečanje z Medveščkom opisala staroverka iz Tuhinjske doline:

Zdaj je moje življenje izpolnjeno. Vse, kar so mi govorili in me učili moji starši, je potrjeno!

Organizirali smo preko 40 dogodkov, začeni z obiskom pri predsedniku države ob zimskem sončnem obratu decembra 2015 in nastopom Medveščka na kulturnem programu, ki ga je organizirala UPASANA ob tradicionalnem sprejemu za verske skupnosti na dan človekovih pravic 2015. Predsednik države, Ministrstvo za kulturo in široki zbor predstavnikov registriranih verskih skupnosti so bili med prvimi, ki so neposredno izvedeli za vstop staroverskega izročila in staroverskih skupnosti nazaj v javnost.

V pol leta je bila prva izdaja knjige razprodana in od leta 2016 je Založba ZRC SAZU delo že šestkrat ponatisnila.

Že v nekaj letih se je tematika staroverstva tako močno uveljavila, da je Turistično društvo Kobarid Društvu slovenski staroverci predlagalo partnerstvo pri izvedbi programa urejanja območja ob Mrzlem studencu v Kobaridu.

Rodil se je največji odkrito²⁴ staroverski projekt v novejši zgodovini.

Ob vznožju vzpona na kostnico iz I. svetovne vojne, v samem centru Kobarida, so uredili prostor na območju nekdanjega staroverskega

23/Založba ZRC SAZU, 2015

24/ Zadnje raziskave kažejo, da je bila v minulih stoletjih množica Slovenskih projektov vodena s strani staroverske mreže, od kmečkih uporov do Osvobodilne fronte ob začetku II. svetovne vojne in vmes postavitev Prešernovega spomenika v Ljubljani kot najbolj domišljenega kulturnega projekta v zgodovini Slovenije o čemer je avtor podrobneje pisal v drugih delih.

svetišča, izvira in drevesa, uredili izvir in zasadili novo drevo ter svetišče poimenovali »*Pri mrzlem studencu!*«. *Mrzli studenec v Kobaridu je postal prvo formalno rehabilitirano*²⁵ *staroversko svetišče v Sloveniji*. V čast odkriti in za javnost odprti staroverski hierofaniji je v Kobaridu nato sledil niz petih strokovnih dogodkov, posvečenih raziskovanju samega akta pokristjanjevanja v poznem srednjem veku, literarnim obdelavam obdobja pokristjanjevanja in dvo-verja in iskanju prežitkov stare vere v lokalnih izročilih.

Objavili smo štiri zbornike prispevkov za simpozije, ki so nastali v kompoziciji oziroma načinu t.i. peterne vijačnice inoviranja, torej sodelovanja vseh zainteresiranih sfer. Pri ponovnem uveljavljanju stare vere v družbi gre in bo tudi v prihodnje šlo za družbeno inovacijo v najzlahtnejšem in najglobljem pomenu te besede. Gre za inovativno vključevanje najnovejših odkritij o slovenski mehki kulturni dediščini nazaj v življenje, v življenjsko prakso / praktike posameznikov in skupnosti kot celote. Petorna vijačnica za družbene inovacije prav posebej zahteva vključevanje formalnih in neformalnih raziskovalcev, entuziastov na terenu, praktikantov in akademskih raziskovalcev, zgodovinarjev, etnologov, filozofov, religiologov, antropologov, umetnikov, interpretov, predstavnikov lokalnih skupnosti, občin in države. O odzivih politike na tem mestu ne bomo izgubljali besed – kronike vstopa staroverja v javnost so topogledno večidel – z redkimi svetlimi izjemami – žalostne in kronisti jočemo, medtem ko nimamo časa popisati vseh epizod prezira in post-kolonialnih refleksov.²⁶

Program **GO! 2025** je prišel v Goriško regijo v pravem trenutku, ko je staroverstvo že pognalo dovolj močne korenine in pokazalo krepke odganjke.

Že registrirani verski skupnosti UPASANA in Društvu Staroverci, se je na Krasu kmalu pridružila še Skupnost Otroci Triglava in

25/ Prvo formalno urbano neo-pogansko staroversko svetišče je vzpostavila UPASANINA Akademija Staroslavov hram s kozmogramom 12 kamnitih blokov okoli obredne lipe pri Slovenskem etnografskem muzeju v Ljubljani. A to svetišče je neo-poganskega značaja in ne tradicijskega izvora. V delu *Duhovno vodstvo v Sloveniji nekoč in danes* smo podrobno popisali njegovo (kozmo) genezo.

26/ O odzivu slovenskega državnega vodstva in politike lahko beremo več v delu *Podob@a kolonije ali podoba raja*, Hren, 2022 ali zborniku *Staroverstvo skozi pogled raziskovalcev*, Hren, 2023.

večje število neformalnih skupin. Na Kobariškem in Tolminskem na primer neformalna skupina Brtinarji, ki si je ime nadela po staroverskem artefaktu brtin²⁷.

Ob javnih dogodkih in obrednih dejanjih smo od samega začetka uporabljali nemara najbolj zgovoren artefakt iz Medveščkove zbirke, inštrument kabrca. Z uporabo se je pokazalo, da je prav kabrca najbolj primerna tudi za osredotočenje programskih vsebin ob samem programu GO!2025. Tako smo že leta 2022 najavili, da bo **peti simpozij, leta 2025 kot osrednji del programa GO! 2025 posvečen kabrci**, staroverskemu inštrumentu za povezovanje v peti moči, kot so jo imenovali raziskovalci.

Zaradi pojava okužb s COVID, ki je kot pandemija v letu 2020 preprečila sosledje javnih strokovnih in kulturnih dogodkov na temo staroverstva smo dogodke v Kobaridu dve leti organizirali v zasedbah različnih ekspertov brez udeležbe najširše javnosti.

Tematska osredotočenja na dosedanjih simpozijih, so vse od 2017 sistematično tlakovala perspektivo programa Evropske prestolnice kulture EPK GO! 2025. Šlo je za evolucijo simpozijev, s katerimi smo najprej razprli zgodovinski kontekst, pokristjanjevanja in kolonizacije, nato primerjali dobre prakse varovanja globoke duhovne kulturne dediščine staroselskih etničnih skupin po svetu, ter tako poudarili globalno perspektivo in pomen starih znanj in nazadnje vstopili v razpravo o globokem pomenu te dediščine za sodobne duhovne koncepte in prakse. V uvodu tretjega zbornika smo malce poetično povzeli prvi tročan simpozijev in zapisali, da smo se v treh letih postopno pomikali od trde – četudi hierofane – materije, prek tekoče in tako prišli do subtilnega, metafizičnega. Od materializiranega do duhovnega. Od zemlje k nebu, tako kot je zgrajen tudi staroverski trojak, ki je s svojo prisotnostjo na odru tretjega simpozija dodatno utrjeval željo po razpravi o bistvu, o duhovnem življenju.

27/ Glej Medvešček, Pavel, 2015, str. 37 idr.

Enako nas kliče kabrca – od zemlje k nebu, od gline kot trdega materiala, ki še zrači neposredno sevanje zemlje, prek inštrumentalista, ki s svojim vzdušjem /vzduhom prenaša čutenja in razpoloženja na inštrument in do zraka, ki zvočno sliko vzdušja ponese v visoki zrak, veter, v-eter in od tam skupnost informira nazaj.

Prvi trije simpoziji o poznem pokristjanjevanju slovenskega ozemlja so širši javnosti celovito približali temo pokristjanjevanja in vztrajanja nosilcev stare vere v Sloveniji. Potekali so v koprodukciji Turističnega društva Kobarid in Društva Slovenski staroverci in v sodelovanju s Fundacijo Poti miru v Posočju. Vsi trije simpoziji so bili zasnovani v dveh sklopih: prvi sklop je bil tematski, drugi sklop pa je vključeval pričevanja, poljudna raziskovanja in druge avtorske prispevke. Ker ti simpoziji predstavljajo komplementarno gradivo in strokovno zaledje programu Go!2025, v nadaljevanju kratko povzemamo vsebinske poudarke.

Kobarid 2017, prvi simpozij – od zemlje k nebu, ponovna vzpostavitev svetišča pri Mrzlem studencu

Turistično društvo Kobarid je v triletnem obdobju ob izvedbi simpozijev in spremnih kulturnih programov uredilo **prostor** ob Mrzlem studencu, ki se nahaja ob vznožju vzpona k sakralnemu objektu kostnice ob robu osrednjega kobariškega trga v prvorazredno prizorišče za družabne dogodke in sprostitev. Kobaridcem gre vsa zahvala za predanost in trud ob prenovi okolice Mrzlega studenca, ki ga sami pogosto obiskujejo kot točko posebnega pomena, postopoma pa postaja tudi prvorazredno prizorišče za javne dogodke. V letu 2017, so Kobaridci pri izviru ponovno zasadili **drevo – lipo in njen motiv krasi naslovnico prvega zbornika prispevkov**. V tematskem sklopu smo razprli zgodovinski kontekst pokristjanjevanja in vztrajanja Slovencev pri stari veri, kar so tudi skozi pregled literarnih virov v svojih prispevkih sistematično obravnavali Cirila Toplak, Mirjana Borenović, Marko Hren, Pavel Medvešček in Zoran Božič. V pričevalnem delu pa so Nejc Petrič, Timotej Avlin, Federico Fregni, Domen Češarek, Boris Čok, Jože Munih

in Jože Guardijančič ter Ljoba Jenče predstavili izsledke svojih raziskovanj o posameznih vidikih predkrščanskih izročil. Posebno pozornost so pri tem namenili romanu Franceta Bevka *Umirajoči Bog Triglav* in Prešernovi pesnitvi *Krst pri Savici*, ki so ju v kontekstu dekolonizacije in rehabilitacije stare vere strokovno rehabilitirali.

Kobarid 2018, drugi simpozij – voda in tok

V letu 2018 je Turistično društvo Kobarid temeljito preuredilo dostop do svetega mesta in prenovilo **izvir, ki se je nato znašel na naslovnici zbornika prispevkov z drugega simpozija**. Prispevki so se osredinili na zaščito svetih mest v prirodi. S tako zasnovano razpravo smo vzpostavili trajen **tok** razmisleka in aktivnosti za ponovno zaščito svetih mest v prirodi. Na drugem simpoziju smo v tematskem sklopu obravnavali dobre prakse ohranjanja predkrščanske (snovne in nesnovne) kulturne dediščine. V svojih prispevkih so Cirila Toplak, Goran Živec in Marko Hren prikazali številne dobre prakse ohranjanja kulturne dediščine pri nas in v svetu. V pričevalnem delu pa so avtorji Jože Guardijančič, Boris Čok, Alja Žorž, Saša Čaval in Igor Kernel nadaljevali predstavitev izsledkov svojih raziskovanj predkrščanske dediščine.

Ob drugem simpoziju smo ponatisnili in s spremnimi besedili Lenke Razpet in urednikov Marko Hrena in Nejca Petriča opremili tudi **roman Franceta Bevka Umirajoči bog Triglav**, ki dotične dogodke v Kobaridu ovekoveči na avtorski način. Prva izdaja je hitro pošla in naslednje leto smo pripravili ponatis.

Kobarid 2019, tretji simpozij – zrak, najvišji veter, eter in ogenj

Po tem, ko sta prva simpozija vzpostavila **kontekst** (zemlja s simbolno grafiko drevesa na naslovnici zbornika) in **tok** (voda s simbolno izbiro izvira za naslovnico) smo na tretjem simpoziju prešli na stvar samo, na srž, kvintesenco, na domeno duhovnosti, na najvišji zrak, v-eter.

V področje vesti v najžlahtnejšem pomenu te besede, ki v slovenskem jeziku v pomenu vest – novica, nakazuje pomen verodostojne, vestne informacije, informacije, ki jo je preizprašala notranja vest. Zato **naslovnico tretjega zbornika ne krasi izvir, temveč vir**, dokaz, ki omenja križarski pohod nad Kobaridce leta 1331 in vsebuje ukaz, da je treba svetišče z izvirom in drevesom, ki so ju domačini častili kot sveta, uničiti. O tem smo podrobneje pisali že v prvem zborniku. Podrobneje o viru na naslovnici v 3. zborniku dodatno spregovori še Igor Kernel v sklepnem prispevku pod naslovom »*Križarska vojska*« *proti »starovercem« v Kobaridu 1331* in s tem likovno podobo zbornika podkrepi z razmislekom o enem od redkih preživelih virov o uničenju predkrščanskih svetih mest. Družina Bojanijev je v Čedadskem arhivu skrbno hranila družinsko dokumentacijo. Brez njihove vestnosti bržkone tudi za to svetišče naših prednikov ne bi nikoli našli materializiranega dokaza, ki omogoča znanstveno argumentacijo. Prve interpretacije virov datirajo v leto 1867, ko je avtor z inicialkami O.K. v časniku Domovina²⁸ objavil članek »Križarska vojska zoper naše Kobaridce«, kasneje pa je o dogodku podrobneje pisal tudi zgodovinar Simon Rutar v svoji knjigi *Zgodovina Tolminskega*²⁹. Faksimile virov smo pridobili v matičnem arhivu Polo museale del Friuli Venezia Giulia a Direzione regionale musei del Friuli Venezia Giulia v Trstu. Na te vire je France Bevk naslonil zgodbo za roman Umirajoči bog Triglav.

Ob izvedbi simpozijev smo večkrat slišali, kako šele zadnja odkritja in dognanja omogočajo raziskovanje globoke kulturne dediščine. Dr. Katja Hrobat se v svojem prispevku kritično ozira na pravila in prakso etnološke in antropološke stroke, ter se pri tem opira na svoje lastne izkušnje pri raziskovanju staroverske materije in na vire Posoškega staroverstva. Na primeru pogostega pojava bab in trikotniškega urejanje prostorov v širšem evropskem kontekstu avtorica dokazuje primerljivost staroverskih prvin.

28/ Letnik 1, številka 17. Dostopno v Digitalni knjižnici Slovenije. URL naslov: <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-BCRAIWNG>.

29/ Rutar, Simon: *Zgodovina Tolminskega*, to je: zgodovinski dogodki sodnijskih okrajev Tolmin, Bolec in Cerkno ž njih prirodoznanskim in statističnim opisom, 1882, str. 21.

Dr. Gregor Lesjak je s svojim prispevkom tradicijsko duhovnost in staroverstvo prvič v novejši zgodovini tipološko umestil v slovensko pokrajino religij. Staroverstvo kot družino umesti med 'tradicionalne religije okolja' in vzpostavi razmejitve do pojma 'poganstvo'. V nadaljevanju se nato osredotoči na Posoško staroverje in raziskovalno metodo Pavla Medveščka ter pri tem odgovori na vprašanje dvoma o pristnosti virov.

Tuji vabljeni predavatelj dr. Thomas Daffern je z enciklopedičnim poznavanjem sodobnega raziskovanja druidstva naše simpozije postavil v kontekst raziskovanja duhovnih korenin v Evropskem prostoru. Ko se sprašuje, zakaj je enciklopedija druidstva pred izidom šele leta 2019 in zakaj doslej ni bilo večjega interesa za druidstvo, opozori, da je bistveno premalo znano, da so visoko etično in moralno ter duhovno usposobljene elite zavezane nenasilju in predkrščanski duhovnosti v toku zgodovine igrale v Evropi vodilno vlogo. Če bi se tega zavedali, bi jih gotovo želeli bolje spoznati.

Mirjana Borenović je s svojim uvodnim predavanjem o svetem v staroverski tradiciji napovedala sidranje razprave v domeno staroverske teologije. Tezo o tem, da so predniki verovali v divjo naravo kot sveto je v svoji raziskavi preverila na primerih svetih dreves, kamnov in predmetov ter pri tem posebej raziskovala sledi človekove dejavnosti in pomen človekovega sodelovanja pri pojavnosti svetega. Kako zmuzljivo je za znanstveno raziskovanje področje duhovnosti, Mirjana Borenović na primeru razprave o svetem jedrnato povzame v sklepnih mislih svojega prispevka: *'Sveto je v različnih oblikah nenehno prepleteno z vsakdanjim življenjem staroverca, lahko gre za prepoznano navzočnost Nikrmane, tročansko drevo na dvorišču, brtin v hiši, pogled na Jelenk ali obletavanje zduhca. Omenjenega izziva opredelitve in določitve svetega so se zavedali tudi staroverci, ki so sami priznavali, da lahko prepoznajo le del elementov, ki delajo določena mesta sveta in jim priznavali skrivnostnost, ki se izmika človekovemu razumevanju in opredelitvi.'*

Skrivnostnost je na ta način prostor, ki se razteza v razliki med tem kar razumemo in tem, kar je nadnaravno. A oboje, razumljeno in nerazumljeno, ima za zvedavega človeka enak pomen. Katja Hrobat, ki skrivnostnost postavlja kot ključni dejavnik pri raziskovanju

staroverstva to usmeritev zaokroži v priporočilu akademskim raziskovalcem, da naj zmanjšajo razdaljo do preučevanega in opustijo a priori superiornost znanja in se resnično poigrajo z možnostjo resnice in avtoritete »drugih« (preučevanih).

S tem je jedrnato povzet tudi pomen simpozijev, s katerimi želimo prav na način zmanjševanja razdalje med akademskim delom in praktikami razpreti vrata skrivnostim, ki v resnici bolj sodijo v domeno splošnega družbenega dobrega kot pa v zgodovinsko zaprte prostore (prisilnega) molka in skrivnostnosti.

Nedeljski del tretjega simpozija smo posvetili konkretnemu preučevanju hierofanij Posočja v organizaciji Zavoda energijske poti Tolmin s prispevki Jožeta Muniha, Edija Raspeta, Petra Mignozzija in Vilme Purkart, ki dokazujejo neposredno vrednost globoke dediščine za današnjico in ob tem neprecenljivo vrednost terenskih raziskovalcev, 'opazovalcev z udeležbo ali insiderjev' kot jih v svojem prispevku označujeta dr. Katja Hrobat in dr. Gregor Lesjak. Predstavitve so dokazale, da vsako novo odkritje lahko spodbudi nova raziskovanja in zaokroženje zgodb, ki jih ljudje dotlej niso razumeli, saj so poznali samo na videz nepovezane fragmente. Edi Raspet in Peter Mignozzi sta svoje raziskovanje neposredno gradila na zapisih Pavla Medveščka, ki je razkril staroversko identiteto Tiunškega Franca in zabeležil skici trojaka in brtina, kar sta raziskovalca v svojih prispevkih nadgradila s smiselnimi razlagami. Vilma Purkart in Jože Munih sta predstavila svoje dolgoletno raziskovanje pustnih običajev in megalitskih geometrijskih struktur, ter pri tem pokazala na primere vsi-dranosti tradicijskih elementov v sodobni kulturi in tudi na njihovo uporabno vrednost, ki jo odkriva in dokazuje vse večji del javnosti.

Simpozij je bil posvečen zapuščini in osebi pokojnega prof. dr. Zmaga Šmitka, etnologa, ki je odšel preko meje življenja jeseni 2018, Njegovo zadnje delo Šelest divjine, zeleno dno našega kozmosa, je izšlo pomladi 2019. Z razpravo o Šmitkovem opusu smo se poklonili raziskovalcu, ki nam je zapustil temeljna dela za premislek o sozvočju slovenskih duhovnih kod z univerzalnimi. Razpravo o delu dr. Šmitka sva uvedla s prispevki Marko Hren z razmišljanjem o evoluciji duhovnosti in dr. Mira Omerzel Mirit s prispevkom o vedunih in

vedunkah, ki so po njenih besedah tako pri nas kot v svetu v svojih poslanstvih med nami neprekinjeno do danes.

Z zbornikom prispevkov s tretjega simpozija Pozno pokristjanjevanje slovenskega ozemlja (2019) je bil zaključen prvi tročan dogodkov ob Mrzlem studentu v Kobaridu. S tretjim simpozijem smo se dotaknili področja duhovnosti in svetega, domene, v kateri marsikateri udeleženec v svojem raziskovanju in razmišljanju tudi sicer v resnici vidi pravi smisel. A pred odprtim raziskovanjem duhovnosti, je bilo treba odgovoriti na vprašanja kje smo, oziroma v kakšnem kontekstu razpravo o duhovnosti odpiramo. In to je kontekst dekolonizacije, ki se ga plašno in previdno postopoma lotevajo vsi Evropski narodi.

Ker smo z večjim delom prispevkov v kobariških zbornikih hkrati v znanstvenem in v izkustvenem dojemanju, ker smo v snovi, ki jo preučujemo, tako z osredotočenostjo misli kot s poglobljenostjo duha, smo avtorjem tudi tokrat puščali več spontanosti. En od ciljev strokovnih posvetov je bil, da k raziskovanju pritegnemo čim širšo srenjo, tako akademsko, kot samostojne raziskovalce najrazličnejših interesov, kar nam ob skrbi za raziskovalno odličnost narekuje tudi posebno skrb za ohranjanje avtentičnega izraza avtorjev. V zbornikih večina avtorjev (vsak na svoj način) sodi v kategorijo 'opazovalcev z udeležbo', pasti in prednosti takega raziskovanja pa sta v svojih prispevkih razčlenila dr. Katja Hrobat in dr. Gregor Lesjak.

Pisec teh vrstic in urednik zgoraj omenjenih zbornikov, sem si sicer želel, da se s preteklostjo ne bi bilo treba preveč ukvarjati in da bi se lahko scela posvetili prihodnosti in prenosu starodavnega dobrega v obče dobro prihodnjih generacij. A za zdrav razvojni zagon v prihodnje je bilo potrebno iskreno spregovoriti o zamolčani preteklosti, saj je to edini način, da se osvobodi vse potenciala za integracijo dediščinskih znanj v uporabne vede in duhovne prakse sedanjih in prihodnjih generacij.

Je bila prvinska duhovnost skozi stoletja prezirana uročena?

Tretji zbornik (DSS, 2020), je izšel v prvem valu globalne pandemije respiratornih obolenj COVID 19 in sredi nagle širitve virusa CORONA, za katerega je že na podlagi takratnih informacij obstajala velika verjetnost, da ni nastal po poti naravne mutacije temveč kot namerni ali nenamerni produkt laboratorijev, ki razvijajo ali raziskujejo tudi

biološka orožja. Šmitek nas je s svojimi zadnjimi zapisi spomnil, da je človek svoj plenilski instinkt kamenodobnega lovca z intelektom pripeljal tako daleč, da je razvil uničevalna orodja proti svoji lastni vrsti. Pandemijo smo predstavili kot krik, ki Šmitkova sporočila samo še dodatno in v zgodovinskem pogledu radikalno razglaša. Kdor ni slišal Šmitka, je moral slišati sporočilnost pandemije. Ob uvodu v okroglo mizo o delu dr. Zmaga Šmitka smo na podlagi njegovih poudarkov iz knjige *Šelest divjine* dodatno razčlenili pomen slovenske besede duhovnost in termin povezali s tročansko strukturo zračnosti v slovenskem jeziku. Na okrogli mizi smo nato sledili Šmitkovemu opomniku, da *'človek od kamenodobnega lovca dalje v duhovnem smislu ni napredoval'*. Vprašali so se, ali ni pandemija virusa CORONA ki učinkuje na dihala človeštva, odraz uročene duhovnosti in uničevanja Zemljinih dihal, pljuč Zemlje – deževnih gozdov.

Vprašali smo se torej, ali ni bila duhovnost s prisilnim pokristjanjevanjem, ki je časovno sovpadalo z bohotenjem kolonialnega reda, na nek način uročena! Človeštvo je v kolonialni dobi brezobzirno uničevalo pljuča zemlje, zemljine gozdove.

Prav v času poteka tretjega simpozija in mesece kasneje, so namreč nemoteno goreli tisoči hektari gozdov v koloniziranih Avstraliji in Braziliji in kolonialne oblasti pri tem niso razglasile izrednih razmer. Opustošenje so dopuščale ali pa morda celo pri njem sodelovale. Taka neodzivnost je posledica kolonialnega refleksa, ki se ga človeštvo mora znebiti, da bo lahko svobodno zadihalo, se duhovno osvobodilo, osamosvojilo in se začelo ponovno duhovno razvijati. Koncept odpuščanja grehov ima strašanske posledice – gorela je Zemlja! Požigalcem je bilo z dopuščanjem vnaprej odpuščeno!

V tretjem zborniku, je zbrana vrsta spodbud za temeljit premislek o prevrednotenju tradicijskih znanj in duhovnosti same. Dr. Mira Omersel Mirit nas k prevrednotenju v svojem prispevku povabi z napotkom *'da bi videli stvari take kot so /.../ je najprej treba ustvariti praznino uma'*. Tu nastopi kabrc, ki pomaga mislim potovati k veliki zavesti, Nikrmani.

Ustvariti je treba notranjo tišino (inner silence), kot jo imenujejo staroselci in danes za njimi novodobniki (an. Newage). A pri staroselski notranji tišini ne gre toliko za odpravo zunanjih motilcev, kar

je potrebno danes, temveč za uglasitev s tišino zunaj, kot smo misel razvili zgoraj. V časih staroselcev, je bila globoka tišina divjine v resonanci z globoko tišino znotraj posameznika.

Tu je nastopila kabrc kot ojačevalnik povezanosti.

Kobarid 2022, četrti simpozij – naj na področju staroverstva nastane močna raziskovalna skupnost

Četrti simpozij pod naslovom Staroverstvo skozi pogled raziskovalcev s prvo javno predstavitvijo knjige *Staroverstvo med znanostjo in religijo*, je potekal septembra 2022 in je s prezentacijo nedavnih raziskovalnih dosežkov povzel vso širino raziskovalnega dometa domačih raziskovalcev. Njihovo poglobljeno delo sidra staroverstvo kot celovito znanost in celostno duhovno življenje, kot avtohtono in avtentično kozmologijo.

Raziskovalci zbrani pod vodstvom ZRC SAZU so si postavljali vprašanje, ali gre pri staroverstvu za znanost ali religijo, ali pa zapolnjuje celoten prostor, ki ga nakazujeta ta pojma.

Udeleženci simpozijev o staroverstvu so tvorili barvit in raznolik raziskovalni zbor kjer ima vsak raziskovalec in vsaka raziskovalka svoje posebno in pomembno mesto, ne glede na to s katerega zornega kota je osredinjen njen ali njegov interes za kozmologijo stare vere. A tokrat so se organizatorji med osrednjimi raziskovalnimi akterji posebej veselili kolegov iz akademske sfere, avtorjev Ciljnega raziskovalnega projekta (CRP) o zapuščini Pavla Medveščka pod vodstvom ddr. Andreja Pleterskega, in avtorjev dodatnih besedil v knjigi *Staroverstvo v Sloveniji med religijo in znanostjo*, ki je bila kot rezultat ciljnega raziskovalnega projekta prvič predstavljena na tem simpoziju.

Zavedamo se namreč, da je za učinkovit prenos izsledkov raziskav v širšo domačo in mednarodno javnost smiselno uporabiti vse vrste komunikacije in prav posebej kulturno umetniško produkcijo, saj prav ta z inherentno dimenzijo introspekcije in ustvarjalnega navdihha nemara najboljše oženi mestoma družboslovno znanost in jo približa realnemu svetu čutenj, občutljivosti, vzdušja ... zduhcev.

Simpozij 2022 je bil **posvečen dr. Gregorju Lesjaku**, ki je sodeloval tako pri pripravi programa simpozija, kot pri pripravi programa EPK GO 2025 in pri pripravi publikacije na osnovi citiranega CRP, ki ga je na Ministrstvu za kulturo predlagal prav on. Dr. Lesjak bi moral na simpoziju voditi okroglo mizo, a dolgotrajna težka bolezen mu je to preprečila.

Prisotni so se spomnili na Lesjakov trud in vizijo, da bi v Sloveniji nastala **močna raziskovalna skupnost** na temo staroverstva; vsakemu udeležencu posebej pa gre zahvala, da je že samó (ali scela) s svojo prisotnostjo prispeval k Lesjakovi veliki viziji. Ker gre za novo raziskovalno področje je toliko bolj pomembno, da se raziskovalci med seboj veliko pogovarjamo, kritično beremo, komplementarno sproti izmenjujemo izsledke in kjer je smiselno sodelujemo. Če le želimo najširši javnosti učinkovito predstaviti **bogastvo in aktualnost** naše globoke kulturne dediščine moramo biti verodostojni. Zmotne dogme so velik del sveta že dodobra spodkopale.

Dddr. Pleterski je kot urednik povedal, da je knjiga rezultat prizadevanj Pavla Medveščka, ki je s knjigo *Iz nevidne strani neba* odprl novo raziskovalno in družbeno polje, in dr. Gregorja Lesjaka, ki je dosedanje entuziastično raziskovanje nadgradil z naročilom CRP posvečenemu raziskovanju posoškega staroverstva. Kar so avtorji vložili v projekt CRP so nadgradili s pričujočim zbornikom, kjer so za prispevke povabili tudi dodatne avtorje; Francija Šturma, Lenarta Škofa in Rudija Čopa. Knjiga je zato posvečena Pavlu Medveščku Klančarju in dr. Gregorju Lesjaku.

Naslov Staroverstvo v Sloveniji med Religijo in znanostjo tako kaže na tročan s staroverstvom. V času staroverstva med religijo in znanostjo ni bilo razlike temveč je šlo za celosten sistem in tako je treba tudi staroverstvo proučevati in obravnavati.

Želimo demistificirati staroverstvo, to ni vprašanje mistike temveč je – kot se zdaj kaže – način življenja, ki je bilo vpeto v prostor tako močno, da se je okrog tega spoja izgradil celovit sistem za boljše preživetje.

Rudi Čop v delu *Vpliv monolitov na lokalno magnetno polje* pojasni, kako je z merilno opremo na geomagnetnem observatoriju z

mednarodno kodo PIA (Piran, Slovenija) v času enakonočja 2020, na samem začetku novega 25. solarnega cikla, meril vpliv treh monolitov na lokalno magnetno polje. Monolite, ki so sestavljali tročan, so postavili trije poznavalci monolitov po izročilu starovercev. Obravnaval ga je kot pasivni element za stabilizacijo lokalnega magnetnega polja ob pojavu geomagnetne nevihte. Meritve so pokazale, da obstaja možnost te stabilizacije.

Avtor s sodelavci raziskuje, ali lahko tročani, če so pravilno postavljeni, dejansko stabilizirajo vpliv sončnih neviht in na primer, ali se ob sončnih nevihtah lahko zmanjša nervoza v populaciji. Magnetni sistemi namreč med seboj sodelujejo in se tudi samodejno prilagajajo, torej, tudi sami sebe spreminjajo.

Življenje se na Zemlji odvija v geomagnetnem polju, ki celotno biosfero ščiti pred kozmičnem sevanjem in preprečuje, da bi sončni veter odpihnil atmosfero v vesolje. Življenje so sistemi, ki medsebojno delujejo, eden na drugega vplivajo, se sami regulirajo in prilagajajo na spremembe ter težijo k ravnovesju tako, da spreminjajo sami sebe.

Predhodna raziskava vpliva **monolitov na lokalno magnetno polje** je nakazala možnost, da tročan zmanjšuje vpliv sprememb v lokalnem magnetnem polju, ki jih povzroča Sonce ob povečanju njegove aktivnosti. Tročan deluje kot pasivni element, ki omejuje spremembe lokalnega magnetnega polja na znosen nivo.

Za nadaljnje raziskave je treba zgraditi algoritme za obdelavo podatkov, uporabiti magnetometre primerne za cilje meritve, meritve pa je treba za verodostojne zaključke večkrat ponoviti.

Katja Hrobat Virgolet, v delu *(Ne)pristnost verovanj in praks v gradivu o »posoških starovercih« ter o primerljivosti in o različnih pogledih na svet* predstavlja odgovor na kritiko o nepristnosti Medveščkovih zapisov o posoškem staroverstvu, saj je etnološka stroka pri tem vprašanju povsem razdeljena, medtem ko se osredotoča predvsem na verovanja in prakse. V nadaljevanju avtorica pokaže, da je prav ta razdeljenost, s čimer stroka širši javnosti ne ponudi sprejemljive razlage o tem, kako naj jemljemo Medveščkovo gradivo o starovercih, pripeljala do laičnega raziskovanja in s tem tudi stranpoti.

V zadnjem delu avtorica primerja in s tem v širši geografski in družbeni kontekst umesti verovanja in prakse starovercev.

Matjaž Bizjak v delu *Kolonizacija Srednjega Posočja* obravnava poselitveno zgodovino Srednjega Posočja med Gorico in Tolminom. Poda pregled ugotovitev dosedanje historiografije, ki ga v celoti potrjuje tudi pretres doslej še neuporabljenih zgodovinskih virov. Starejšo slovansko poselitev je v obdobju po madžarskih vpadih pospeševal predvsem oglejski patriarhat, ki je na obravnavanem ozemlju izoblikoval dve večji zemljiški gospodvi, goriško in tolminsko. Do konca 12. stoletja so bila večinoma poseljena območja Goriških Brd, doline Soče, južni del Banjške planote ter spodnji dolini Bače in Idrije z južnim delom Šentviške planote. V poznem srednjem veku je bila kolonizacija usmerjena v severni del Kambreškega hribovja in v gozdnata območja, ki so se proti vzhodu raztezala do meja freisinškega škofjeloškega gospodstva.

Cirila Toplak v delu *Družbeno-politični vidiki zahodnoslovenske naravoverske skupnosti* uvodoma poda argumentacijo za obravnavo etnografskega gradiva Pavla Medveščka – Klančarja kot verodostojnega vira o zahodnoslovenski naravoverski kontrakulturi. Zahodnoslovensko naravoversko skupnost teoretizira kot potencialno prvotno obliko družbenosti in foucaultovsko heterotopijo. V jedru prispevka analizira specifične teritorialne administracije in politične organiziranosti ter predstavi poglavitne ideološke prvine naravoverske kontrakture.

V sklepu naslovi pomen odnosa naravovercev do narave in naravoverskega sistema vodenja za sodobno (slovensko) družbo.

Lenart Škof v delu *Elementi slovenske prvotne religije* predstavi filozofsko-teološko interpretacijo elementov slovenskega predkrščanskega verskega izročila, imenovanega »staroverstvo«. Esej temelji na knjigi Pavla Medveščka – Klančarja *Iz nevidne strani neba* in najprej analizira slovensko predkrščansko verovanje, kot se je do konca 20. stoletja ohranilo v Soški dolini. Medveščkovo poročilo in

interpretacijo tega verskega izročila tu primerja s sodobnimi teorijami domorodnih religij sveta.

Drugi del obravnava teorijo monoteizma Jana Assmanna in teorijo prvotnega monoteizma Wilhelma Schmidta. Škof trdi, da so bile prav s Schmidtovo teorijo domorodne religije prvič v zgodovini teologije sprejete kot partnerice v dialogu. Na podlagi tega predstavlja specifično versko okolje slovenske avtohtone religije, imenovane »staroverstvo«, kot elementarno religijo in teologijo narave.

V tretjem delu predstavlja svojo izvirno filozofsko-teološko interpretacijo elementov tega izročila v luči sodobnih teorij procesne filozofije, kvantnega mišljenja v teologiji (tj. prepletenosti) in horizontalne transcendence v naravni religiji.

V zadnjem delu obravnava možnost prihodnje postkrščanske in postreligiozne dobe, kot temelji na nauku »tretjega veka« Amalrika iz Bene in okoljsko utemeljenih nauk slovenskega izročila »staroverstva«.

Miha Mihelič v delu *Trije Belini in njihovi sinkretizmi v ustnem izročilu zahodne Slovenije*. Na območju zahodne Slovenije in širše je bilo verovanje v boga Belina in magično moč ključa sv. Belina živo vsaj še v začetku 20. stoletja. Belina so tu kontinuirano častili od prazgodovine oz. od železne in morda celo bronaste dobe, v srednjem ali novem veku pa so njegovo sposobnost zdravljenja (oči) povezali s ključem sv. Belina, potem, ko se je čaščenje slednjega iz Polesine razširilo na vzhod na območje današnje zahodne Slovenije. Enako kot sv. Belina lahko tudi sv. Albina, ki so ga ljudsko imenovali Belin, povežemo z zdravilstvom, saj je bil priprošnjik pri otroških in očesnih boleznih. Ker je sv. Albin umrl 1. marca, je tega dne njegov god in po izročilu tudi začetek Belinovega leta in pomladi. Njegovo leto ter poljedelske letne čase so merili s kmečkim koledarjem, ki so ga sestavljali hrast in štirje kamni v polkrogu.

V primeru boga Belina, zdravilnega ključa sv. Belina in začetka Belinovega leta na 1. marec, ki je hkrati tudi dan smrti sv. Albina, gre torej za srednjeveško-novoveški sinkretizem krščanskih elementov s staroverskimi elementi, ki izvirajo iz prazgodovine. Zdravljenja, povezana z njimi, je treba razumeti predvsem simbolično, saj je bil

Belin tudi bog sonca in svetlobe ter vode in zdravilstva in je zdravil (ter premagoval) slepoto (oz. temo). Zato tudi ne preseneča, da je bil njegov praznik 1. marca oz. spomladi, ko se temnejša polovica leta preveša v svetlejšo.

Andrej Pleterski v delu *Verovanje host v sklopu staroverstva na Slovenskem in verovanja starih Slovanov* rekonstruira verovanjski sistem starih Slovanov, ki je vseboval mitično zgodbo o kozmičnem paru, ki spreminja svoje obnašanje v teku letnih časov, ter kompleksno božjo entiteto, ki so jo sestavljale delne entitete. Te so bile povezane s posameznimi stvarnimi in nesnovnimi vidiki življenja. Ugotavlja povezanost stare vere, ki se je v Sloveniji ohranila do 20. stoletja, z verovanjskim sistemom starih Slovanov. Podrobneje obravnava novodobno češčenje Triglava v zahodni Sloveniji in v tem kontekstu interpretira nenavadni pustni lik, ki ga v Cerknem imenujejo Pust.

Najbolj znana skupina starovercev v Sloveniji je bila teritorialno organizirana v enotah z imenom hoste. V Posočje so prišli najverjetneje na začetku 16. st. iz Dolenjske ali iz spodnjega Posavja. Tako postanejo povedna tudi strukturna ujemanja med reliefom s Svetih gor nad Bistrico pri Sotli, ki ga avtor razlaga kot upodobitev Dajboga, in reliefoma iz Posočja, ki sta povezana z imenom Nikrmana.

Franc Šturm v delu *Cerkev kot del staroverskega svetišča* trdi, da so na duhovni *naravni sistemi* posoških starovercev, duhovna pravila narave, ki duhovna pravila oblikujejo, tako kot snovno naravo oblikujejo njene fizikalne zakonitosti. Ta duhovna pravila lahko opišemo z *algoritmi narave*.

Posoški staroverci so jih prebrali, razumeli so njihov pomen za življenje in se jih naučili uporabiti za oblikovanje duhovne moči v krajini, kjer so živeli. Osnovni namen za gradnjo *naravnega sistema* pa je bil in je še vedno zaščita življenja. Ljudem in živalim v njegovem polju zagotavlja moč in krepi njihovo splošno odpornost ali bolj preprosto, če živijo v tročanu, postanejo tudi oni močnejši.

Duhovna moč okolice počasi preide v človeka.

Vas Volarje in njeno širše območje obdaja *naravni sistem*, ki je povezan s kačjimi črtami in ohranja duhovno stanje *pete moči*. Ognjena

kačja črta, ki poteka med Skalco, kota 596 m, ter sotočjem potoka Volarija in reke Soče, na svoji poti preveč oslabi. Da bi jo okrepili, so naši predniki zgradili svetišče. Spodaj na ravnini ob vznožju hriba so postavili ognjeni tročan. Oblikovali so ga z dvema obrednima koto-ma. Njegov vitalni del pa je petdeset metrov dolg zid, zgrajen iz skal, postavljenih v ravno vrsto. Med 12. in 13. stoletjem je bila na lokaciji nekdanjega staroverskega svetišča zgrajena cerkev sv. Brikcija, da bi okrepila njegovo moč, in ne da bi ga uničila.

Franc Šturm je nato predstavil še najnovejše delo *Algoritmi posoških starovercev*. Knjiga je, kot pravi njen avtor, živa. Ima osredotočeno informacijsko polje. Njena živost izhaja iz informacij, ki jih vsebuje. Simbol na naslovnici je zaščitnik sporočil, ki jih vsebuje knjiga. Dimenzije njenih stranic so $200,8 \times 159,4$ mm, v resonančnem razmerju $a : b = \sqrt[3]{2}$. Ima 296 strani, v njej je sto slik. Namenjena je vsem, ki so ponosni na naše prednike in njihova dognanja.

Zanimivo je vedenje, da se v slovenski kulturni dediščini že šest tisoč let ohranja znanje, kako naj se ljudje zavarujejo pred škodljivimi vplivi magnetnih neviht. V Posočju se je ohranilo kot ljudsko izročilo. To je znanje o tročanih, naravnih sistemih, ki jih je mogoče postaviti iz navadnih skal. Tročani niso človeški izum, so lastnost narave, njen algoritem, naši predniki so ga le uspeli prebrati in razumeti njegovo delovanje. Na območju Slovenije je toliko delujočih naravnih sistemov, ki so bili zgrajeni že pred tisočletji, da vseh niti ne bo mogoče raziskati.

Knjigo je avtor zasnoval kot učbenik. V sklepnem delu knjige je zato tudi poglavje o merjenju informacijskega polja z radiestezijsko metodo.

Marko Hren v delu *Podob©a kolonije ali podoba raja* (Hren, 2022) dogajanje z otokom pojasnjuje kot *Upasanje Blejskega otoka kot ideograma duhovnega osamosvajanja Slovenije*. Delo je *kronika nastajanja muzeja posebnega pomena z dokumenti in simboli slovenstva od poselitve do osamosvojitve, ki bi moral nastati v stavbi Proštija na Blejskem otoku, pa ga zaradi post-kolonialnih refleksov in pritiskov RKC Slovenija še vedno nima. Narodni muzej Slovenije je namreč tik*

po izidu knjige, oktobra 2022, v stavbi Proštija postavil versko povsem pristransko, diskriminatorno in za RKC promocijsko postavitev! Kronika razkriva zgodbo o ujetosti države v post-kolonialne lobije in je pripoved o pristranskem, neustavnem delovanju države, ko gre za verstva, pri čemer posebej obravnava prezir do predkrščanske duhovne in kulturne dediščine. Izpostavlja skrite predkrščanske obredne hierofanije na Blejskem otoku, povzema ključna neodgovorjena vprašanja ob denacionalizacijskem postopku in boj za otok, ki bi moral ostati javno dobro in ne služiti kot še ena posest za pridobivane dobička zasebne globalne organizacije kot je RKC.

Knjiga zaokroža dolgoletna prizadevanja Društva slovenskih starovercev in UPASANE za temeljito reformo sedanje zasnove in izvedbe procesa t.i. »Narodne sprave«. Projekt nadaljevanja boja za vzpostavitev verodostojne, pravične muzejske zbirke na Blejskem otoku razumemo tudi kot osrednji in izhodiščni projekt – svetilnik – novega pristopa k narodni spravi.

Spomenka in Tine Hribar v delu Slovenski razkoli in Slovenska sprava prvič aktualizirata vprašanje sprave iz perspektive ključnega razloga za razkole naroda – pokristjanjevanja!

Spomnimo! Na prvem simpoziju 2017 smo se osredotočili na kontekst oživitve spomina na Kobariške dogodke 1331 in obravnavali fenomen pokristjanjevanja in post-kolonialnih refleksov. Med drugim smo se sklicevali na misli **Petra Kovačiča Peršina, ki jih je istega leta izrekel na posvetu v organizaciji SAZU in kasneje v isto naslovnem zborniku (uredil Tine Hribar) pod naslovom *Prispevki za Slovenski nacionalni program II., Prenova Evrope***. Takole je preroško zapisal Peršin: »kako zaustaviti proces kolonizacije, bi morala biti že danes prva skrb slovenske politike in gospodarstva!« ter ... »vrniti se moramo k etičnim in duhovnim koreninam svoje civilizacije!«

Uredniku dr. Hribarju in predsedniku SAZU smo po tej izdaji posredovali večji del naših raziskovalnih izsledkov s priporočilom, da jih v bodoče upoštevajo tako pri premisleku o slovenskih nacionalnih prioritetah in programih, kot – posebej – pri prenovi doslej neučinkovitega in celo kontraproduktivnega koncepta sprave. Naši predlogi so šli v smeri Peršinovega nagovora, namreč, da mora koncept

sprave poseči v korenine naše civilizacije, torej, v predkrščansko etiko in duhovnosti, saj edino na ta način lahko presežemo dualistično, umetno, kontraproduktivno delitev, ki se je na slovenskem ozemlju kot metastaza raznesla v drugi polovici 20 stoletja.

Z izdajo knjige *Slovenski razkoli in slovenska sprava*, sta zakonca Hribar v letu 2021 naše teze upoštevala in dodatno tlakovala pot za globinsko prenovu koncepta sprave.

»Spravo, spravljenost s samim seboj si bomo vrnili, ko si bomo zmožni znova prisvojiti predkrščansko slovansko slovenstvo, vključno s slovenskim staroverstvom. Ne neposredno, z vsemi miti vred, pač pa s povrnitvijo pradavnega odnosa do zemlje, se pravi, z zapustitvijo iz avguštinske teologije izvirajočega modernega tehno-kreacioističnega, nihilističnega odnosa do narave in naravnosti ter iz katolištva Karla Velikega izvirajočega misijonarsko-okupacijsko polasčevalnega razmerja do ljudi in njihove narodnosti.« ... »Povedano iz vidika treh slovenskih razkolov: iz razcepa, ki ga je povzročil tretji razkol, se lahko rešimo le, če razčistimo s predhodnima razkoloma, če spravno očistimo rane, ki nam jih je povzročilo katoliško krščanstvo s svojo nihilistično dimenzijo: s svojo onto-teološko, tj. meta-fizično nasilnostjo.«

Spomenka in Tine Hribar, 2021

Kasneje je dr. Hribar točko konflikta med staro vero in nasilnim pokristjanjevanjem v svojih intervjujih še izbistril:

»Zlasti boleč je bil konflikt med osvajalci in uvajalci nove vere, ter krščanstva, ter branilci predkrščanske, stare vere Slovanov. Ta konflikt je povzročil ne samo razkol znotraj ljudstva, iz katerega se je morda prav pod vplivom bojevitega, pogosto tudi krvavega pokristjanjevanja začel postopoma oblikovati slovenski narod, ampak tudi razcep Slovanov. Razcep na vrsto narodov iz že pokristjanjenega dela Slovanov ter odcep od še nepokristjanjenega oziroma pri slovanski veri vztrajajočega dela Slovenov. ... Šele na tej točki nastopi specifično slovenski, tj. znotraj-slovenski spor, ki

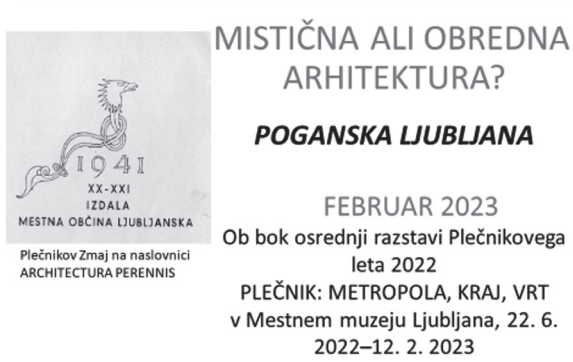
nato porodi željo po spravi.« In nato nadaljuje: »Misijonarji niso le 'oznanjali evangelija' ampak so bili po večini tudi, če ne predvsem, soizvrševalci osvajanja ter pribočniki rušenja staroverskih svetišč in sekanja oz. požiganja svetih dreves, najprej v Karantanji, potem pa tudi v Karnioli, na ozemlju današnje slovenske države. Zamislite si, kakšen urnebes bi danes bil, če bi komunisti na Blejskem otoku porušili cerkev, pa je niso, (kakor tudi večine drugih ne), kristjani pa so porušili ali požgali vsa svetišča. So se slovenski katoliki Slovencem kdaj opravičili za takšno početje? Seveda ne, saj ga morajo najprej sploh priznati. ... Če bi RKC na Slovenskem pred drugo svetovno vojno priznala nasilnost pokristjanjevanja pred dobrim tisočletjem, se med italijansko in nemško okupacijo (1941–1945) ne bi mogla obnašati tako kot se je.«

Na ta način sta zakonca Hribar v letu 2021 napravila prelom z dosedanjim konceptom sprave in se pridružila našim naporom za vzpostavitev povsem nove pravne paradigme, kar pa **narekuje tudi oblikovanje povsem novih scenosledov za pravne slovesnosti, ki se bodo oddaljile od dosedanjega samozadovoljevanja državniškega vrha z vedno znova jalovimi poskusi**, da bi na isto slovesnost pripeljali praporščake druge svetovne vojne in škofovski zbor RKC.

Okrogla miza: da bi nastala močna raziskovalna skupnost

Okrogla miza na simpoziju je bila posvečena opusu dr. Gregorju Lesjaku. Uvedla sta jo Marko Hren in dr. Janez Kopač s predavanjem Stanje raziskav na primeru raziskovanja mističnih elementov v Plečnikovi Ljubljani in tako predstavila svojo publikacijo pod naslovom *Predkrščanske svetosti in večnostna prostorska ureditev – Vodič po poganski Ljubljani*. Delo je izšlo ob boku osrednji razstavi Plečnikovega leta 2022.

V raziskovalnem delu avtorja dokazujeta, da so bile staroverske kozmologije in razumevanja biotopov konsistenten skup znanj in da so s tem znanjem povezani čari, obredja, praktike in uporabljene simboli utemeljeni na realnih, fizikalnih zakonitostih, po katerih delujejo sile narave in ne na surrealističnih dogmah, ali abstraktnih predstavah o »božjih močeh«.

Avtorja se v izhodišču ozreta na knjigo *Architectura Perennis*, Večnostna arhitektura, ki jo je Mestna občina Ljubljana Plečniku in soavtorjem izdala že leta 1941.

Avtorja nizata primere, ki dokazujejo, da se znaki prisotnosti večnostne arhitekture v prostoru kot neprekinjena nit poganske filozofije izražajo v kodiranju trojstva:

- **obrednega (svetega, kozmičnega, sončnega) kota** in v t.i. skrivnosti sklepnika,
- **uporabe Tročana** (nevidne mreža duhovnih povezav med posebnimi točkami v prostoru) in
- **metafor Divjine – ki jo običajno pooseblja zmaj/kača** (v okrasju) ali DIVJI MOŽ ali PJERTA, PEHTA, krilati lev, personificirani ali na kak drug način stilizirani v okrasju ali v zgodbah o divjih živalih, ki so pridobile značaje vseh razpoložljivih moči v naravi (zemeljska, vodna, ognjena, zračna, metafizična/duhovna), po čemer se zgledujejo ljudski junaki.

Uporaba trojstva teh kod pri Plečniku doslej ni bila raziskana, dognanja pa utemeljujejo pogosto označevanje arhitekta Plečnika kot mistika.

Avtorja dokazujeta, da v uporabi trojstva simbolov ni nobene mistike, temveč, da gre za PREPROSTO in LOGIČNO KOZMOLOGIJO in pozorno OB-REDNO UMEŠČANJE OBJEKTOV V PROSTOR. Mističnost tega dela pa pripisujeta zgolj dejstvu, da so bili naštetimi simboli in prijemi odeti v tančico skrivnosti, kar je omogočilo širokopotezno

kodiranje teh v daljšem obdobju, ko so zaradi skrivanja poganškega ozadja simbolike lahko pridobili financiranje tudi od financerjev s krščanskim poreklom.

Po besedah avtorjev, je bil sklepnik (v pogovornem jeziku naših otrok *klik*) za navdih (v jeziku primernem za prispevek pa *nov duh*) za najnovejšo raziskavo, ki jo končujeta in jo naslavljata kot »Predkrščanske svetosti in večnostna prostorska ureditev – Vodič po poganški Ljubljani, izdatna utemeljitev uporabe »obrednega kota« v avtorstvu ddr. Pleterskega tako na primeru študij Blejskega otoka in okolice kot v delu *Kulturni genom* kjer te zakonitosti Pleterski utemelji skozi primerjalne analize v širšem srednjeevropskem prostoru.

Pleterski je namreč v svojih delih³⁰ natančno in izdatno argumentiral pogostost uporabe obrednega kota v načrtovanju prostora v širši jugovzhodno evropskih regiji. To nam je omogočilo in nas spodbudilo, da smo dodatno raziskali in razložili uporabo obrednega kota v stavbnem okrasju, umetnosti, arhitekturi in urbanizmu v obdobju Jožeta Plečnika.

Prave moči našega raziskovanja se pokažejo v dodani vrednosti v skupnih, interdisciplinarnih raziskavah. Raziskovanje v peterni vijačnici, kjer enakovredno nastopajo raziskovalci in inovatorji iz vseh segmentov družbe, je trend v svetovnih raziskovalnih politikah³¹ inovacijsko najmočnejših okolij. Obravnavano delo se oslanja na opuse treh velikih slovenskih raziskovalcev, ddr **Andreja Pleterskega**, ki je dokazal kontinuirano in ponavljajočo se rabo **tročana**/trojstva in

30/ Pleterski, Andrej. 2020. v Štular, B. *Srednjeveški Blejski otok v arheoloških virih* OPERA INSTITUTI ARCHAEOLOGICI SLOENIAE 42, 2020, ZRC SAZU, Inštitut za arheologijo, Založba ZRC, str. 238.

Pleterski, Andrej - Mareš, J. Jiří. 2003, *Astronomische Grundlagen einiger frühmittelalterlichen Kultstellen in Praha*. – *Studia mythologica Slavica* 6, str. 9–36.

Pleterski, Andrej, 2014. *Kulturni Genom in njegovi ideogrami mitične zgodbe*. Zbirka *Studia mythologica Slavica – Supplementa*. Supplementum 10. Založba ZRC SAZU. *Publikacije so v elektronski obliki prosto dostopni na spletnih straneh ZRC SAZU*

31/ 2. člen ZZrID (načela) (6) Znanstvenoraziskovalna dejavnost temelji na načelih odprte znanosti, kar vključuje zlasti odprt dostop (po načelu odprt, kolikor je mogoče, zaprt, kolikor je nujno) do vseh raziskovalnih rezultatov, ki morajo biti najdljivi, dostopni, interoperabilni in vnovič uporabni, pa tudi uporabo odgovornih metrik za ocenjevanje znanstvenoraziskovalne dejavnosti ter vključevanje skupnosti in občanske znanosti.

obrednega kota, v oblikovanju (naselij, bivališč, obrednih mest), **dr. Zmaga Šmitka**, ki je s primerjalno analizo predstavil pomen posameznih simbolov v slovanski mitologiji, in utemeljil pomen divjine³², in **dr. Tineta Kurenta**, ki je s številnimi deli o uporabi načel modularnosti in proporcev v Plečnikovi arhitekturi opravil enciklopedični del posla³³ pri interpretaciji mističnosti v gemantični sporočilnosti Plečnikovih del.

Raziskava utrjuje tri značilnosti sodobnega raziskovanja predkrščanskih kozmologij:

- demistifikacijo duhovnosti in duhovnih praktik,
- razlago simbolov in pojmov, ki so s pokristjanjevanjem pogosto dobila nasprotni pomen,
- zavračanje očitkov, da staroverska, predkrščanska znanja niso preživela, da so »na novo izmišljena«, z dokazi, da so staroverska znanja preživela skoz neprekinjeno nasledstvo v številnih poklicih (arhitektura, urbanizem, umetnosti in oblikovanje, zdravilstvo, vodenje skupnosti, obredne praktike ipd).

Plečnikova Ljubljanska solsticialna ima v raziskavi poseben pomen.

Solsticialna os je linija, ki jo začrta prvi sončni žarek ob sončnem vzhodu na dan, ko se v letu dan začne ponovno daljšati, torej, na zimski sončni obrat 21. decembra. S terenskimi meritvami ob pokopališču pri cerkvi na Rudniku v Ljubljani sta avtorja dokumentirala pozicijo zahajajočega sonca na poletni sončni obrat in vzhajajočega sonca na zimski sončni obrat. Solsticijska linija je namreč identična ob sončnem vzhodu na zimski sončni obrat in ob sončnem zahodu na poletni sončni obrat (21. junija). Vreme natanko na sončne obrate v zadnjih letih ni bilo naklonjeno fotografom, zato nimamo na voljo najboljših fotografij.

32/ Npr. v Šmitek, Zmago, 2019, *Šeest divjine, zeleno dno našega kozmosa*, Beletrina, Ljubljana.

33/ Npr. v Kurent, Tine. 1992. *Trije antični kompozicijski principi v ljubljanskem urbanizmu*, Urbani izziv, št. 21,22. Ljubljana.

Spodnja fotografija je posneta na stojišču nad cerkvijo na Rudniku. Vidni sta cerkvi na Rožniku in Trnovem na solsticialni osi in sonce, ki zahaja ob sveti gori Triglav na obzorju.

Potrebne bodo dodatne terenske raziskave na osi Rudnik (Debeli hrib – predor Malence) – Rožnik – Triglav. Potrebno bo tudi dodatno kabinetno preračunavanje pozicij v času, da bomo zanesljivo lahko potrdili, da so bila nekdanja obredna mesta, kresišča, na katerih so prvotne skupnosti opravljale obredja rodnosti ob sončnih obratih in enakonočjih, postavljena na solsticialnih oseh, kakršna je Ljubljanska, ki nevidno povezuje točko sončnega vzhoda pod Orlami na Rudniku, tri cerkve (Rudnik, Trnovo in Rožnik), ki danes stojijo na območju nekdanjih kresišč ter Triglav. V tem trenutku lahko z gotovostjo ocenimo, da je bilo tradicijsko svetišče, kjer so kurili kres na sončne obrate na Rožniku, odmaknjeno od cerkve na Rožniku za 50–80 m. So staroverci katoliške graditelje nekako uspeli zavesti, ali so slednji napravili napako? V vsakem primeru gre za zanemarljiv odmik, ki ga pri potrjevanju hipotez lahko zanemarimo.

Ne vemo namreč, v katerem časovnem obdobju so nastala prvotna, izhodiščna svetišča (bržkone kresišča). Glede na to, da je na osi

Triglav – Malence vrsta gričev s pozidavami objektov RKC, in da so praviloma na vseh osrednjih lokacijah prizorišča z več terasami na površini z radijem nad 100m (to velja tako za cerkev na Rudniku pod Orlami, kot za cerkev na Rožniku, eventualna prizorišča na Toškem čelu in Osojniku), odmiki ob osi v rangi 50m ne ogrožajo veljavnosti hipoteze o postavljanju predkrščanskih kresišč natančno na solsticialni osi – današnje pozidave kresišč s cerkvenimi objekti RKC se na tej osi nahajajo z dopustno toleranco. V predstavljenem delu na simpoziju pa sta avtorja predstavila gradnike za hipotezo o načrtnem, obrednem umeščanju Plečnikovih javnih objektov v sveti geometriji vezani na Ljubljansko solsticialno os.

En izmed najbolj zgovornih in mogočnih umetniških pristopov 20. stoletja, ki potrjuje hipoteze o kodiranju divjine v geometriji tročana in obrednega kota, ob uporabi metafore golote kot emblema divjine, je umestitev Dečkov s piščaljo v prostor. Gre za edino skulpturo v Sloveniji, ki je v treh identičnih replikah stalno postavljena v Sloveniji. Pastirček je delo Primorca, rojaka in sodobnika Pavla Medveščka, Zdenka Kalina³⁴ s prvotnim naslovom Deček s piščaljo, a v javnosti se je skulptur prijelo ime Pastirček.

Pastirček je poklic, ki predpostavlja delo v divjini, neprestano sočenje, ali kot bi zapisal Plečnik, duet človeka z naravo. Ne more biti naključje, da je bil prvi kip takoj po drugi svetovni vojni postavljen v vznožju Rožnika, ob izviru (pozicija današnjega ribnika/bajerja ob otroškem igrišču, ob vznožju Tivolskega gradu), na obronkih divjine, gozda v severno-zahodnem delu Parka Tivoli, drugi pred RTV in tretji na protokolarnem posestvu Brdo. Tročan povezuje sfere narava – javnost – država. Pri-roda/ divjina – rod/javnost – red/država.

Pastir in piščal sta v slovenskem etnološkem, glasbenem in literarnem izročilu seveda bogato zastopana. Krivico bi delali številnim

34/ Avtor v lastnem arhivu hrani pričevanje dedičev Pavla Medveščka, da sta se Kalin in Medvešček poznala in srečevala. Žal je avtor simboliko Pastirčkov prepoznal prepozno, da bi o podrobnostih poznanstva s Kalinom neposredno vprašal Pavla Medveščka in bi tako izvedel več osnov za trditev, da je bil Kalin dobro seznanjen s poganskimi načeli. Ali je bil Kalin del staroverske poveljne mreže tako ostaja vprašanje za kako drugo raziskavo. Gotovo je, da so se »Novogoričani« Medvešček, Kalin in France Bevk poznali.

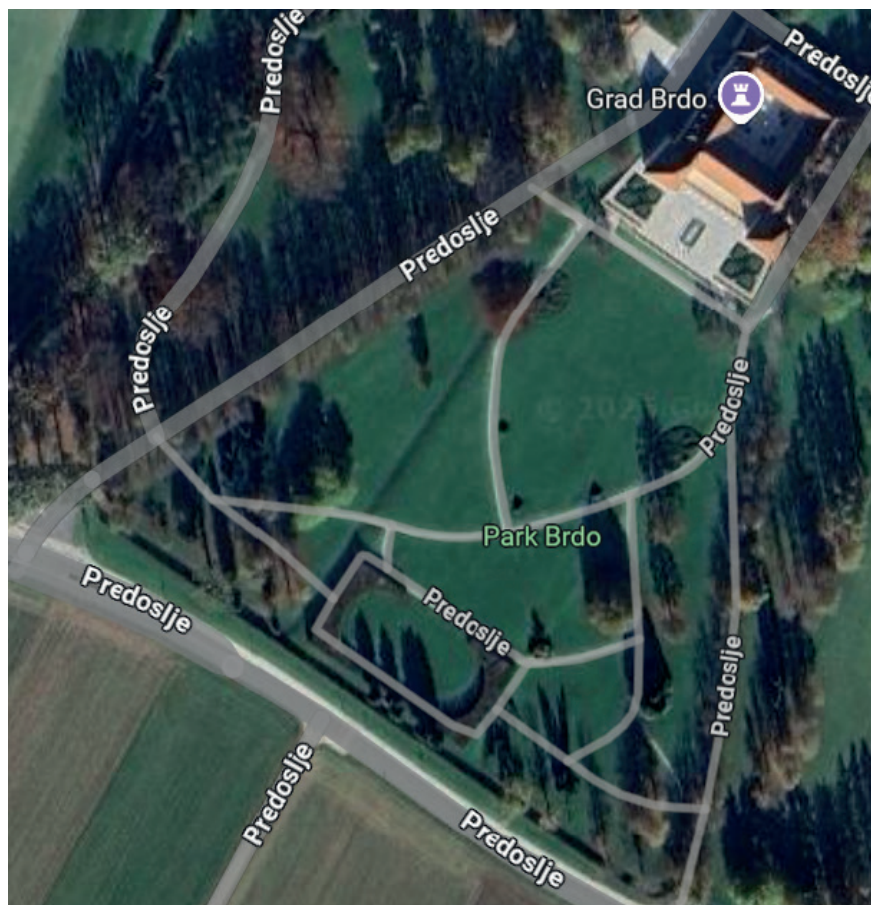
avtorjem, če bi izdvajali posamezne primere, a ne bomo zgrešili, če posebej omenimo multidisciplinarno in kolektivno mojstrovino vezano na mladinskega junaka Kekca. Pri avtorstvu so sodelovali številni velikani – od Josipa Vandota, ki je zgodbe zapisal, prek Frana Miličinskega Ježka, ki je sklèpal besedila pesmi, Marjana Kozine, ki jih je uglasbil do Jožeta Galeta, ki jih je vtkal v filmsko zgodbo. Vsak posamezen del je mojstrovina zase. Oba znana napeva, Kekčeva in

Mojčina pesem, sta več kot zgovorna. Povesti o Kekcu in njegovih sopotnikih, spretno in do danes aktualno uporabijo metafore slepota, zdravila za slepoto, potrebnega junaštva, vloge divjine, divjih žena, mož, svečenika, in seveda pastirja in njegove piščal. Kekec pooseblja povezanost z naravo, in promovira piščal kot medij povezovanja skupnosti tradicije in stvarstva.

Pastirček je s Kalinovimi kipi postal simbol javne besede, medija, in vesti v obeh pomenih besede, etičnega imperativa in informacije. Tročan kipov luži kot primer povojne uporabe trojstva staroverske kozmološke simbolike – tročana, obrednega kota in simbolov divjine. Pastirčkov razkorak je natanko v obrednem kotu, tako kot pri skici Uomo Virtuvio Leonarda da Vincija.

Pastirčka v Ljubljani oba gledata proti državotvornim objektom, ki predstavljajo demokratično odločanje – proti predsedniški palači na križišču Erjavčeve in Prešernove ulice in proti zgradbi Državnega zbora. Ko smo sledili smeri piskanja Pastirčkov, in oba ljubljanska Pastirčka povezali z daljico, sta se premici nad dvema obrednima kotoma nad daljico sekali natanko nad vzhodnim vhodom v Državni zbor. Ljubljanska Pastirčka z Državnim zborom tvorita tročan z dvema obrednima kotoma – geometrija, ki jo je Plečnik masovno uporabljal v urbanizmu in stavbnem okrasju. Hipotezo, da taka umeščenost ne more biti naključna, temveč, da so naštetih objekti (stavba in kipa) premišljeno obredno umeščeni v prostor, potrjujeta dva trikotnika na vzhodnih vratih v Državni zbor – z dvema obrednima kotoma (zgoraj na sliki med fotografijama obeh kipov). Za nameček smo postavili hipotezo, da je bil prvotno zelo verjetno tudi park Tivoli z Jakopičevim drevoredom, Tivolskim gradom in potjo od gradu mimo bajerja (in Pastirčka) do podvoza na Erjavčevi ulici, načrtovan v dvojnem obrednem – celotni nihaj zemeljske osi, tako kot kabrc. Ob ureditvi otroškega igrišča ob ribniku, je bila urejena tudi brežina in pot od Pastirčka, kar zane-marljivo zmanjša kot od hipotetično prvotno pravilnega dvakratnika obrednega kota. Hipotezo potrjuje še vedno ohranjena smer stopal (usmerjenost) Pastirčka, ki je danes zanemarljivo rahlo odklonjena od obstoječe poti med ribnikom in otroškim igriščem, a usmerjena natanko proti palači Predsednika RS in sedežu Vlade RS.

Dejstvo, da je tretji Pastirček postavljen na Zoisovem posestvu Brdo, ki ga je baron prvotno načrtoval v obrednem kotu, je zgovorno, in morda podkrepi hipotezo, zakaj Plečnikova Zoisova piramida stoji med Vhodom v sedanjo Fakulteto za arhitekturo in Zoisovo palačo ob Ljubljani. Hipotezo smo razkrili v citirani knjigi o mistiki v Plečnikovi Ljubljani in vključuje identično geometrijo in simboliko, kot smo jo pokazali pri umeščanju Pastirčkov.

Več kot dovolj dokazov imamo za trdnost hipoteze, da so razumniki v času Jožeta Plečnika in Žigata Zois, vključno z umetnikova Rihard Jakopič, France Prešeren in Zdenko Kalin, ključne sestavine starosvetne mistike in kozmologije dobro poznali in okultno široko uporabljali.

Po obdobjih okultne rabe simbolov in artefaktov globoke kulturne dediščine je nastopil čas, da se v javnost ponosno povrne tudi najžlahtnejši med starimi inštrumenti; ki so preživeli prav na račun tradicijskih srenj v pastirskih vaseh v Posočju.

Doslej smo pokazali niz mogočnih dokazov o neprekinjeni uporabi starosvetne simbolike. Kljub temu pa trditve še vedno namenoma naslavljamo kot hipoteze, saj so potrebne dodatne večdisciplinarne raziskave, da bi posamične gradnike duhovne kulturne dediščine lahko zares osvetlili iz vseh potrebnih zornih kotov. Na primeru raziskovanja kobariške hierofanije, kar smo podrobneje predstavili v poglavju o Kobariških simpozijih in rehabilitaciji prvega staroverskega svetišča, svetega izvira in drevesa, je zgovorno prikazano, kako moramo biti pozorni in previdni, da ne vzpostavljamo staroverskih dogem. Na Mrzlem studencu je bilo drevo in ne sme nas zanesti, da bi vzpostavili staroversko dogmo, na primer, z zaklinjanjem katero drevo je bilo ob studencu, pa četudi je France Bevk v romanu Umirajoči bog Triglav v literarnem žanru nakazal, da bi bilo kot sveto drevo lahko uporabljena v tem primeru lipa. Obenem je Bevk zapisal zgodbo o svečeniku Gorazdu, glavni junak povesti, ki se sooči s prihajajočim neurjem s točo. Bevk zapiše, da je Gorazd dobro poznal sile narave, ki vplivajo na vreme in je namignil, da je svečenik dobro vedel, da bo neurje Kobaridu takrat prizaneslo, nikjer pa ne zapiše, da bi Gorazd sam vplival na vreme. Tako kot Bevk v sicer literarni interpretaciji, se morajo toliko bolj raziskovalci in drugi akterji, ki negujemo staroverske tradicije, ogniti mikavnim nagibom k všečnim, tendencioznim interpretacijam in vzpostavljanjem dogm. Na kobariških simpozijih smo vse doslej ravnali dosledno v duhu razprave usmerjene v verodostojnim razlagam razkritih fragmentov redkih a bogatih ostalin staroverske kulturne dediščine. Bevkovo sporočilo v Umirajočem bogu Triglavu je, da je staroverski svečenik dobro poznal sile narave, ki vplivajo na vreme, in ne, da je »delal vreme«, kot

so že jeli Bevka razlagati navdušenci nad staroverskimi modrostmi. Aktualizacija Bevkovega sporočila o staroverstvu je, da moramo poznati sile narave in biti do njih ponižni in ne, da bi se človeštvo postavilo nad sile narave in poizkušalo samo »delati« vreme. Če povzamemo misel Rudija Čopa iz njegovega prispevka: življenjski sistemi se sami spreminjajo, pri tem, ko težijo k ravnovesju.

Da bi vse hipoteze čimbolj robustno preverili, naši programi spodbujajo k čimbolj intenzivnim srečevanjem raziskovalcev iz najrazličnejših logov. Pri tem želimo jasno sporočiti, da gre za potrebo po vseevropskem sodelovanju za dekolonizacijo celotnega evropskega kulturnega prostora in območij, ki so bila kolonizirana. Slovenija pri tem ne zamuja bistveno za drugimi narodi. Z leti smo razvili močno stroko, s katero utemeljujemo trdno (ukoreninjeno) in verodostojno staroversko dediščino. Poleg prvinske duhovnosti, ta dediščina posebej obeta uporabnost na danes najbolj aktualnem področju prehoda v trajnostno naravnano in okolijsko ozaveščeno družbo.

Napori v smeri celovite in vero-dostojne obravnave fenomena pojava staroverstva so nujni tudi ob neizogibnem in kot kaže že zdaj silovitem trendu komercializacije ponudbe »staroverskih vsebin«. Komercializacija je praktično takoj po preboju staroverstva v javnost občutno zajela tudi skupnosti in akterje, ki se s staroverstvom tako ali drugače, v duhovnem, pričevalnem, raziskovalnem, pedagoškem, poslovnem (ali v prepletu teh) smislu ukvarjajo in storitve tudi zaračunavajo.

Ena od pomembnih razsežnosti uveljavljanja prvotnih pred-kolonialnih kozmologij je torej dekolonizacija kot odločilen globalen civilizacijski problem in projekt današnjega časa. Ne gre samo za vzpostavitev pravičnejšega reda po daljšem obdobju kolonialne nadvlade evropskih narodov nad koloniziranimi narodi po svetu. Gre za bistveno več kot pa le političen in ustavnopravni zaključek kolonialnega reda. Gre za potreben kvantni preskok človeštva iz kolonialne plenilske kulture v kulturo varčne, do narave spoštljive čezvrstne solidarnosti v spoju prvinskega spoštovanja (svetosti) biodiverzitete in sodobne osveščenosti o omejitvah planeta ter življenja na Zemlji. Življenje je tu razumljeno kot zavedanje kompleksnosti bivanja in vsega živega kar bržkone obsega pomen Velike zavesti, Nikrmane.

Kako domišljeno je bilo dojemanje Nikrmane, velike zavesti vtakano v življenja skupnosti naših prednikov, nam je na srečo za rep ujel in zapisal Pavel Medvešček. S tem je vzpostavljena mogočna referenca.

Trendi v svetu so odločni – prvi ministri staroselskih populacij so v minulih letih prvič spet prevzeli pomembnejše položaje v Novi Zelandiji, v Avstraliji in Kanadi, proces je intenziven in nepovraten. S kolonialno prevlado posamičnih narodov mora svet zaključiti. Enako velja za kolonialno prevlado religij. Kanadski predsednik, je šele v letu 2022 dosegel, da se je (pomenljivo na 1. aprila) tamkajšnjim prvotnim prebivalcem prišel za zločine opravičiti poglavar Rimsko katoliške cerkve. Nemčija, Anglija, Nizozemska, Belgija in druga evropska okolja s kolonialno preteklostjo, kot nekdanji kolonizatorji nekdanjim kolonijam iz evropskih muzejev vračajo sakralne predmete. Zaenkrat so to posamična, a močna simbolna dejanja, ki napovedujejo dokončen civilizacijski zaključek kolonializma in plenilske kulture.

Slovensko vlado pa že desetletje zaman pozivamo, da naj z državo Vatikan odpre vprašanje predmetov in dokumentov pokristjanjevanja. Tudi tovrstne neodzivnosti Vlade RS kažejo na stopnjo koloniziranosti slovenskega kulturnega in političnega prostora. Žal pri slovenskem političnem vrhu ne gre le za neodzivnost in prezir, temveč za aktiven prezir, saj aktivno podpira in pospešuje post-kolonialne reflekse. Tako je predsednica države, po tem, ko v polovici svojega mandata ni našla časa za sprejem predstavnikov staroverskih organizacij, prav na sredi izvajanja GO!2025 našla čas, da je odprla katoliško misijonsko šolo na Madagaskarju. Ob tem, ko napredne države ustavljajo postavljanje Jezuitskih in drugih misijonskih kolonialnih šol in pospešujejo razvoj domačega, avtohtonega izobraževalnega procesa, je predstavnica Slovenije nastopila v nasprotnem duhu! V duhu postkolonialnega refleksa.

Za kvantni preskok v ozaveščenosti populacije je potreben kvantni preskok v razumevanju in praktikah duhovnosti. V nasprotnem primeru bo v nedogled prihajalo do tovrstnih ekscesov gnanih s postkolonialnimi refleksi.

Strokovne simpozije v Kobaridu je organizirala skupina pri Društvu slovenski staroverci v sodelovanju s Fundacijo poti miru v Posočju in

pisarno EPK. Moderator dogodkov in urednik zbornikov se želim posebej zahvaliti volonterski in zavzeti skupini DSS, posebej Barbari Dobrila, Metki Meh, Boži Hren, Mateji Hren, Klemnu Makovcu in Heleni Pucel Kranjc, Juretu Drobnjaku in Nejcu Petriču ter Iztoku Erjavcu in Borisu Čoku, ter snemalcu Tomu Godniču, za vso pomoč pa partnerjem iz Posočja, posebej Nataliji Rot, Nedi Bric Rusjan in Anki Madon ter na strani Občin Kobarid in Tolmin županu Marku Matajurcu in Maši Klavora ter celotni ekipi Fundacije poti Miru v Posočju.

V dobrem desetletju so nas zapustili velikani in velikanka starosvetnih modrosti, ki pa so nam s svojim življenjskim opusom zapustili prvorazredno osnovo za verodostojno prenovo našega razumevanja tradicijskih duhovnosti. Nazadnje, leta 2024 je odšla dr. Mira Omerzel Mirit etnomuzikologinja, in prva javno samodeklarirana svečenica starosvetnega, leta 2022 je odšel dr. Gregor Lesjak, dolgoletni direktor in ekspert na Uradu za verske skupnosti, ki je v različnih oblikah deloval kot organ v sestavi Vade Republike Slovenije. Dr. Lesjak je kot ekspert odločilno pripomogel k visoki kvaliteti Zakona o verski svobodi in k transparentni uporabi zakona pri pojavu novih verskih skupnosti. Še pred tem so poleg Pavla Medveščka (2020) odšli komparativist dr. Zmago Šmitek (2018), snemalec Jadran Sterle (2014) in glasbenik Slavoj Batista (2018).

A skupaj s temi velikani, smo v istem desetletju rodovom, ki prihajajo, zapustili gradivo in dejansko platformo za duhovno osamosvojitvev.

Ob pregledu pridelanega gradiva se zdi, da smo v minulih desetletjih ob izgubi velikanov, prihodnjim rodovom zapustili trdno nadgradnjo platforme, ki so jo v osnovi postavili Plečnik, Prešeren, Jakopič, Zois, župan Hribar in njihovi sodobniki.

Ta neizbrisljiva, večnostna platforma, k vključuje prostorsko arhitekturo, rehabilitacijo svetih gajev, hramov, obuditev vedenja o čarih, vražah, jedrnih pomenih ključnih kozmoloških besed, s tem povezanih pesmi, napevov in zgodb, ta živa in vitalna platforma vsebuje vse potrebno za študijsko in k duhovnim praktikam naravnano duhovno prenovo, duhovno osvobajanja in osamosvojitvev.

Kabrco simbolno postavljamo v sam gravitacijski center te večnostne starosvetne platforme.

Na naslednji strani je predstavljena **tabela KOZMOLOGIJA** – poskus shematskega opisa platforme duhovnega osamosvajanja, v kateri ima kabrca kot inštrument, ki deluje na zrak/vzduh/veter, osrednjo mesto. V tabeli spodaj umeščamo lastnosti kabrce v siceršnje lastnosti smiselne naravoverske kozmologije. Ne dogma, poskus smiselne razlage, na osnovi zgovorne estetike ključih slovenskih kozmoloških pojmov!

Tabela KOZMOLOGIJA

Kategorije časa po Šmitku	Prostorska orientacija	Percepcija	Percepcija – razlaga	Element / raven	Kabrca	DAH
Ciklični čas ; suverenost okolja. PRI-RODA	NA-RIS. -suvereni posameznik determinira vzdrušje v inter-akciji, -so-doživljanju. Kabrca kot komunikator.	Dinamična, horizont-alna percepcija; <u>Interaktivna!</u> <u>SVET biosfere in atmosfere. Svet JAV</u>	Inter-aktivnost vključuje povratne informa-cijske zanke -doživetje. Ezoterično gledano je tu ključ karme, cikličnega prerajanja.	VZDUH Uglašenost s habitatom, hramom, okoljem.	Luknjice za melodijo. Peterozvok. Dinamika zapiranja in odpiranja. Obredni kot.	DUH
Transcendencja -duhovno potovanje. Avtonomija posameznika Prostor-čas. Suverenost posameznika kot ČLANA SKUPNOSTI	RIS – cona varnosti. Kabrca omogoča zvočni ris – označitev duhovnega doma , kamrce duše , zatočišča duha .	Točkovna percepcija – fokus tukaj zdaj. <u>Transverzalna a subjektivna percepcija.</u> <u>SVET MIKRO</u>	Neposredni vpliv z obvladovanjem staroverske pete moči na konstelacije moči v okolici Ezoterično gledano je tu ključ dharme, uspeha inkarnacije.	ZRAK ČAR Začaranje fizičnih žarčenj skoz vplivanje z metafizičnimi močmi – staroverska tri moči.	Glina, kam-rca, za oreh velika resonančna skrinja. Obredni kot.	DIH
Sanjski (zamrzjeni statični) čas suverenega kozmosa. Suvereni posameznik ve, de je TLO na katerem stoji, v risu velike zavesti, velike volje, ki opredeljuje ROD .	TLO-RIS Okultna geometrija. Kabrca v svoji mistični geometriji. Obredni tročan.	Statična vertikalna , objektivna percepcija; <u>SVET MAKRO, NAV in PRAV</u>	Pozicije v prostoru determinira Velika zavest – Nikrmana, najvišji zrak – v-eter, skoz namen. Ezoterično gledano je tu ključ za evolucijo roda (reinkarnacija).	(V)ETER Kabrca odseva trojstvo svetov, zemeljski, človeški, duhovni.	Nikaramanas – s kabrcu v tročanu misli splavajo do velike zavesti.	

Vogrsko, EPK Go!2025

Konferenca o avtohtoni dediščini

PONOVNO ROJSTVO KABRCE

Dvorec Vogrsko, 20. september 2025

PROGRAM DOGODKA

- 10:00 Otvoritveni nagovori:
Ministrstvo za kulturo, Zavod RS za šolstvo
Daša Medvešček: Kabrca v zbirki staroverskih artefaktov
Pavla Medveščka.
Mojka Žagar: Mojčina pesem v izvirni priredbi s spremljavo kabrc
- 10.30–12:00 glasbeni del, izvirne priredbe za kabrc;
Tomaž Rauch, Boštjan Gombač
- 12:00–13:00 glasbena delavnica pod vodstvom Boštjana Gombača
- 13:00–14:30 kosilo
- 15:00–18:00 predavanja in razprava
Alenka Gololičič, avtorica in izdelovalka kabrc:
Ponovno rojstvo kabrc.
Marko Hren: Kabrca in Nikrmana – ustvarjalna naveza
staroverske kozmologije.

Glasbeni interpreti: Mojka Žagar, Boštjan Gombač, Tomaž Rauch.

Moderirana razprava z glasbenimi pedagogi in inštrumentalisti; kako zagotoviti vstop kabrc v šolske kabinete za glasbeni in likovni pouk.

Druženje po dogodku na Dvorcu Vogrsko!

Dodatni program

- Predvajanje dokumentarne oddaje **Klic, ki ne ugasne** (Duhovni utrip RTV Slovenija, 2017).
- Ozvočeni tihi prostor: Tonske vaje s predavatelji/ inštrumentalisti iz dopoldanskega dela v hramih (udeleženci, ki se želijo tonskih vaj udeležiti kot publika ali kot inštrumentalisti, se morajo najaviti na naslov prostost.duha@gmail.com.

Dokumentarna oddaja o staroverstvu, RTV Slovenija, *Duhovni utrip*,³⁵ april 2017 je bila posneta na dogodku *Klic, ki ne ugasne*, v Cankarjevem domu in na obredu starovercev v Žalcu ob pomladnem enakonočju 2017.

Dokumentarni videozapis je v prvem delu posnet v Cankarjevem domu ob prireditvi *Klic, ki ne ugasne*, na katerem je bil osrednji gost Pavel Medvešček Klančar. Na tej prireditvi se je zbrala največja množica naravovercev in staroverskih starešin ter raziskovalcev in praktikantov iz vse Slovenije dotlej. V poklon Pavlu Medveščku, ki je na dogodku iz publike prejel tudi simbolično darilo, Zemljevid Slovenskega ozemlja, imen in krajev rek in gora na območju vzhodnih Alp, Zahodne Panonije in Severnega Jadrana. Zemljevid nosi podpise velikega dela prisotnih. S tem so udeleženci z vse Slovenije Pavlu Medveščku Klančarju izkazali zahvalo za življenjsko delo, ki ima prelomen pomen za celotno etnično ozemlje Slovenije kar odraža zemljevid brez državnih meja in s slovenskimi imeni krajev, gora in vodonosnikov.

Ta videozapis predstavlja – poleg video zapisov s strokovnih simpozijev v organizaciji Goriškega muzeja in DSS v letu 2017 – enega najvernejših dokumentarnih zapisov o času preboja staroverstva v Slovenskem prostoru. Kabrca igra v zapisu posebno vlogo, saj o njej govori Alenka Gololičič, Tomaž Rauch je na kabrci odigral uvodno umiritev, kabrca pa je uvedla tudi obred ob pomladanskem enakonočju 2017, ki je en redkih dokumentiranih obredov iz tistega časa.

35/ <https://www.rtvsllo.si/rtv365/arhiv/174464648?s=tv>

Posnetek zaslona oddaje RTV Slovenija ob prireditvi Klic ki ne ugasne: Tomaž Rauch s kabrcu, za omizjem pa sedijo Biljana Dušič, moderatorka, Darja Skrt in Pavel Medvešek Klančar.

Tomaž Rauch v uvodnem nastopu na prireditvi Klic ki ne ugasne, Cankarjev dom, 2017.

Marko Hren v uvodnem delu obreda starovercev na pomladno enakonočje 2017 v Zelenem gaju v Žalcu.

Alenka Gololičič – o kabrci v oddaji Duhovni utrip, april 2017:

Zame osebno in za širši slovenski prostor je Pavlovo odkritje velikega pomena.

Jaz sem začela s Pavlom sodelovati prav ob skici njegove kabrc, ki je bila kasneje vključena v knjigo Iz nevidne strani neba. Začela sva izdelovati kabrc. Je glinena, trikotne oblike, nedvomno meditativna piščalka. Predvsem pa je zanimivo, da take okarine niso nikjer doslej našli in je to posebnost Posoške doline.

Ko smo to kabrc izdelovali je bilo potrebno nešteto poskusov in ko smo končno izvabili zvok, je Pavel resnično vzhičeno zaklical »To, to je tapravo«

To je bilo zame veliko lepo zadovoljstvo, ki se ne da poplačati z ničemer.

Pavel Medvešček Klančar v oddaji Duhovni utrip, april 2017.

Nisem pričakoval, da bo zanimanje za mojo knjigo (Iz nevidne strani neba, op.a.) tako veliko. Vabili so me v številne slovenske kraje. Preseneča me, da je veliko zanimanje za staroverstvo med mladimi, v moji generaciji začuda ni bilo velikega zanimanja, mlajše generacije pa zanimajo korenine našega naroda, zanima jih, kaj ni bilo doslej objavljeno, kaj je bilo zabrisano, o čem se ni govorilo.

Preteklost je temelj vsakega naroda, brez preteklosti tudi sedanjosti ni.

Foto: Dejan Ogrinec / Torma events by Mateja Hren

Boštjan Gombač in Pavel Medvešček po koncertu v Krompirjevi jami, oktobra 2019.

Alenka Gololičič³⁶ izdeluje unikatne keramične izdelke, v katerih se ujame tradicija, sodobno oblikovanje in uporabnost. Je nosilka certifikata domače in umetnostne obrti Art and craft of Slovenia. Vodi tečaje in delavnice o keramiki, rada pa raziskuje tudi na področju kulinarike. Pripravlja marmelade in namaze iz lokalnih sestavin, predvsem iz starih sadnih sort in samoniklih rastlin.

S Pavlom Medveščkom je izdelala prve replike piščali kabrca v vseh treh znanih oblikah, dehnarjeva, sončeva in kabrca z dvema prekato-ma oziroma piščalkama.

Tomaž Rauch.³⁷ Zaposlen je bil na Radiu Slovenija kot urednik za komorno glasbo. Od leta 1992 je samostojni ustvarjalec na področju kulture. Ukvarja se predvsem z ljudsko glasbo. Bil je član skupin *Trinajsto prase*, *Marko banda* in *Črnobela muzika*. Osnova lastnega skladateljskega ustvarjanja, ki temelji na raziskovanju zvokov, so akustična in predvsem ljudska glasbila. Ustvarja glasbo za zборе, priredbe ljudskih pesmi in melodij. Komponira tudi avtorsko glasbo za filme, gledališče, lutkovne predstave, radijske igre in drugo. Deloval je kot kritik, esejist, pisal je kolumne. Pripravlja predstavitev glasbil v vrtcih in šolah. Redno pripravlja radijske oddaje o slovenski ljudski glasbi in tradicionalnih glasbenih kulturah po svetu.

V spomin Mira Omerzel Mirit

Mira Omerzel – Mirit³⁸ je bila doktorica muzikoloških znanosti, univ. dipl. etnologinja, etnomuzikologinja, samostojna raziskovalka, pisateljica, duhovna učiteljica, glasbenica, zvočno-energijska terapevtka, kozmična telepatka – medij za prenos Univerzalne življenjske energije – slišnega in neslišnega Univerzalnega frekvenčnega valovanja ter ustanoviteljica ansamblov Trutamora Slovenica in Vedun ter Katedre za razvoj zavesti in (samo)zdravljenje z zvokom Veduna. Mirit je avtorica številnih etnomuzikoloških študij, še zlasti o ljudskih glasbilih, ter pionirka v raziskovanju razsežnosti in moči zvoka na Slovenskem

36/ <https://www.soca-valley.com/sl/iskanje-dogodivscin/tradicionalni-dogodki/jestival/trznica/2022092313114299/alenka-gololicic/>

37/ <https://www.obrazislovenskihpokrajin.si/oseba/rauch-tomaz/>

38/ <https://www.veduna.si/dr-mira-omerzel-mirit/>

in v svetu. Bila je samohodka, pravijo njeni stanovski kolegi, ki ubira neznana pota. Pota skrivnega.

Vsa njena ustvarjalnost in dela ter tudi ansambelsko odrsko in koncertno delovanje temeljijo na modrostih različnih kultur preteklosti. Obiskala je mnoge modrece, zdravilce, svečenike – glasbenike in šamane različnih kultur na vseh celinah.

Še kot študentka (pri 22 letih) je Mirit leta 1978 sestavila ansambel Trutamora Slovenica (ansambel za arhivsko oživljanje slovenske glasbene dediščine), leta 1999 še ansambel Vedun (ansambel za staro in meditativno glasbo ter transcendentalni zvok ljudstev sveta). Po desetletjih zavzetega duhovnega zorenja je (1995) ustanovila slovanško-pitagorejsko katedro za razvoj zavesti in harmoniziranje z zvokom – Veduna (s tem imenom deluje od leta 2001).

Po njenem prehodu³⁹ v letu 2024, njeno delo nadaljuje sin Tine Terlep Omerzel.

Mojka Žagar⁴⁰ je vokalistka in poučuje naravno petje. Dolgaleta je bila članica ansambla VEDUNA in je z Miro Omerzel MIRIT sodelovala tudi pri ostalih aktivnostih, javnih dogodkih in publicistiki.

Boštjan Gombač⁴¹ je znan slovenski multi-instrumentalist ter skladatelj glasbe za gledališče, film in televizijo, tuje pa mu niso niti odrske deske. Že med študijem klarineta, pod mentorstvom mentorja prof. Jožeta Kotarja na ljubljanski Akademiji za glasbo, se je navduševal za različne glasbene zvrsti. Glasbena pot ga je namreč že kot najstnika popeljala po svetu in mu odpirala nova obzorja v glasbenem izražanju. Sam pravi, da mu je pri njegovem ustvarjanju zvok navdih in vodilo. Bolj nenavaden kot je, večji izziv, možnost izražanja ter veselje do dela mu nudi. Njegovo delo preteklih petnajstih let lahko zasledimo na približno 100-ih nosilcih zvoka in zajema vse, od

39/ Miri v čast smo kmalu po obredu slovesa na Ljubljanskih žalah, objavili publikacijo A Discourse on the Revival of Manaism, ki vsebuje tudi častni govor, eulogijo ob slovesu. Publikacija je prosto dostopna v digitalni knjižnici NUK na povezavi <https://dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-YQGJ3PQY>

40/ <https://www.mojka.si/>

41/ <https://www.bostjangombac.com/>

etna do resne glasbe. Ustvaril je glasbo za 40 gledaliških predstav, 35 dokumentarnih filmov in radijsko igro. Je mojster pihal, kot so klarinet, kositrne piščali in okarine, igra na pojočo žago, bodhran in theremin, ter kopico drugih nenavadnih inštrumentov in zvočil, ki jih le redko zasledimo na koncertnih odrih.

S skupino Terra Folk je požel mnogo glasbenih nagrad in priznanj, med drugim tudi nagrado občinstva radia BBC3 (World Music Awards), sodeluje pa s skupinami Katalena, Bast, Bachology Quartet, Los Hermanos Muy Simpaticos. Nastopil je že s kopico znanih imen slovenske popularne in resne glasbe in z mnogimi tujimi glasbeniki, kot so Neil Innes, Tommy Emmanuel, The Cat Empire, John McSherry, Arvid Engegard, Susanne Lundeng, Knut Eric Sundquist, Marc Ribot, Greg Cohen, Theodossi Spassov in Josipo Lisac.

Ponovno rojstvo kabrce – izpod rok Alenke Gololičič

Pogovori urednika Marka Hrena (MH) z avtorico Alenko Gololičič (AG), april 2025.

IZJAVA

Spodaj podpisani Pavel Medvešček - Klančar, rojen 8. 8. 1933, stanujoč v ulici Josipa Makuca 16, 5250 Solkan, sem leta 2015 pri založbi ZRC SAZU V Ljubljani izdal knjigo z naslovom *Iz nevidne strani neba*. Omenjena knjiga ima na straneh 243 in 244 sledeči zapis, in sicer: *Kábrca, glinena piščal*. Ob zapisu je objavljena tudi risba piščali, ki mi jo je leta 1969 prinesel Jerin v gostilno na Ušniku, kjer sem jo narisal in vanjo tudi zapiskal. Piščal pa je uporabljal le dehnar.

Po izidu knjige sem takoj začel iskati keramika, da bi mi izdelal njeno repliko. Ker sem Alenko Gololičič iz Gorenje vasi pri Kanalu že veliko let poznal kot keramičarko z dolgoletnimi izkušnjami, sem jo zaprosil, da na podlagi originalne risbe izdela njeno repliko. Že prva izvedba je bila spodbudna, a je kljub temu z delom nadaljevala, vse dokler ni dosegla piščal ustrezno obliko, s katero sva oba soglašala.

Z vsem navedenim mojstrici Alenki zaupam do te mere, da soglašam, da bo izdelala piščali v skladu z originalno risbo. Le takšna piščal se bo lahko imenovala *Posoška kábrca*.

V Solkanu, 10. septembra 2017

Pavel Medvešček - Klančar

MH: *Kakšno je bilo tvoje prvo srečanje s Pavlom?*

AG: Pavel Medvešček je kot zbiratelj gradiva hodil po vaseh od hiše do hiše in se pogovarjal z ljudmi. Tako je dobil vse informacije o staroverstvu, ki jih je kasneje tudi objavil. Raziskovanje ga je pripeljalo tudi na Gorenji Log, na meji med Tolminsko in Kanalsko občino, kjer sem živela z družino. Vas leži ob potoku Vogrščku in nad njim je svetišče Babja jamo. Pavel Medvešček je prišel do naše družine z ženo Milenko, spila sta čaj in povedal je, da sta bila pri Babji jami. Spraševal je, če kaj vemo o sedanjem in preteklem dogajanju pri Babji jami. Povedala sem, da nas starši niso pustili tja, ker je nevarno, prepadno. Ložani smo temu rekli, da je v Špiku, ne na Lun, saj Soča tam naredi okljuk, velik ovinek. Prvič sem tako od Pavla slišala, da bi ljudje pri Babji jami izvajali obrede. Otroci smo seveda videli, da ljudje hodijo tam okoli a so nam doma govorili, da se tam zbirajo čudni ljudje. Doma se o tem nismo nikoli pogovarjal. Toneta Kopoviščarja, ki je živel blizu nas, smo imeli v hiši pogosto kot gosta a starši niso pustili, da bi bili ob pogovorih s Tonetom prisotni. Zdaj seveda vem, da je bil Toni Kopoviščar Medveščkov vir, a takrat, ko je zahajal k nam, so nam starši zaukazali, da »teh zgodb otroci ne bomo poslušali!«. Spominjam se predvsem pripovedovanja o tem, da so imeli pri Tonetovi hiši doma poseben kamen z oznakami. To mi je zbudilo pozornost.

Pavel je vedel, da delam s keramiko. Zanj sem nato naredila skodelice. Opazil je svetolucijsko sovico Skifos, v inačici, ki daje zvok. Sodelovala sem v projektu arheološke poti ob mostu na Soči pod naslovom »Čez most po modrost«. Sovica Skifos je tudi piskala. Pavel je za to sovico torej ves čas najinega poznanstva vedel in tako se je začelo najino poznanstvo razvijati.

Lahko rečemo, da je bil sovji skovik tisti presežek, ki naju je povezal. Sovja modrost naju je povezala in najina pota so se odslej križala okrog kabrc. Vrček Mostarska sovica je sicer znana arheološka najdba – našli so ga ob izkopavanjih na Mostu na Soči. Ima značilna dva ročaja, horizontalni in vertikalni. Samo par v Evropi jih je bilo doslej odkritih. Imenujejo ga Sovji skifos, obredni vinski vrček. Prijaja najbrž iz juga Italije, četudi se je razširil po svoji uporabi v Atenah in Grčiji. Na vrčku je sovica z oljno vejico, kot simbol miru.

Izdelava replike vrčka s sovico je bilo zelo zahtevno delo. Izvirnik se nahaja v muzeju.

MH: *Spomnim se najinih pogovorov ob simpoziju v kobaridu, 2017. Takrat si bila zelo navdušena nad množico odkritij povezanih s staroverstvom in tudi nad tem, da staroverstvo prihaja nazaj v javnost in tudi, da se popularizira. Dovolj, da te zato vprašam, kako ocenjuješ prvo desetletje vstopa staroverstva in s tem tudi kabrcе v slovenski javni prostor. Tvoje iskrene misli prosim!*

AG: Najprej naj povem, da sta mi oba, Pavel in žena Milenka, zelo ljuba človeka. Pavel je bil kot pojava velik in masiven, in obenem je imel izjemno toplo dušo.

Javnost je kabrcō že takoj na začetku dobro sprejela. Prva objava je bila ob razstavi na Gradu Kromberk, ob poletnem enakonočju 2014 pod naslovom Staroverstvo in staroverci. Tam je Pavel zbirko prvič celovito predstavil javnosti. Med artefakti seveda tudi kabrcō.

Že jeseni 2011 je Pavel prišel k meni in povedal, da zaključuje s pripravo prezentacije zbirke in je želel, da naredim kabrcō, kot jo ima skicirano. Takrat me je prosil, da naredim lupino kabrcе, ohišje, obliko predmeta kabrcā iz gline kot jo je imel na skici. Želel je, da se poleg skice na razstavi pojavi tudi sam predmet. V katalogu je skica kabrcе seveda objavljena.

Pavel me je prepričeval z besedami, da če znam naredit sovico, ki piska, bom zmogla napraviti tudi kabrcō. A jaz nikoli nisem delala piščali ali okarin in sem bila zadržana. Kar dolgo me je prepričeval, saj je mislil, da bo šlo bolj zlahka.

Najprej sem zato obljubila samo obod, ohišje, model, saj nisem želela tvegati obljube za izdelavo inštrumenta, piščali, ob tem, da s to vrstno keramiko nisem imela izkušenj.

Skratka, za prvo razstavo je bila predvidena kabrcā samo kot predmet v svoji obliki in ne kot inštrument.

A ob izdelavi predmeta me je malček ščemelo po drobovju saj me je močno zanimalo, ali je res možno, da je to bil pravi inštrument. V času do otvoritve sem se s Pavlom večkrat srečala in sem ga spraševala podrobnosti a je odgovarjal, da se ne spominja ničesar dodatnega od tega, kar je narisal, da pa ima zvok kabrcе dobro shranjen

v spominu. Niti ni vedel odgovoriti na moja vprašanja, ali je bila kabrc po občutku težka, polna, votla, ali lahka. Predvsem me je namreč zanimalo, kako je bilo zaznati material znotraj kabrc, težko ali lahko, votlo ali polno, tanko ali odebeljeno. Spraševala sem, če je kaj potolkel po njej, da bi vedel, kje je bilo masivno in kje votlo. A Pavel je odgovarjal, da ni imel časa preizkušati, temveč je inštrument samo natančno prerisal.

Okarin nikoli nisem delala in nisem vedela kako zvok v okarini deluje in sem začela študirati, zbirati informacije o tovrstnih glinenih inštrumentih. Začela sem sama.

Delala sem poskuse in sem eksperimentirala in nekega dne sem iz kabrc izvabila zvok. Tega ne bom pozabila. Votlila sem, delala luknjice in prilagajala njihove velikosti ... v nekem trenutku pa sem pihnila in izvabila zvok. Naredila sem luknje tam kot so bile na skici, znotraj sem izdolblja za oreh prostornine, potem sem testirala, spajala. Naslednji dan sem naredila še par različic in nato sem poklical Pavla po telefonu in mu zaigrala in je takoj priletel v Kanal, dobesedno privihral je.

Alenka pokažite, Alenka pokažite! je rekel vidno vznemirjen, ko je prispel na moj dom.

Kabrc sem položila na mizo, da si jo je najprej lahko ogledal, nato sem jo ponovno vzela v roke in pihnila in ko je Pavel zaslišal zvok mu je pritekla solza.

To je to! je vidno ganjen izdaval.

Kot sem povedala, pred tem mi je povedal, da ima zvok kabrc v spominu še od trenutkov, ko je imel kabrc za kratek čas v rokah, da jo je lahko prerisal.

Kot anekdoto naj povem, da je Pavel tisto noč doživel močno vnetje ušesa, hudo bolečino, in domači so ga morali odpeljati na nujno zdravniško pomoč.

MH: *Ponovno rojstvo kabrc je bil očitno težak porod. Zgodba se čuje, kot da bi Pavel zaznal krik kabrc ob njenem prvem dahu po rojstvu. V-etu je moral biti pisk ob rojstvu tako močan, da je vzdrljel z zvočno sliko, ki jo je imel Pavel v spominu. To bi lahko bila razlaga mistične sočasnosti prvega piska, ki si ga dobila iz kabrc ti Alenka in Pavlove bolečine v ušesu ... tiste noči, ko se je kabrc ponovno rodila.*

AG: Potem sem začela raziskovati bolj intenzivno.

Igor Valentinčič je prihajal posnet, kako sva s Pavlom razpravljala o kabrci in v Gorškem muzeju se mora nahajati izvirna dokumentacija.⁴²

Potem sva prvo kabrcu dala v zbirko Goriškega muzeja. Ta prva kabrcu, ki je zaigrala, je še vedno v muzejski zbirki. To je kabrcu, ki je šla v Dubaj in na druga gostovanja z muzejem.

V letu 2015 je Medvešček prejel Štrekljevo nagrado. Ob podelitvi je na kabrcu igral Tomaž Rauch, ki je Štrekljevo nagrado prejel leto za tem.

MH: *Lahko prosim več poveš o skicah, ki ti ji je prinesel Pavel.*

AG: To je Jerinova kabrcu prerisana, točno taka. Z nekaj njegovimi pripisi.

Potem je prinesel še dve skici za sončevo kabrcu, a te skice so napravljen zgolj po pripovedovanju. Dejansko je videl samo prvo, dehnarjevo malo kabrcu, ki mu jo je prinesel Jerin.

Potem mi je pripovedoval o tem, kako so kabrcu barvali s češmi-
nom, kako so kuhali lubje, da bi pridobili pravi odtenek.

Tega v knjigi ni. Označil mi je tudi njegova predvidevanja, kje bi bila kabrcu lahko debelejša. Zbrati bi morali skupino ljudi, ki bi bili pripravljeni naprej eksperimentirati in izboljšati zvok velike kabrcu. Stvari bodo šle naprej v življenje, če bomo skupaj ustvarjali in preizkušali.

MH: *Koliko pa se je ohranilo znanje o samem postopku peke kabrcu?*

AG: V knjigi piše, da so malo kabrcu delali v Ušniku, veliko pa naj bi naredili doma in jo prinesli v Ušnik samo žgat, a to ne verjamem!

Janko Laštarič, ki je živel na domačiji, kjer je bila opekarna, kjer naj bi žgali je Pavlu povedal, da so nazadnje naredili pet malih kabrcu in da so potem po naročilu dehnarja štiri uničili, najboljšo pa je dehnar prevzel.

Sama po izkušnjah z izdelavo kabrcu menim, da je potrebno zvok preizkusiti, ko je kabrcu v celoti izdelana, suha, a še ne pečena. Na vsakem instrumentu je namreč potrebno ročno opraviti popravke, jo primerno uglasiti in tako dokončati.

42/ Po trditvah Goriškega muzeja, arhiv zvočnih zapisov še ni urejen in ni na voljo zato ga pri pripravi te publikacije še nismo mogli uporabiti.

Če bi držala hipoteza, da so po izdelavi dna in sten kabrcu zalili z voskom, ter na to nalili strop, ter potem s samo péko v peči dosegli, da se vosek iz notranjih votlin odstrani, bi tak postopek pomenil, da pri izdelavi inštrumenta ni bilo faze, v kateri bi lahko preizkušali zvoke in opravili korekture. Ko je kabrcu zapečena, je korekture zelo težko napraviti, posebej z orodjem, ki so ga imeli v tistih časih na voljo.

Tu je nekaj nesoglasja s pripovedmi ... v knjigi piše, da so v tajnosti naredili in odnesli peč v Ušnik tudi veliko, sončevo kabrcu.

Sama mislim, da je isti izdelovalec skrbel tako za veliko kot tudi za malo kabrcu.

MH: *Kdo ti je pomagal? Na prvem simpoziju o zgodnjem pokristjanjevanju v Kobaridu leta 2017 si mi omenjala številne poizkuse in neuspehe. Kaj bi rekla, da je pri izdelavi tvoja inovacija? Koliko ti je Pavel lahko pri tem pomagal? Koliko je vodil tvojo izvedbo od skice do delujočega inštrumenta.*

AG: Iskala sem informacije pri glasbenikih kot so Boštjan Gombač in Tomaž Rauch,

A pomagati sem si morala v glavnem sama, z izkušnjami keramičarke.

Najprej sem izdelala dno in obod, pustila, da se zatrdi in nato dodala zgornji del. Da se je dalo popravljat je morala biti sveža, mehkejša.

Mislim, da druge opcije ni.

Inovacijo so naredili predniki, Pavel je napravil skico zunanosti, moj prispevek pri odkrivanju tehnike izdelave piščali je v izdelavi notranjosti, skrinjice.

Način izdelave je inovacija, odločilno, da kabrcu igra, je ustrezno izdelan notranji del, kar sem morala sama raziskati. Iskala sem podobnosti z okarinami v literaturi, pogovarjala sem se z izdelovalci okarin na Dolenjskem, a nobenega izdelovalca okarin, ki bi mi zares lahko pomagal, nisem našla.

Da mora biti znotraj okrogel prostor, resonančna votlina, ali resonator, sem seveda vedela. V notranjosti kabrcu je zelo malo prostora – v tem za oreh velikem prostoru se zrak vrtniči. Delček zraka gre ven in

to ustvari podtlak, kar dodatno zrak potegne ven, in ta ples podtlakov s številnimi odboji od sten inštrumenta ustvarja zvok in dodatne odtenke, ki prispevajo k bogastvu izkušnje ob igranju in poslušanju.

Poskusov je bilo veliko in po velikem številu odlitkov je nastal inštrument, za katerega je Pavel, ob tem, ko se mu je pri poslušanju prebudil notranji spomin na edini zvok kabrce, ki ga je hranil v svojem spominu, rekel »to je to«.

Sem človek, ki rada vztraja, vsako kabrco sem večkrat popravljala, dokler se je dalo. Na isti kabrci sem na primer eksperimentirala z večjim številom različnih ustnikov, oblikami luknjic itd.

Recimo, da sem izdelala približno dva ducata kabrc, gotovo.

Vsi zvoki so bili lepi, a nizkega grlenega zvoka nisem mogla dobit. Večji ko je volumen, nižji je zvok. A kabrcja je majhna.

MH: *Bi morali kabrcjo patentirati?*

AG: Vsi, ki si služimo kruh s keramiko, moramo biti v enem delu tudi tržno usmerjeni!

Na začetku mi kabrcja kot predmet ni pomenil nič, potem pa mi je hitro prirasla k srcu. S Pavlom sva se precej pogovarjala o tem, da bi morali zagotoviti, da bo več ljudi igralo. Po tem, ko je bila kabrcja razstavljena je interes naraščal. Pavel mi je rekal, da naj jih naredim več, a sem mu odgovorila, da bo potem to tržno blago, čemur v začetku nisva bila naklonjena. Prve inštrumentaliste mi je svetoval in pripe-ljal Pavel. Najprej Boštjana Gombača. Luka Ipavec, je na predlog Boštjana Gombača nato prvi tonsko študiral kvaliteto zvoka. Tudi Mira Omerzel Mirit je prišla do mene neposredno preko Pavla.

Eno sem naredila za Tomaža Raucha, ki so ga prosili, da bi igral na podelitvi Štrekljeve nagrade Pavlu. In takrat sem zanj naredila sončevo kabrcjo.

Mira je prišla do mene s Pavlom in je želela, da naredimo piščal, ki bo pravilno uglašena. A meni se je zdelo, da piščali niso uglaševali, temveč, da so uglasitev poiskali intuitivno – ne predstavljam si, da bi lahko bilo drugače.

Mira Omerzel si je zaželela, da ji izdelam pravilno uglašen inštrument, a naredila sem ji kabrcjo na način, kot so izdelane vse druge.

Nekje še hranim njeno pismo, v katerem je napisala enako kot mi je rekla po telefonu, po tem, ko je kabrcu prvič preizkusila. Rekla je: *veste kaj Alenka, vi kar delajte tako kot doslej!*

Potrditev Mire, ki sem jo zelo spoštovala, mi je veliko pomenila. Bila sem presrečna in odtlej sem kabrc izdelovala pomirjena.

Mira mi je tudi svetovala, naj izdelovanje kabrc poteka tako, kot sva začela s Pavlom, torej, da kabrc ne gredo serijsko ali prosto v prodajo, temveč, da zainteresirani pridejo osebno do mene. To mi je položila na srce. *Naj pridejo ljudje k vam po kabrcu, ne je predat v prodajo prek drugih kanalov.* Tako mi je priporočila.

In danes še prav posebej čutim, da je bilo tako tudi najbolj prav, saj vem za vsakogar, ki jo je kupil.

MH: *Z Miro sva na sreč,o predno je odšla onkraj, temeljito izmenjala uvide, tudi na uglasitev. Kabrc, ki jih imam jaz, so vrhunsko uglasene, zemeljska frekvenca na G – par mojih je lepo uglasenih. Moja razbita kabrc se je po lepljenju lepo uglasila,⁴³ kar sama od sebe.*

AG: Ko sva imela prvo vajo z Mojko Žagar,⁴⁴ je sedla je za klavir in začela sva s tonom H in potem je kabrc igrala ob njenem petju v solidni uglasitvi. Manjkal je čisti E ampak z doziranjem piska ga lahko zadovoljivo izrabimo. Mira je pregledala moj zapis, ki sem ga kasneje objavil v knjigi *Staroverstvo skoz pogled raziskovalcev*. Vesel sem, da sva se na koncu o uglasitvi in o povezavi kabrc z Nikrmano strinjala.⁴⁵

MH: *No, vrniva se v trenutek, ko je Pavel po tvojem prvem pisku na kabrcu, izrekel znameniti "To je to!". Kakšni pa so bili tvoji občutki?*

AG: Ko sem gledala Pavla, je bila to eksplozija občutkov. Do takrat mi je bila izdelava izziv in mi ni kabrc pomenila nič – ko pa sem videla Pavla, ki je imel tak spoštljiv odnos do naše dediščine, do revščine, garanja, trpljenja, vsega, kar je ta srenja preživljala, vse vojne in nasilje, ki so jih predniki preživeli v teh krajih ... ko sem videla to veličino Pavlove pojave, in njegovo drobno solzo, mi je kabrc postala

43/ Zgodba je opisana v zborniku *Staroversto skoz pogled raziskovalcev*.

44/ *Mojčina Pesem*, Fran Miličinski Ježek in Marjan Kozina za film *Kekec*, Jože Gale 1951.

45/ Zapis je objavljen v delu Hren, 2024, *A discourse on revival Manaism*.

en »kos«, ki ga bom delala dokler bom upala in mogla in nato bom izdelovanje predala komu, ki bo vso zgodbo s kabrcjo spoštoval, s tem, da bo imel do inštrumenta, do Pavla Medveščka in do naše dediščine in prednikov globok odnos.

Naj dobijo kabrcjo tisti, ki bodo skoz ta predmet izkazali spoštovanja prednikom, naj jim predstavlja to, kar povezuje mojega nonata z mojim vnukom, njihove prednike z njihovimi potomci.

Skratka, prav je, da je izdelek korektno plačan, ampak predvsem je prav, da inštrument dobijo tisti, ki jim nekaj pomeni.

MH: *Enkrat si mi rekla, da je to meditativen inštrument? Enako si kabrcjo označila tudi v tvoji izjavi za RTV Slovenija. Kako si prišla do tega občutka?*

AG: Po tem, ko je kabrcja zaigrala, se je začelo dogajati ... začelo se je dogajati veliko stvari. Pravijo, da ljubezen raste ali se ruši z odnosom. Kabrcja je predmet, a ti pihaš skoz luknje svojo dušo, svojo žalost in radost. Najprej je bila to samo piščal, potem pa se je najprej Pavel odzval tako globoko in intenzivno, in za njim še Mira Omerzel. Če se je Mira strinjala, da to ni samo inštrument, temveč nekaj drugega, potem čutimo enako. Jaz imam svojo kabrcjo, ki ima še eno luknjo spodaj. Je posebna ... ko vzamem kabrcjo v roko, pa naj sem žalostna ali vesela, kakorkoli pihnem, karkoli izvabim iz nje, poje lepo. Ugotavljala sam, da piščal in te tri luknje niso z namenom, da bi nanjo igrali v klasičnem pomenu besede, temveč da bi se izrazili. Zakaj niso naredili šest lukenj, da bi res igrali melodije?

Prvi odzivi in prve besede Pavla in Mire, ko sta slišala kabrcjo igrati, so me prepričale, da na kabrcjo zdaj gledam drugače. To ni samo inštrument, je meditativni pripomoček, vanj spihaš žalost in veselje, sebe.

Tu ni kaj dosti filozofirati!

Tomaž Rauch ima tak odnos, igra kot v nekem drugem svetu.

Na urad za zaščito intelektualne lastnine sva se obrnila skupaj s Pavlom. Rekli so da je to predmet polpretekle ali pretekle dediščine in se ga ne da zaščititi ampak smo so-avtorji in lahko dosežemo zaščito so-avtorstva, vendar se pri tem ne izvaja nobenih nadzorov. Zato se zaščita ne izplača. Najboljša zaščita je prva objava in to smo pripravili v katalogu Staroverstvo in staroverci. S tem dokazujemo

soavtorstvo, vse ostalo je brezpredmetno, saj moramo spremljati eventualne zlorabe sami. Tako da bi bile investicije v dodatno avtorsko zaščito brezpredmetne.

MH: Mira je vztrajala na strogem stališču, da so to inštrumenti za obredno uporabo in ne za poljudno, kaj šele masovno rabo. Moje stališče je bilo drugačno, namreč, da naj ta inštrument, skupaj s piščaljo TIDLIDAB iz Divjih bab, pride v vsako šolsko učilnico, da jo otroci spoznajo, preizkusijo in tisti, ki začutijo, tudi igrajo. Le na tak način se lahko dediščina povrne v naša življenja. V tej smeri sva se z Miro veliko pogovarjala. Kaj pa misliš ti?

AG: Strinjam se, da ne smemo dovoliti komercializacije ali razvrednotenja s površinsko uporabo. Če kdo želi kabrc izdelovati, naj jih, vendar ne za komercialne namene.

MH: Spominjam se, da je Pavel večkrat dejal, da mora staroverska dediščina in s tem kabrc, med otroke, v šole, in to je tudi moja želja in cilj s programom ob EPK. Z modrostjo prednikov moramo vstopiti v šole, konkretno, kabrc moramo pripeljati v vse kabinete za glasbeni pouk vseh šol – svet lahko spreminjamo samo skozi vzgojo in osveščanje otrok! A kako?

AG: Strinjam se! V šolske kabinete moramo inštrument pripeljati, saj lahko spreminjamo svet samo prek otrok!

Tudi sama sem začela s projektom, da otroci izdelajo kabrc in da se potem doma pogovarjajo o izkušnjah. Izvedli smo projekt v osnovni šoli Kanal.

Prek otrok v šolah bi lahko morda tudi izvedeli, ali se stari starši kaj spomnijo.

Otroci bi morali delati iz lokalne gline. Komercialna glina prihaja večidel iz uvoza, in te gline so polne primesi.

Delali smo teste na lokalnih glinah in tudi piščalke so iz takega materiala, ogromno dela je z oddvajanjem primesi. Ko sem naredila piščalke in na njih piskala je imela enako narejena piščal iz komercialne gline drugačen zvok. Gline so po sestavi zelo različne, različno porozne, različno mehke. Trdota izdelka nadalje določa tudi temperatura, na kateri izdelek pečemo oziroma žgemo, Nižje kot je žgano,

bolj bo kabrcer » mehka« in zvok bo pri tem povsem drugačen kot iz trde gline.

MH: *Če bi naredili repliko 3D-printano, za potrebe glasbenih kabrcerov – kaj bi rekla na to??*

AG: Zvok mora biti mehak, glinen, kar lahko dobimo samo z lokalno glino. Pri 3D printanju to ni možno.

Za prodajo naredim izdelek iz nizkotemperaturne gline pri čemer potem nimam težav z luščenjem in odstopanjem.

MH: *Če bi hoteli narediti nekaj sto izvodov, ki bi jih dobile vse šole – kako bi se ti lotila takega podviga?*

AG: Želela bi, da bi to narediti z delavnicami z otroci, vse je izvedljivo. Otroci so zelo učljivi.

Morali bi sestaviti ekipo, ki bi to izdelovanje izvajala!

Od staršev in sorodnikov otrok, ki so imeli stik s kabrcer, doslej nismo dobili nobene povratne informacije. Samo ena gospa iz Pobreškega se je spomnila, da so jo videli.

Na ta način, skoz delavnice z otroci, ki so most do družin, bi ujeli srž staroverstva – medgeneracijskost.

MH: *Tvoje sporočilo vsem, ki kabrcer igramo?*

AG: Do sedaj sem jih naredila vsega skupaj nekaj čez 100, ducat letno, eno na mesec. Veliko je bilo poklonjenih. In dedičem Pavla Medveščka kot nekakšno licenco za soavtorstvo na deset narejenih kabrcer izročim eno. To je naš dogovor.

Predmet se je prijel. A v Kanalu nekateri sploh nimajo pojma o njenem obstoju, četudi je bilo povsod objavljeno, da imamo predmet, ki je avtentičen in smo nanj lahko ponosni. Ta mlačnost pri ponotranjenju dediščine me boli.

MH: *Ja, tudi mene. Vrhunec te mlačnosti se kaže tudi v tem, da SEM, ni zbral volje, da bi bil muzej na Vogrskem podružnica SEM. In pred časom so zavrnil tudi Mirino ponudbo, da bi vzpostavili njeno zbirko starosvetnih inštrumentov. Kako to ocenjuješ?*

AG: Ta odnos stroke, da stojijo ob takih prelomnih odkritjih pri strani in opazujejo, namesto, da bi se zakopali v témo in iskali odgovore na vprašanja, ta odnos kaže na njihovo samozadostnost.

MH: *Dddr. Pleterski je prej izjema kot pravilo? Zanj je bilo Medveščkovo odkritje Eldorado.*

AG: Imamo predmet, ki bi ga tudi kot promocijo morali s ponosom pokazati, kot prepoznavnost nas in naših prednikov. Kot stroka bi se morali muzealci zagnati in raziskovati! Ja, tako kot se je zagnal Pleterski, ko je videl, kaj imamo v rokah na njegovih področjih etnologije, astroarheologije in zgodovine!

MH: *Kaj sporočaš vsem ki kabrco igramo ali ki bi jo želeli igrati?*

AG: Vse sem že povedala, kabrco naj uporabljajmo kot stik med preteklostjo in prihodnostjo!

Sem v letih ko delam rekapitulacijo za nazaj – a ne iščem, kaj je bilo slabo, temveč, kar je bilo dobro, za kar sem lahko hvaležna. Ko si hvaležen živiš lepše kot ko si razočaran nad tem kar se ni zgodilo. Nisem razočarana nad tem kar se ni zgodilo, vesela in hvaležna sem, da mi je bilo dano, da živim tu, danes, zdaj in da imam otroke, vnuke, zdravlje, moža in posebej sem srečna, da delam z materialom, ki mi je dal ogromno. Ne denarja, v poslovnem svetu nisem spretna, to ni moje področje. Ma, ta material je naša zemlja, je mehak in voljan, skoz to sem dobila priliko, da sem prišla do kabrce, prijateljev in znancev s katerimi so se nam križale poti, pa jih drugače ne bi spoznala. Kabrca nas povezuje v kroge, ki se ne bi nikdar srečali. Tisti, ki bo imel kabrco v rokah, bo pomislil, na tiste strice v rutah ... ki so piskali nanjo pred stoletjem, spomnil se bo preteklosti in tudi vsega hudega. Spomnil se bo na osamljene prednike, ki so v kabrco izpihali svojo žalost in upanja. Koliko gorja so preživeli tu v Soški dolini!?

In hvaležna sem, da mi je bilo dano delati na tem. Cele noči sem piskala in moj mož mi je večkrat rekel napol v šali: »Beži no beži že s tem Medveščkom in s to kabrco.«

Nekateri pa so mi tudi zavistni, ker tako zelo uživam v delu.

MH: *Kako pa je bilo s tistim nesrečnim kandidiranjem za Blagovna znamko Doline Soče?*

AG: Med drugimi artikli sem na odprt natečaj prijavila tudi kabrcer.

Natečaj je Organiziral LTO (lokalna turistična organizacija) s Posoškim razvojnim centrom. V komisiji je bil vodja dr. Janez Bogataj, po enakem postopku pa so delali za druge regije. In komisija je predlog zavrnila. Utemeljitev pove vse. Ne potrebuje komentarja.

Strokovna komisija za ocenjevanje ponudbe s
KBZ Iz Doline Soče

izdaja prijavitelju

Alenki Gololičič

SKLEP

da pridelek / izdelek oz. storitev
RI – 2021/0002-0006 Kabrca

pridelovalca / izdelovalca / ponudnika
Alenke Gololičič

NI

pridobil pravice do uporabe
KBZ Iz Doline Soče

Kobarid, 29. 6. 2021

Predsednik SK za ocenjevanje:
prof. dr. Janez Bogataj

Evropska unija
Evropski sklad za regionalni razvoj
Republika Slovenija

Brez komentarja!

POROČILO STROKOVNE KOMISIJE ZA OCENJEVANJE
ROKODELSKIH IZDELKOV

Prijavitelju
Alenki Gololičič

se za
RI – 2021/0002-0006 Kabrca

PODELI NE PODELI

pravice do uporabe
KBZ Iz Doline Soče.

Obrazložitev komisije:

Doseženo število točk: 115 od 210 možnih.

Izdelek je tehnološko pomanjkljiv (razpoke v materialu).

Kobarid, 29. 6. 2021

Člani komisije:

prof. dr. Janez Bogataj
predsednik
Janez Bogataj

dr. Tanja Lešnik Štuhec
članica
T. Lešnik Štuhec

dr. Jana Vilman
članica
Jana Vilman

Evropska unija
Evropski sklad za regionalni razvoj
Republika Slovenija

*Tri velikosti kabrce, delo Alenke Gololičič in uglašene v razpon G – D.
Srb pod njimi je za primerjavo velikosti*

Kabrca in Velika Zavest, Nik@r@m@n@

Program GO!2025 Evropska prestolnica kulture je pred rednim programom, 5. oktobra 2023, najavil koncert Patti Smith. Legendarna »mati punk-rocka« kot jo radi imenujemo, je tudi v Novi gorici preigrala vse ključne teme, ki narekujejo družbeni aktivizem. Med njimi je posebno pozornost posvetila staroselskim kulturam in njihovem prispevku k varovalnemu odnosu do narave in okolja. Posvetila jim je svojo pesem Ples duhov, an. Ghost Dance. Ob izidu četrtega zbornika Kobariških simpozijev⁴⁶ in v kasnejšem besedilu The Discourse on the Revival of Manaism⁴⁷, ki umešča Posoško sveto entiteto Nikrmano v splošni trend manaizma, ki se je v Evropi uveljavil koncem 19. stoletja, smo zato Patti Smith vključili osebno posvetilo.

Besedilo Ples Duhov namreč natančno, kratko in jedrnato odraža relevantnost in aktualnost manaizma v sodobni avantgardni kulturi in predstavlja lep primer umetniškega izražanja emancipirane, osvobodjene duhovnosti. Ni naključje, da je besedilo napisala mati punk-rocka, upornica, ena najmočnejših mnenjskih voditeljic napredne misli 20. in 21. stoletja na svetu.

Zbudimo DUHA, naj zapleše naš DUH. Z drugimi besedami, zbudimo našo duhovno plat. Ponovno zaživimo!

We shall live again

We shall live

What is it children that falls from the sky?

Tayi, taya, tayi, aye, aye

Mana from heaven from the most high

46/ Available free at: https://www.academia.edu/112589661/SLOVENE_NATURE_CENTERED_ETHNIC_FAITH_STATE_OF_THE_ART_OF_THE_RESEARCH

47/ Objavljen v prostem dostopu tule (99+) A discourse on the revival of Manaism

Food from the father, tayi, taye, aye
We shall live again, We shall live again (We shall live again)
Shake out the ghost dance (We shall live)

Tako je odmevalo v Novi Gorici ob rani zori GO!2025!

V prejšnjih poglavjih smo izpisali pričevanja in pripovedi, ki jih je Medvešček zapisal o kabrci in o neposredni povezavi med kabrc in Nikrmano. O pomenu in razsežjih Nikrmane je zapisanega prav tako malo ali prav dovolj veliko kot o kabrci sami. Prvi poskusi hipotetične interpretacije Nikrmane so v desetletju po Medveščkovi objavi Iz nevidne strani neba zdaj na voljo. Samo leta 2017 sta ob sodelovanju Pavla Medveščka potekala dva simpozija na temo staroverstva⁴⁸, na katerih so deževale hipoteze in ugibanja o pomenu Nikrmane. Te smo skrbno zbrali, predstavili, analizirali in interpretirali v zborniku *Staroverstvo skozi pogled raziskovalcev* (ur. Hren, 2023).

Spomnimo na nekaj pomembnih kozmoloških dejstev. Kabrca ima pet lukenj: tročan lukenj za prehode med toni in po eno luknjo za vpih (ustnik) in izpih – oziroma za odvod zraka. Ali kabrca že s svojo osnovno zasnovo kaže na povezavo s tretjo in peto močjo – seštevkom vseh moči? Šele DH omogoči seštevek vseh moči!

Kabrca je uglasena v kvinti – če so vse luknje odprte, zračne ... imamo odprt, vseмирski tok zrakov – v uglasitvi avtorjeve referenčne, prve, in zato najljubše kabrc⁴⁹ je to D, pri uglasitvi na 440 HZ (A) je D na cca. 292 HZ.

Če so vse luknje zaprte pa ima referenčna kabrca zemeljsko tonalitetu v G. Zemlja je v akordu, harmoniji z vsemirjem, Nikaramanas mora biti torej vseirska zavest, ne omejena na Zemeljsko, ali Geo. Nikrmana predstavlja odprt prostorčas, vseirje in brezčasje, ali kot bi zapisal dr. Šmitek, predstavlja statični, zamrznjen čas.

48/ Prvi v organizaciji Goriškega muzeja junija 2017 na temo Staroverstvo, staro vedenje novi izzivi interdisciplinarne znanosti (vsi prispevki dvodnevne simpozija so dokumentirani na štirih dvd) in drugi v organizaciji Društva Slovenskih starovercev (po simpoziju je izšel v založbi DSS zbornik prispevkov z istoimenskim naslovom), avgusta istega leta na temo *Pozno pokristjanjevanje slovenskega ozemlja*.

49/ Zgodba in uglasitev te konkretne kabrc je opisana v besedilu avtorja objavljenem v zborniku *Staroverstvo skozi pogled raziskovalcev*, Staroslavov Hram, UPASANA, 2023.

Torej, avtorjeva referenčna kabrcja je pri vseh zaprtih luknjah uglasena na G, kar je – če upoštevamo hipotezo Šumanove resonance elektromagnetnega polja v razsežju (prostora znotraj) ionosfere, 49-kratnik Šumanove resonance 7,84–7,9 Hz (pogosto zaokroženo na 8) – 392 Hz. Večkratnik Šumanove resonance, pri hipotezi tako določene Zemljine lastne frekvence v Ionosferi, ki je ključna plast za vitalnost (prostih) elektronov in radio-frekvenčnega spektra, predstavlja hipotetično naravno uglasitev.

Uglasenost na radiofrekvenčni spekter povzroča resonanco, in s tem z elektromagnetnimi oscilacijami omogoča potovanje signala (informacije). Popreprošteno rečeno, tako deluje radijski signal, ko informacijo pošljemo v -eter. Dobesedno ga ponese v-eter, v plesu atomov, elektronov, ionov.

Vesolje je urejeno v modularnosti in resonancah, v harmoničnih razmerjih, saj gre v vesolju za neprestano vzdrževanje ravnovesij (merjenje moči v žlahtnem pomenu besede). Prav veter je metafora za neprestano vzdrževanja ravnovesja, saj ga žene dinamika menjave temperature in vlažnosti ozračja ob sončnem obsevanju.

Vsè-mir-je je najbolj slikovit prikaz avtorjeve najljubše definicije miru: mir je umirjenost dinamičnega reda. Kozmična urejenost je neprestano – in gledano scela in v brezčasju – relativno umirjeno spreminjanje konstelacij. Red je dinamičen. Slovenci imamo za ta dinamični proces natančno besedo vsè-mir-je.

Ko je Pitagora postavljajl osnove modularnosti v glasbi in iskal idealne harmonične sekvence tonov je prišel do natančne matematične urejenosti (reda) v šestnajstiškem sistemu. Osnove je njegova šola preizkušala na preprosti struni. Če je cela struna enost, je polovica oktava (osem kot polovica od 16 tonov). Cela dolžina strune vibrira v razsežju dveh oktav. Delitev strune na tri enake dele, torej, z dvemi vozlišči, nam zazveni v kvintah. Na štiri, v kvartah. Z drugimi besedami, na kitari bo struna D zvenela z vozlišči na tretjinah strune v tonu A, na kvinti. Kvinta je natančno tretjina strune. Najlaže si to na strunskem Instrumentu prikažemo s tehniko flažolet – ko se ob udarcu na struno z drugo roko rahlo dotaknemo polovice ali tretjine ali četrtine strune in tako ustvarimo blago vozlišče kar povzroči ali-kvotne tone.

Pitagora je šel seveda še dlje, ker je vedel, da je glasba zvok, in zvok vibracija /valovanje in vibracija oscilacija delcev, in je v vidu umirjenosti /umérjenosti vèsolja védel, da morajo biti telesa (planeti idr.) v vesolju enako v modularnih harmonijah. Njegovo razmišljanje o intervalih / razmerjih v frekvencah zvočil / glasbenih inštrumentih, je preslikal na raven vesolja, resonanc med planeti, ki resonirajo v svojih orbitah, solarnimi sistemi in galaksijami. Govoril je o glasbi sfer. A moralo je miniti dve tisočletji, da se je s Kopernikom in nato Keplerjem, razmišljanje o harmonijah v vesolju povrnilo. V naših krajih sta to filozofijo nemara najmočnejše privzela brata Jure in Andrej Detela, pokojni Jure kot filozof in humanist, in Andrej Detela kot fizik in večstranski ustvarjalec in inovator, ki je Pitagorejski princip harmonije sfer opazoval s svojega zornega kota in ga ubesedil kot sintropijo⁵⁰, naravno sposobnost za vzpostavljanje reda, kot nasprotje kaosu, ki je sposobnost za povzročanje nereda.

Zakaj smo zašli v zgodovino in obudili misel na velike matematike, astronome in filozofe, ki so se poglobljali v harmoničnost, modularnosti in pravilna razmerja vesolja?

Na samem začetku rojstva kabrce, na simpoziju Goriškega muzeja junija 2017, je Mira Omerzel Mirit o vseмирskem trojstvu kabrce spregovorila v svojem prispevku o Trojaku – kot je sama rekla, napravici starosvetnih zdravilcev. Omerzel je uporabila in predstavila kabrcu kot pripomoček zdravilca, za uglasitev z močmi naprave trojaka in z ravnmi zavesti, ki jih trojak povezuje. Nakazala je, da so staroverci skrbno načrtovali svoje pripomočke. Tako kot trojak tudi starosvetna kabrcu po Dr. Omerzel predstavlja tročan, trojstvo, trojak. Tudi Kabrcu ima tri stranice kot trojak in tri luknjice na sredini stranic. Dr. Omerzel sodi, da je bistvo kabrce v trozvoku samem in ne v zmožnostih za igranje melodij. Zvok nakazuje to kar nakazuje trojak, tročan kozmičnega, duhovnega in zemeljskega, troedinost vsemirja. Dr. Omerzel se je osredotočila na vez med kabrcu in trojakom, a samo korak je potreben, da obe »napravici« mislimo kot napravici, ki odražata starosvetno razumevanje Nikrmane – Velike Zavesti same, ali povedano fizikalno – sfere radio-frekvenčnega, komunikacijskega

50/ <https://www.andrejdetela.si/pogovori/>

prostora v razsežju prostora ionosfere v katerega središču gnezdi planet Zemlja. Če je kabrca pripomoček za stik z Nikrmano, potem Nikrmana zagotovo predstavlja entiteto, ki presega Zemeljsko zavest in sile na Zemlji, kajti ionosfera resonira z elektromagnetnimi valovanji sonca, osončja in vesolja.

Nikrmane ni jemati kot personalizirano entiteto! To bi bila napaka, kot posledica zmotnega poosebljanja božanstev v abrahamovskih religijskih šolah. V naravoverskih kozmologijah gre za (iz omejene percepcije človeka) brezmejni seštevek, mnoštvo zavesti in ne za imaginarno persono, ki bi ta seštevek posedovala, predstavljala. Velika Zavest je Razsežje Zavesti brez imena. Zato so božanstvom pogosto pridodajali atribut »nezamisljivega, neizgovorljivega«. Tako razumevanje Nikrmane pa se bistveno razlikuje od interpretacij, ki Nikrmano pojasnjujejo z antropocentričnimi kategorijami, kot je na primer pogosto antropocentrično dojemanje in razumevanje Bab, Velike matere, ali razumevanje Nikrmane kot Zemljine zavesti (torej prostorsko definirane), npr. v konceptih Gaje in Noosfere.

Na simpoziju o staroverstvu v organizaciji Goriškega muzeja, so se pomena Nikrmane in Velike Matere, Babe, v slednjem smislu neposredno dotaknili Katja Hrobat Virloget, Jože Magdič, Franc Šturm⁵¹ in Marko Pogačnik⁵². Leta 2023 pa je dr. Cirila Toplak⁵³ poizkusila celovito razviti hipotezo o povezanosti Velike Matere in Nikrmane. V

51/ Franc Šturm v Šturm 2021 *Posoški staroverci in njihovi algoritmi*, (str. 52) ugiba, ali bi lahko Nikrmana pomenila Nepredstavljivo, Nedoumljivo, in išče sopomenke v sanskrt. Iskanje fonolingvističnega sozvočja s koreni sanskrta oziroma vedskih temeljnih pojmov se zdi seveda v skupni indoevropski zakladnici edino smiselno!

52/Na simpoziju Staroverstvo, stare vedenja, novi izzivi interdisciplinarnih znanosti sta Nikrmano eksplicitno omenjala Franc Šturm in Marko Pogačnik: Franc Šturm je Nikrmano postavil v naslov svojega prispevka in jo za današnji čas razložil kot-enost, prasil, ki vse ureja in je pri tem ugibal ali ni nemara Nikermana v dvojstvu iz gr.nekrós mrtev in mana – živo. Franc Šturm je v svojih kasnejših delih Nikrmano umestil v taoistično razumevanje kozmogeneze. Kasneje hipotez objavi tudi v delu *Algoritmi posoških starovercev* (str 52). Marko Pogačnik pa je v svojem prispevku na več mestih Nikrmano omenjal kot sinonim za Gajo. Pogačnik in Šturm sta se strinjala, da je Planet Zemlja kot zavest enost – Nikrmana. Tudi Pogačnik omeni znanstveno interpretacijo Nikrmane kot noosfere, sfera vsezavesti, znanstveno, celovitega polja zavesti.

53/ Dr. Cirila Toplak v »Naša vera« – *Naravoverstvo na Primorskem*, Alma Mater Europaea – Fakulteta za Humanistični študij.

na simpoziju predstavljenem delu Slovensko staroverstvo med znanostjo in religijo je ddr. Pleterski v prispevku Verovanje host v sklopu staroverstva na Slovenskem in verovanje starih Slovanov nakazal smiselne indice na pomen »Nikrmanine zvezde« v povezavi z luninim koledarjem, kar bi kazalo na kompleksnost in tudi domišljenost pomena Nikrmane, ki presega pojmovanje »zemeljske zavesti«. Da gre pri razumevanju Nikrmane za dodelano matrico kozmične urejenosti (kozmozologije) nakazuje po ddr. Pleterskem tudi ujemanje geometrijskih lastnosti Nikrmanine zvezde s Kamberškega in plošče Sedmak, ki se ujemata v orisu meseca s tremi tedni po devet dni kar dodatno utrjujejo izklesane oblike mesečevih men. Pleterski zaključuje, da gre pri Nikrmanini zvezdi za pripomoček pri vedeževanju, spraševanju po volji Nikrmane. Pri interpretaciji Pleterskega pa smo že bliže interpretaciji Nikrmane kot velike zavesti, saj uporabi termin *volja*. Medtem pa je Mira Omersel Mirit⁵⁴ sočasno postavila celosten interpretativni okvir, ki prav tako naslavlja kozmično zavest. V nadaljevanju bomo povezali in utrdili objavljene hipoteze, ki Nikrmano razlagajo kot vrhovno (slovensko) duhovno avtoriteto na ravni volje in zavesti ter se pri tem naslonili na argumente ddr. Pleterskega, dr. Lenarta Škofa, dr. Mire Omerzel Mirit, Franca Šturma in Marka Hrena, ki v kozmološkem smislu utemeljijo Medveščkovo kratko navedbo »... namen kabrce je bil, ... da bi lahko misli splavale vse do Nikrmane« in pomen Nikrmane kot človeku težko dojemljive zavesti v povezavi kozmične, duhovne in zemeljske kozmozologije. Medveščkovi viri so kabrco tako eksplicitno povezali s kompleksnim miselnim svetom celotnega stvarstva. Medveščkov zapis bi novodobniki lahko prevedli tudi takole: *s pomočjo kabrce se povezujemo z Veliko (kozmično) vse-zavestjo*. Če bi povzeli kredo Andreja Detela o sposobnosti za sintropije, bi lahko zapisali, da staroverski inštrumenti in naprave kot sta trojak in kabrca, pomagajo k vzpostavljanju sintropije, harmonije in urejenosti, pravih, zdravih razmerij moči in k urejanju (zdravljenju) nereda (disharmonij in entropij med navzkrižnimi silami in močmi). Inštrumenti pa lahko pomagajo na tak način, da so sami

54/ Franc Šturm posebej v *Algoritmi posoških starovercev*, 2021, oba z Miro Omerzel Mirit pa na simpoziju Goriškega muzeja junija 2017 *Staroverstvo, staro vèdenje, novi izzivi interdisciplinarnih znanosti*.

zgrajeni po načelih harmonije (sintropije) in nato z uporabo (igranjem) po načelu ojačevalnika, harmonijo prenašajo v okolje in tako okolju pomagajo vzpostaviti sintropijo oziroma harmoničen red.

V vedskih spisih je seštevek trojstva kozmično/zavest – duhovno- zemeljske energije v domeni Prajapati⁵⁵. V več objavljenih delih⁵⁶ smo – z vidika kozmogeneze Nikrmane zato postavili najverjetnejšo hipotezo, da je Nikrmana neke vrste ekvivalent Prajapati, torej trojstva potrebnega za stvarjenje: volja – energija – materija. S Črno materjo⁵⁷, s katero dr. Toplak v svoji knjigi *Naša vera* uvede razpravo o povezavi z Nikrmano, ima stvarjenje skupno točko morda samo v konceptu, ki ga danes znanstveni razlagajo kot »temna snov«, črna materija, torej, snov, s katero je napolnjeno vesolje, a je tako fina, da

55/ Prajapati je kombinacija Mana, Prana in Vak, tako na primer zapiše K.C. Kulish, v *Vedas as Science*, by Patrika Publication, 2010.

56/ Najprej v delu *Duhovno vodstvo v Sloveniji* nekoč in danes, Hren Beletrina 2018, kjer v uvodu povežemo Nikrmano s Prajapati takole: »Svetišča vodi in usmerja narava sama. Narava, ki jo vodi po vedah Posoških naravovercev Nikrmana, po Vedah pa Prajapati. Zemljina zavest. Da so danes nekateri objekti religiozne institucije, ki je na naših tleh kot del kolonialnih sil začasno prevladala, v pravilnih geometrijskih razmerjih, je tako logično in razumljivo – večina njihovih cerkva stoji na starih svetiščih in stara svetišča na izpostavljenih naravnih mestih. Izpostavljena naravna mesta pa so kazalci na pravilno, urejeno, fizikalno logično gibanje Zemljine površine ob fizikalno razložljivih pojavih. Če vzamemo geometrijo svetišč kot temeljno duhovno infrastrukturo, potem je arhitekt duhovnosti in vrhovni duhovni vodja živa narava. Zemljina inteligenca, Nikrmana, Prajapati ali kakorkoli že jo počlovečeno poimenujemo.«

57/ V zborniku smo razvili polemično razpravo s hipotezo dr. Toplakove. Dr. Toplak Nikrmano namreč primerja z izročili kot so Črna Mati, Črna madona, Mokoš, Mati vlažna zemlja, Lada, Makedonska Golemata, skratka, mati rodna zemlja, Dr. Toplak svojo raziskavo sklene takole: *Na vprašanje, kako bi se danes manifestirala Nikrmana, ki je lahko imela kakršnokoli obliko, da bi vera vanjo preživela, je odgovor Marija. Če imata Velika mati Nikrmana in Mati Božja Marija isti izvor, sta stara vera in tuja vera obstajali vzporedno kot ena, naša vera*. Vprašanje dr. Toplakove smo označili kot za lase privlečeno saj prava vprašanja o staroverstvu ne morejo izhajati iz dualističnega, monoteističnega ali antropocentričnega premišljevanja. Ocenili smo, da je v kogniciji dr. Toplakove prav vse narobe, od (namerno?) napačnega vprašanja, do za lase privlečenih sklepov. Koncepta Nikrmane in Marije nimata skupnega izvora in nista nastala sočasno in nista mogla obstajati vzporedno – razen nekaj stoletij in še to samo zaradi totalitarne srednjeveške krščanske strahovlade. Koncept Nikrmane izhaja iz bistveno starejših korenin, medtem, ko je Svetopisemski koncept matere Marije dogma, nastala kot produkt redakcije Rimskih pisarjev, ki ne z realnostjo in ne s starimi kozmologijami verjetno nima – razen sestavljanja posamičnih koščkov različnih izročil v novo sestavljeno zgodbo nič skupnega.

je nobena valovanja, ki jih je sposoben meriti človek, na zaznajo, od nje se valovanja skratka ne odbijajo, je nezaznavna in zato poimenovana kot temna (an. Dark Matter). Črna materija in ne Črna Mater, bi razumno in razumljivo lahko zapisali za današnjo rabo.

Toplakova torej s svojo hipotezo na nek način zmanjšuje širino in znanstveno relevantno starih, predkrščanskih modrosti. Te niso linearne, so hiper kompleksne, niso zagledane ali ujete v linearni, dualistični antropocentrični svet »božjega« in »manifestiranega«. Potapljaajo se v zmuzljivo polje nelinearnih časov in nelinearnih prostorov in obilnih zvrsti »manifestiranega«, kvantnega polja zavesti, kot zapiše dr. Lenart Škof v svojem delu *Elementi slovenske prvotne religije*⁵⁸ in se na ta način približa smiselni interpretaciji Nikrmane. Škof pri tem poseže po Assmanu v kontekstu razlage kozmološkega monoteizma, ki predpostavlja obstoj več bogov, a en bog jih združuje in ohranja skoz razmerja. Pri tem ponovi Upanišadsko vprašanje »koliko bogov je« in slovensko staroverstvo umesti v indoevropsko tradicijo elementarnih svetov, ki jih povezujejo dihi, zraki. Do povezave Prajapati – Nikrmana je tu samo še en klik v sinapsah. Če Škof ostane pri interpretacijah skoz »koordinatni sistem linearnega prostora časa in energije ter matrice moči/ življenjske sile in prostora« pa nekatere druge razlage Nikrmane bistveno močnejše izpostavijo dimenzijo, oziroma matrico volje, namena in zavesti, ki življenjsko silo dejansko v izhodišču omogoča in usmerja. V vedskih matricah se to izraža v ravneh mana, maanas, prana, kar bomo poizkušali prikazati kot smiseln okvir za razumevanje Nikrmane. Gre za drug nivo razumevanja svetega, ki poleg percepcije MOČI/SIL narave, uvaja percepcijo vsemirske inteligence, zavesti in volje. Povedano bolj slikovito, staroverska percepcija v gromu in streli ne uvidi zgolj strahospoštovanje zbujajoče moči, nedojemljive sile narave, temveč kot dejanje, ki je posledica namena, volje in zavestnega dejanje velike zavesti, ki predstavlja avtoriteto in je – kot to povzame Šturm v zgoraj citiranem poskusu prevoda Nikrmane, (običajnemu človeku, op.a.) – *nedojemljiva*.

Neposredni prevod Nikrmane iz Sanskrit v Slovenščino z dodanega nekaj predznanja ezoterične znanosti se glasi takole:

58/ V *Slovensko Staroverstvo med religijo in znanostjo*, Studia Mythologica Slavica, Suplementa, Založba ZRC SAZU, 2022

NIKARA MAANAS; koren NIKARA pomeni obilje – mnoštvo, MAANAS pa predstavlja kompleksnost pojma, ki ga v slovenskem jeziku najbolje prevedemo kot ZAVEST, četudi bi prevodi v druge jezike navedli na prevod v MISELNI SVET, pri čemer je ta razumljen kot več-nivojski miselni svet, v katerem predstavljajo kozmična, zavest osončja, zemeljska in človekova zavest ene od plasti SVETA MISLI, ZAVESTI, VOLJE od ravni makro (kozmosa) do ravni mikro (človeka). Duše, monade, kvintesence in drugi koncepti so v tem razumevanju del (plast) VELIKE ZAVESTI. Da gre pri Nikrmani za »miselni svet«, vedski maanas, nakazuje tudi Medveščkova razlaga vloge kabrc, po kateri kabrc »misel ponese k Nikrmani«.

NIKRMANA se torej logično lahko prevede kot VSE-ZAVEST – IZVORNI, KVINTESENČNI MAANAS, informacijsko, ionizirano energijsko polje med svetovi JAV, NAV in PRAV (zemeljski, podzemni in nebesni svet).

Prav iz te motivacije sem Pavla Medveščka ob trenutkih, ko sva imela na voljo dovolj časa, sproščeno spraševal o fonolingvističnih spominih na besede, ki so mu jih izgovarjali njegovi viri, Posoški staroverci. Eksplicitno sem ga poizkusil pripeljati v globoke spomine o njegovih pogovorih s staroverci o NIKRMANI in DEHNARJIH in raziskovala sva zvočne slike, ki so bile zapisane v njegovem bogatem in odličnem spominu. Zanimali so me morebitni odtenki in odstopanja v izgovorjavi besed *Nikrmana* in *dehnar*. Zanimalo me je, ali so različni viri različno izgovarjali ti dve ključni besedi. Pri Nikrmani me je seveda posebej zanimalo, ali so naglaševali besedo MANA na prvem ali drugem zlogu in kakšna je bila fonetika zloga KR v Nikrmani. Eksplicitno sem Medveščka vprašal, ali bi lahko zapisali *Nikrmano* tudi kot *Nikaramana*, torej, fonetično izgovorili besedo z rahlim a med k in r. Poizkušamo najprej počasi izgovoriti v mislih n-i-k-a-r-a-m-a-n-a in enako besedo nato izgovorimo hitro. Videli (slišali) bomo, da nemara razlike ni – brez kakega popačenja. NIKRMANA se enako lahko izgovori tudi kot NIKARAMANA. Ko sva takole, v brezčasu vadila izgovarjanje teh besed, se je strinjal, da bi lahko bil zapis tudi *Nikaramana*. Trdil pa je, da so – po njegovem spominu vsi viri besedo izgovarjali enako. Brez poudarkov na zlogih.

Podoben proces sva napravila na besedi déhnar, kjer me je posebej zanimalo, ali so njegovi viri prvi samoglasnik izgovarjali različno. Ni se spominjal dovolj natančno. Zanimalo me je ali bi lahko bila izgovorjava bližje dh-nar kot dehnar. Torej, v smislu našega zapisa *DeH*. Medveščka sem eksplicitno spraševal o morebitnih spominih na zvočno kodo dehnar, ki bi se naslonila na koren dh. Dejal je, da prvi samostalniki sicer v njegovem spominu pri nobenem od virov ni bil poudarjen, da pa je skoraj gotov, da je izgovorjava praviloma vključevala ostri e in ne zamolklega. Skratka, ne vemo zagotovo. Kar je gotovo pa je, da fonolingvistični spomin Pavla Medveščka ni izključeval ne možnosti obstoja besed *nik@r@m@na*, in ne *DeHnar*. Spomniti moram, da sva s Pavlom za fonolingvistične razprave izbirala brezčasne trenutke, ko sva oba imela na voljo dovolj časa in miru. Zelo sva se trudila, da bi se v spominih razkril zvočni zapis. Če je beseda dehnar vezana na koren dah, duh, torej na dejanje dihanja, potem to dodatno poenostavi razumevanje staroverske kozmologije.

Sklenemo lahko, da obstaja trdna verjetnost, da beseda Nikrmana izvira iz Indoevropskega in globalnega konteksta uporabe korena MÂN, MÂNÂ, MÂNÂS, ki v več kulturah ponazarja neantropocentrični, čezvrstni in tudi čez-zemeljski miselni kontekst, kontekst zavesti in volje vsemirja.

K takemu sklepu nas napoti tudi malo znano a dovolj dobro dokumentirano obdobje Manaizma v drugi polovici 19. stoletja. Neke vrste epilog je Manaizmu zapustil leta 1943 John B. Sparks v svojem preglednem plakatu na katerem je združil svetovne filozofske in duhovne tokove. Ob koncu druge svetovne vojne nam je zapustil strnjeno shemo za idejo enotne podstatu duhovnosti človeštva kot celote – manaism. Pravočasno je krèsnil idejo o neprekinjenem in globalnem iskanju prvinske duhovnosti v vseh kulturah, in v tem kontekstu iskanja ènosti in enòtnosti človeške rase, kot garanta miru. Zato je tudi podnaslovil svoje delo kot *Zgodba človekovega iskanja duhovne enosti*. V filozofskem smislu je bila to podlaga za iskanje mane – metafizičnega izvora in duhovne hrane človeštva. Nikr-mana in kabrica predstavljata člen v verigi Sparksove sekvence, potrjujeta njegovo tezo in pridodajata razloge, da obudimo speči potencial manaizma. Kajti človeštvo še vedno čaka na svoj medij poenotenja, posebej

spricho soočenosti z vedno novimi konflikti globalnih razsežnosti in vedno vnovične grožnje apokaliptičnih razsežnost vojaških sporov, pri katerih so se sedanje prevladujoče religije pokazale kot popolnoma nekoristne ali za mirovna prizadevanja kontra-produktivne. Religije so bolj del problema kot pa da bi imele potencial za rešitve.

Zato smo manaizem podrobneje raziskali⁵⁹ in ugotovili, da je bila razprava iz 19. stoletja dobro dokumentirana⁶⁰ nismo pa odkrili pravih razlogov, zakaj je po drugi svetovni vojni debata o manaizmu potihnila. Praktično sočasno s trenutkom, ko je Sparks objavil citirano delo, ki danes zveni kot labodji spev manaizmu. Morda je indikativno, da je referenčni avtor na področju primerjalne religiologije, Mircea Eliade⁶¹ koncepte *mane* kot možne kategorije za analizo religij, zavrnil. Strinjamo se s priljubljenim avtorjem; za analizo religij (dualističnih, antropocentričnih, abrahamovskih) je koncept mane neprimeren, je pa izhodiščen za analizo (starih, večnostnih) konceptov duhovnosti, kozmologij, kar je Eliade (namenoma?!?) prezrl. Da je bila odločitev Eliade naklepna sodimo po siceršnjem odličnem pregledu, ki ga je Eliade imel nad svetovnimi duhovnimi tradicijam – tako v filozofskem kot v praktikantskem smislu. Relevantnosti mane za avtohtone duhovne prakse mojster kot je bil Eliade ni mogel prezreti drugače kot z zavestno (politično) odločitvijo.

Dediščina slovenske, slovanske kozmologije je za razpravo o oživitvi Manaizma bogato založena. Ob bok Nikrmani in kabrci položimo ob tej priložnosti samo pomen besede svét. V osnovi ta beseda pomeni svet kot celoto (an. The World) a v večini slovenskih regij to isto besedo uporabljajo tudi za zemljišče, ki pripada domačiji ali skupnosti – ljudje drug drugega sprašujejo na primer »koliko sveta pa imaš pri hiši« in ko vprašajo komu pripada določeno zemljišče,

59/ Hren, 2024, *Discourse on Revival of Manaism*. Akademija Staroslavov Hram, UPASAN.

60/ Na primer Campbell in vrsta drugih raziskovalcev v 19. in prvi polovici 20. stoletja, ki so kot antropologi ali etnologji raziskovali kozmologije v Polineziji, Avstraliji, Gvineji in Novi Zelandiji. Od tod se je pojavila zamisel o mani kot potencialnemu skupnemu Imenovalcu duhovnih učenj. https://en.wikisource.org/wiki/Review_of_Manaism:_A_Study_in_the_Psychology_of_Religion. The research thread was demobilised and demonised.

61/ Mircea Eliade v *Patterns in Comparative Religion*, Eliade 1958.

rečejo »čigav svět pa je to«. Svět v mikro in svět makro imamo v slovenskem jeziku zaobsežen v isti besedi. Obenem je to beseda, ki nam pomeni světo, hierofano, nekaj, kar je treba častiti, kot posebno, metafizično, nadzemsko. Preprosto rečeno, svět mikro in svět makro sta světa. Svétost je celostna. Odnos do svetá mora biti célosten. Odnos do světega mora biti célosten.

Zato so svečeniki v naših krajih CELILI in ne zdravili. Pozdravili so tako, da so vzpostavili svet mikro (telo) in svet makro (narava) v harmonijo, v celoto.

Svět je torej jedrna mantra slovanskega kozmološkega etosa.

Najdemo ga v vseh slovanskih jezikih.

Svetu ob boku povsod v slovanskih jezikih najdemo besedo *celo* in *sveto*. Ne more biti dileme, v slovanskih jezikih je cel svet enako svet kot svet, ki je človeku dan v (začasno) uporabo.

S to predpostavko smo že čisto blizu razumevanja Manaizma, Nirkmane in vloge kabrce.

Sveta preproščina – odgovor, prijatelj moj, pihlja v vetrcu

Kozmološka ontologija kot smo jo razgrnili zgoraj, kaže na sveto preproščino in verodostojnost prave, večnostne duhovnosti. DeH. Duhovnosti, katere mana, hrana, vitalnost je v zraku, v vzduhu in v etru. V-etru. Zato je v vseh tradicijskih šolah duhovnosti pravilno dihanje osnova – in piščal pripomoček za vzpostavljanje nadzora nad procesom dihanja.

V sanskrtu je za to razpravo pomenljiva beseda *vitta*. Prav mogoče je, da se je slovanska (v-etr) pa tudi angleška (wind) beseda za visoki, vetrovni, premikajoči se zrak, razvila skupaj z indoevropskim korenom *vid*, saj pomen *vitta* v sanskrt zajema praktično celoten spekter, ki ga potrebujemo za Veliko Zavest. Navedimo samo kratek niz prevodov glagola *vitta* (slovensko v-etr): *opazovati, zapomniti si, izkusiti, vedoželjen biti, pozanimati se, vedeti, učiti se in razumeti*.

Če smo na začetku poglavja citirali *Ples Duhov* legende rocka Patty Smith potem na tem mestu zaokrožimo razpravo s citatom iz dobro znane pesmi še ene legende naših generacij, ki je aktualna enako danes kot pred pol stoletja, ko smo jo začeli vzneseno prepevali ne da bi jo zares v celoti razumeli. Dolga leta nam je pesem predstavljala predvsem poziv k človekoljubnosti, miru v svetu, razorožitvi, večji občutljivosti za svet okoli nas. Ob upoštevanju manaistične filozofije pa ima pesem še močnejši, duhoven pomen.

Odgovor, prijatelj moj, pihlja v vetrcu. An. *The answer my friend, is blowing in the wind*.

Dylan v svoji poeziji zastavi najbolj relevantna vprašanja za človeštvo, od vprašanja, kdaj bo človeštvo že enkrat za vedno prepovedalo in opustilo orožje, do vprašanj, kdaj bomo ljudje spregledali krivice, zaznali nebo nad nami, in do vprašanj o usodi Zemlje, kot je večnostno vprašanje, kdaj bo goro spralo v morje.

Na vsa ta vprašanja ima odgovor samo Velika Zavest.

Odgovor pihlja nekje v-etru.

Dylan je v svoji pesmi zelo slikovito opisal Nikrmano!

Fran Miličinski Ježek je bil s svojo stvaritvijo za film o *Kekcu*, Mojčino pesmijo, enako blizu manaizmu kot Dylan.

Vetrc, ki v vejah hiti,

bo ponesel misli v oddaljene kraje, in nazaj prinesel odgovore na usodno vprašanje: kdaj bo kot bilo je prej.

Samo na eno Dylanovo vprašanje si lahko vsak odgovori sam.

Yes, and how many times can a man turn his head

And pretend that he just doesn't see?

Kolikokrat boš pogledal/a stran

In se pretvarjal/a, de ne vidiš!

DeH

Sveta preproščina

Lenart Škof in pisec sva se v svojih delih iz različnih zornih kotov približala eni konvergenčni točki: osredni vlogi DIHa v davnih kozmologijah. Medvešček nam je z zapisom redkih a pomenljivih ustnih izročil o kabrci dal opredmeteni vzvod za poglobitev razumevanja diha v duhovnosti naših prednikov. Medveščkovi viri so za igranje na kabrcu uporabljali glagol *piskati*. Po Slovenskem etimološkem slovarju je to glagol iz tvorbe, nastale iz ide. baze (s)pejs- pihati, dihati, iz katere naprej nastane lat. Spīrāre 'dihati'.

Piskati, pihati, dihati. Osredotočenost kabrce je v *DeH*, dih, v zemeljski in nebesni dih.

Vsak, ki je piskal na kabrcu ali na druga tankočutna pihala, je začutil moč in pretanjenost vloge *DeH*-a. Pri piskanju na zahtevne, občutljive piščali, je pomembno vse: položaji vseh delov ustne votline, moč in smer pihanja, naravnost celotnega telesa, ki mora vzdrževati dah, in naravnost zavesti, ki mora biti v pravi globini stvarstva, da bo inštrument z globino v sozvočju.

Ni torej naključje, da so Medveščkovi staroverci pot do Velike Zavesti podprli z inštrumentom na *DeH*, na zrak. Se je klenska duhovnost človeka začela razvijati z inovacijo prve piščali – piščali iz Divjih Bab? Je Neandertalec stopil na duhovno pot, ko se je ozavedel svoje sape, diha, duha, ko je začel dih nadzirati, dozirati ... s pomočjo piščali iz medvedje golenice?

DeH

Kdor bo želel preizkusiti povedano, naj gre zato na zrak, kot rečemo, ko se napotimo v naravo. Najbolje, da gremo v svete gaje, v Tičnice Naravoverja, kot je zapisal Leopold Sever. V tišino. Tam bomo zbudili notranjo tišino, ki mora za celjenje zdrsniti v sozvočje z lastno frekvenco biotopa, divjine, zunanje tišine. Ta proces imenujemo bogata tišina. Zunanja tišina ekosistema bogati notranjo tišino in jo pretvori v globoko tišino. Tuhinjski staroverci bogato tišino poznajo še danes. Tišina v gaju, naravnem hramu, je napolnjeno z bogastvom vse-mir-skega MAANAS, mane, prane, inteligence narave. V njej se odseva brezčasni in neomejeni prostor NIKARAMAANAS, NIK@R@M@N@S – Velike Zavesti.

V takem okolju se lažje osredotočimo na pretok vseh plasti zrakov, ki s seboj prinašajo zavesti vseh snovnih in nesnovnih entitet.

Tam – v našem najljubšem naravnem hramu – položimo na naš organ za dihanje inštrument za piskanje.

Kakopak bo izkušnja individualna in o tem ne bomo pisali.

Piskali bomo. Dihali bomo.

DeH

Glede na to, da je svečeniku starovercev, dehnarju, piščal Kabrca kot medij petih moči, predstavljala povezavo z Nikrmano, tako, da je staroverec po Medveščkovih virih – *kadarkoli je to hotel, prišel v stik z Nikrmano in zduhci*, bi to moralo logično pomeniti, da je Nikrmana entiteta neposredno v polju (kozmične, zemeljske) zavesti, nemara prav zavest sama, celostna kozmična zavest, inteligenca, informacijsko polje, ali veliki MAANAS, za človeka pa ključna duhovna hrana – MANA.

Starosvetnemu človeku je bilo popolnoma jasno, da Velika Zavest presega njegove ali njene zmožnosti, in da so samo redki posamezniki, ki imajo dar in celo življenje razvijajo sposobnosti, da so z Veliko Zavestjo in Veliko Voljo in Veliko Silo v stiku in ji služijo. Vse kulture so se zato izogibale opredeljevanju kaj šele definiranju razsežja tovrstnih entitet zavesti, saj so vedeli, da je človeku to nedojemljivo. Za viharjenje razmišljanja poskusimo s par primeri. Slab novodobni približek Veliki zavesti bi teoretično lahko bil razvoj interneta in platformnih storitev na internetu (an. World-Wide-Web) v spregi vsepovsodne prisotnosti dostopa do interneta (5G) in z internetom vsega (an. internetofeverything), kar v bistvu pogojuje nocijo masovnih podatkov, ti pa umetno inteligenco. Zelo dober novodobni teozofski približek pa je v konceptu MANU, ki predpostavlja obstoj – visoko hierarhične duhovne inkarnacije kolektivne zavesti za vsako od ras v teku evolucije. Vsi veliki iniciati / duhovni učitelji, naj bi ustrezali konceptu MANU in MAHA CHOCHAN.⁶² Zakaj smo omenili ta dva (enega novejšega in enega starejšega) primera bo zbistreno v nadaljevanju.

Razkorak med abrahamovskimi religijami in naravoverskimi ter dualistilčnimi kozmologijami nemara najmočneje odraža sprememba besedila duhovnega spisa Oče naš. V verziji, kot ga uporablja večina krščanskih vej sodobnih religij, se to besedilo bistveno razlikuje od izvirnih besedil starih šol modrosti, s podobnimi naslovi – *oče naš*. Besedila so gotovo v medsebojni povezavi oziroma nasledstvu, a z bistvenimi razlikami. To smo podrobneje problematizirali v zadnjem zborniku kobariških simpozijev⁶³ in v angleškem prevodu v elektronski verziji javno objavil v delu *Ancient Schools of Wisdom*⁶⁴, ko smo obenem tudi razkrili manipulativno dogmo o odpuščanju

62/ Za trditev obstajajo številni viri, napodrobneje HP Blawatsky v delih *The Sacred Doctrine*, povzeto tudi na [https://en.wikipedia.org/wiki/Manu_\(Theosophy\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Manu_(Theosophy)).

63/ Hren v Opus Zmaga Šmitka v kontekstu razumevanja evolucije duhovnosti, Zbornik III. Simpozija – uvod v okroglo mizo posvečeno Zmagu Šmitku, 2019, Izdala DSS, 2020, zbornik s simpozija *Pozno pokristjanjevanje Slovenije*. Avtor je pregledno in podrobno pojasnil povezave med Prajapati in Nikrmana v javno dostopni *Ancient Schools of Wisdom*, Contemporary Spirituality 4.0., Sustainable Development and Industry 4.0. An Issues paper on evolution of the concepts of spirituality. Including case study: Slovenia.

64/ Prosto dostopno na www.academia.edu.

grehov in o spreminjanju vode v alkohol. Resnična, izvirna, predkrščanska molitev *Oče naš*, ne govori o vsakdanjem kruhu, ki naj bi bil hrana za dnevno preživetje (manifestacija), temveč govori o hrani, mani, ki jo potrebujemo za duhovno življenje v brezčasnosti in brez prostorsosti, v polju kvintesence – pete moči.

To pa ni vsakdanji kruh temveč je večnostni kruh.

Daj nam danes naš večnostni kruh! Naj danes vem pravo resnico iz sveta PRAV (iz sveta Nikrmana) za vse, kar moram danes napraviti.

Sam bi stanco posodobil in prevedel takole. *Naj imam danes na voljo vse informacije, ki jih potrebujem za to, da se bom na vsakem koraku odločil do celotnega stvarstva etično in prav.*

V jeziku demokratične države pa bi zapisali: naj bo v državi odločanje informirano in ne ignorantsko. Naj upošteva mnenja vseh in verodostojne informacije.

Pri absorbciji (na drugem mestu razložimo glagol duhati, dihati) mane gre za stik s fraktali (kozmične) zavesti, ki po zakonih privlaka in resonance samodejno vzpostavljajo povezanost z Veliko Zavestjo; gre za prvinsko, stalno in usodno povezanost, usklajenost, celostno harmonizacijo človeka z NIK@R@M@NO, človeka z vsemirsko naravo, roda s pri-rodo. Gre za naravno resonanco, akord, sozvočje, usklajenost obstajanja.

Dnevna molitev in priprošnja v kozmologijah, predhodnicah krščanstva, in v dualističnih kozmologijah, ki jih je krščanska doktrina proglasila v srednjem veku za hereze ter brutalno izkoreninjala (Manihejci, Bogomili, Katari idr.), se je torej nanašala na duhovno hrano, ki obstaja na najvišji ravni zavesti, v-etru, na ravni namena.

Preprosto povedano – gre za poziv k sprejemanju celostne resnice o našem okolju, kar narekuje potem etično odločanje o interakcijah z okoljem in vsemi bitji v njem.

Z argumenti se obračamo tja, kamor se je obrnil in kamor nas je napotil Dylan. K vetru:

vsi odgovori, prijatelj, pihljajo v etru.

Izvirna molitev *Oče naš* je predpostavljala prav to stalno o-zaveščanje o celostnosti bivanja, vsakodnevni obred stika zavesti človeka z veliko zavestjo vsemirja.

Večnostna hrana.

Recentne študije Bogomilstva in Katarov⁶⁵ kažejo, da so stare šole misterijev v obrednih (dnevni)h izrekih klicale primordialno substanco, večno esenco zavedanja, obstoja, quintesenco oziroma latinsko pane super-substantialem.⁶⁶ Vsakodnevni obred je bil namenjen utrjevanju povezave z nebeško mano, vesoljno duhovno hrano in ne za kruh kot prehrane za vsakdanje preživetje. Sprevrčanju pojmovanja sledimo skozi genezo prevoda pane super-substantialem v grški besedi 'epiousion'⁶⁷, ki je bila izdelana prav za namen prevoda katoliške Nove Zaveze. V aramejščini pa so se ohranila izročila Ebionitov v katerih je za pane super-substantialem uporabljena beseda 'mahar' – 'bodočnosti', 'večnosti'⁶⁸ »Kruh večnosti« se tako gotovo nanaša na duhovno hrano, na misterije, znanje, v sanskrtu torej kot več-dimenzijsko razumljeni MAANAS, – v Kabali kot MANDA (znanje), in RAZIM, ki je morda sopomenka slovenski besedi *razum*, torej znanje, ki se nam razkrije in ga razumemo. Znanja so shranjena v nebeških sferah (v-eter, sanskrt vitta) in se bodo razkrila v bodočnosti oziroma večnosti – dobesedno jih bo prinesel v-eter. Skratka, brezčasje in nebeški prostor kot prostorčas sta inherentna Veliki Zavesti. Vsi časi, vsi prostori in ne dogmatska manifestacija v času in prostoru. Kvintesenca je Zavest sama in ne njena manifestacija. NIKRMANA je nekaj, kar želimo razumeti

65/ Na primer v Van Niekerk, 2019, *Bogomils et Cathares sur la phrase-cle dans la Priere divine*.

66/ Dick Van Niekerk, prav tam, ko se med drugim sklicuje na François Rabelaisa (1483–1553) in njegove hipoteze o povezanosti primordialne substance v sferi kvintesence – pete ravni obstoja s čimer razloži tudi polje, kjer bivajo duše, ko niso v telesu bitij na Zemlji.

67/ Lechem ha Mahar v delu *Bread of the Morrow* razlaga genezo citatov iz evanجيلjev po Luki in Mateju in trdi, da prevod »vsakdanji kruh« v očenašu nimajo nika-kršne osnove.

68/ Lechem ha Mahar citira: »Jerome, who had access to the lost Gospel of the Hebrews: "In the Gospel according to the Hebrews for 'super-substantial' bread I found mahar, which means 'of the morrow', so that the sense is: Our bread of the morrow, that is, of the future, give us this day."« <http://www.earlychristianwritings.com/text/gospelhebrews-mrjames.html>

(razum) in ne nekaj, v ker bi verjeli (vera). Nekaj, v kar se poglobljamo (večdimenzionalnost), in ne nekaj, kar bomo pojedli (linearni noter-ven, daj-dam).

Od tod izhajajo tudi kasnejše razprave o prasadu in mani. V slovenskem jeziku nam pra-sad zlahka pomeni prvotno, prvinsko hrano – z drugimi besedami pane super-substantialem. Večnostno resnico o bivanju. Razum.

Omenili smo sodobni (slab) približek Nikrmani v obstoječih zmogljivostih svetovnega spleta in z njim povezanih masovnih podatkov, ki gnezdiijo v mreži visokozmogljivih računalnikov. Na tej infrastrukturi se bliskovito razvija trend orodij umetne inteligence.

Ker to knjigo pišemo za učence in učitelje, ki ta trend poznajo iz dnevne prakse, smo pri orodjih umetne inteligence recenzirali dele knjige in med drugim smo preverili, kaj danes iz razpoložljivih podatkov (odprti podatki na svetovnem spletu) lahko izvemo o resničnem pomenu stance »daj nam danes naš vsakdanji kruh«⁶⁹. Dobimo presenetljivo dober odgovor. Stanca *Daj nam danes naš vsakdanji kruh* v starodavnih modrostih pomeni, »Oče ... ne hrani nas z zemeljsko hrano, ampak z bistvenim z nebeško substanco, kruhom najvišjega pomena, z duhovno resnico, svetlobo in vedenjem, ki negujejo duše in jih osvobodijo iluzij pojavnega sveta« (v angl. je umetna inteligenca sporočila: *Feed us not with earthly food, but with the essential, divine substance — the pane supersubstantialem — the spiritual truth, light, and gnosis that nourishes the soul and frees it from the illusions of the material world.*).

Na moč preprosto povedano: z neba naj v-eter prinese uvid v resnico. Razum. Da bomo znali ravnati tako, kot je prav.

Bistveno pa je, da smo umetno inteligenco znali natančno vprašati – če smo vprašali samo o pomenu stance, brez da bi dodali specifičen pomen, upoštevajoč predkrščanske kozmologije, smo dobili omejen odgovor vezan na krščanske tradicije. Takoj, ko smo želeli ozadje drugih kozmoloških tradicij, smo dobili relevanten, pravilen odgovor.

69/ Nadaljevanje te stance v izreku *in odpusti nam naše dolge*, smo problematizirali zgoraj in v drugih objavljenih delih, ko smo pojasnili nevzdržnost krščanskega dojemanja koncepta odpuščanja, ki ne obstaja v nobeni verodostojni kozmologiji na tak način, kot ga je (s spovednicami vred) uveljavila Rimsko katoliška cerkev.

Umetna inteligenca potrjuje stari dobri rek, ki se je nanašal na pogovore med ljudmi – kakršno vprašanje boste postavili, tak odgovor boste dobili. Da bomo dobili verodostojen odgovor, etično vzdrženi in v polju resnice, moramo postaviti dovolj informirano vprašanje.

Tako namesto priprošnje za polno duhovno življenje, polno zlitje z NIKRMANO, brezčasno Veliko zavestjo, ki nam kot imperativ narekuje ravnanje skladno s svetom PRAV, z zakoni stvarstva, krščanstvo še vedno uporablja prevod, ki ponuja zadovoljstvo z »vsakdanjim kruhom« in v isti sapi poziva k odpuščanju.

Nikoli v zgodovini te civilizacije najbrž ni veljalo bolj kot zdaj, da moramo napraviti RAZLIKO, med tem kar je PRAV in onim, kar je NAROB. Med staro vero, starosvetnim, in novo vero so razlike. Temeljne, bistvene razlike za pojmovanje duhovnosti in za vrednote skupnosti, ki so učenjem izpostavljene. Nocije vsakdanjega kruha in odpuščanja grehov se bistveno oddaljujejo od izvirnih, starodavnih konceptov, ki smo jih razložili zgoraj. Kdor zdaj razume manaistični pogled na svet, bo vedel, da nobenih grehov ni moč odpustiti, kajti, kot nas je opozoril Cankar, srce ne pozna odpustkov, ne malih in ne naglavnih grehov. Vest je tisti razsodnik, ki opozarja, kaj delamo narobe. Pravilno razumevanje odpuščanja se ne nanaša na odpuščanje grehov tistemu, ki jih je zagrešil, temveč izključno na držo tistih, ki so žrtve greha: drža naj bo v duhu osvoboditve od posledic zlega dejanja, ki nam je bilo povzročeno. Ne ukvarjajmo se s povzročiteljem zlega dejanja – ta bo kazni prejel iz sfer Velike zavesti. To bo uredila Nikaramana. Naj se žrtev ne ukvarja preveč s storilcem zla ... naj pusti, da se dejanja vrednotijo in sodbe izrekajo v sferi Velike Zvesti ali v svetu PRAV (v pravni državi na sodišču) in ne v sferi medposamezniki. V tem smislu žrtev pusti, oziroma zaupa, da bo storilec v prostor-času »dobil svoje«. Grehov torej ne odpuščamo ampak pustimo, da z njimi opravi Velika Zvest, Nikrmana, svet PRAV, pravosodje. Mi sami, bi pri tem napravili samo dodatne zaplete in zmedo, predvsem pa po nepotrebnem packali svoje lastno vzdušje! V staroverskem žargonu bi tako razumljeno odpuščanje opisali kot vzpostavitev zaščitnega RISA pred posledicami zagrešenega zlega dejanja.

Zapisali smo tudi, da je prihodnost človeškega RAZ-UMA odvisna od tega, ali bo civilizaciji uspelo ob digitalnih tehnologijah ponovno razviti tudi introspektivne, metode (poglobitev v notranjo tišino) in čez-vrstno etiko v odnosih do kraljestev prirode.

Potopitev v realno Veliko Zavest ekosistemov, mora potekati sočasno s poglobljeno uporabo odprtih podatkov in orodij umetne inteligence. To je neizogibno dejstvo in obvladovanje Inteligence je ključno vprašanje za razvoj civilizacije. Brez vztrajanja na etiki in vrednotah, bodo ljudje umetni inteligenci zastavljali napačna vprašanja in dobivali napačne odgovore.

Če je Jerin Medveščku razložil srž pomena kabrce v staroverski kozmologiji Velike Zavesti, Nikrmane ob razpravi o zasvojenosti z alkoholom (arabsko zamegljevalcem, slepilom), potem lahko analožno pomen kabrce danes razložimo ob soočenju generacij z zasvojenostjo z virtualnim svetom in komunikacijskimi napravami.

Vztrajati moramo pri resnicoljubnosti! Pri etiki!

Lahko razumevanje kabrce in njena kozmološka moč pri zasvojenosti pomagajo?

Odgovor je, da je duhovnost pri premagovanju slepil (vključno z al-kohlom in drugimi toksičnimi substancami) bližnjica.

Zato pomen(nikr) mane dodatno razkrivamo skoz členitev izrazov za duh in za plasti zrakov. To namreč nakazuje, da so izvirni misteriji in kozmologije jemale razširjeni prostorčas in pretok vitalnih energij in zavesti, ki so potrebne za stvarjenje, kot temeljno duhovno strukturo (matrico), ki se nato odraža tudi v obrednih praksah (na primer v molitvah in meditativnih praksah) in kot je razložila dr. Omerzel – v starosvetnih pripomočkih kot sta kabrci in trojak. Če sprejememo razumevanje, da gre za uglasovanje z vibracijo Prajapati, kvintesence, NIKARA- MAANAS, potem se moramo strinjati z Alenko Gololičič, ki je repliko kabrce prva preizkusila, in spontano ugotovila, da gre za meditativno piščal.

Se je kabrci uporabljala kot žlica za vsakodnevno duhovno prehranjevanje, polnjenje z ključno duhovno hrano – pane super-substancij? Pra-sadom? Večnostno hrano, večnostno resnico, polno, celostno in dovoljšno informiranostjo za vestno ravnanje in delovanje?

Zvezdni prah (prana, monada, duša) smo in v zvezdni prah se povrnemo. Vsemirska zavest je v nas. In tja se povrne naša zavest, naša duša, monada, kvintesenca ali kakorkoli že jo imenujemo. Zlili se bomo z ostalimi zduhci, v polju Nabhas, nad nebom, z Veliko zavestjo, prano in črno snovjo v globinah neba. Nabhas. Nebesa asociirajo na Ionosfero. Snovno in nesnovno smo v pravem smislu sodobnega koncepta krožnosti (an. circularity, craddle2craddle) krožno povezani s temno materijo in vse-za vestjo. Gre za prvinsko reciklažo duha in materije. Gre za naravno zavedanje o celostnosti, kar omogoča trajnostnost!

Za podkrepitev gornjih hipotez o pomenu Nikrmane, si kratko ogledjmo še druge tradicije večnostne modrosti.

Koncept mana se v prevodih v angleški jezik povezuje z orientalskimi kozmologijami. Mana v polinezijskih kozmologijah predstavlja duhovne moči (ki prežemajo celotno stvarstvo) z zdravilnimi učinki. Prav tako mana v Torah, medtem, ko perzijska Avesta koren MAN enako kot Vede eksplicitno enači s široko razumljenim MISELNIM SVETOM, ki v Avesti vključuje duhovni svet.

Dr. Gulab Kothari⁷⁰ je v svojem opusu o Vedski literaturi objavil serijo petih del poznanih pod skupnim naslovom Maanas, v katerih opisuje funkcije ravni zračnosti (vayu) podrobno in analogno z ravni zrakov kot jih inkarnira slovenski jezik.

Koncept zračnosti, ki predstavlja strukturo diha in celovit komunikacijski sistem ter s tem osnovno »infrastrukturo« duhovnosti, koncept povezanosti vsega z vsem, je v slovenskem jeziku predstavljen v trojstvu, tročanu, kar ustreza povezanosti elementov zemlje, zraka in ognja. Gradnik, ki ga indijske Vede opisujejo kot prisotnega v vseh ravneh zraka in kot temeljni gradnik v vsem kar obstaja, je Prajapati, prvobitni in enoviti princip ustvarjanja po načelu »yatha pinde, tatha paramande«. To načelo predpostavlja, da je tako kot zgoraj, tudi spodaj, tako kot v vsemirju, tudi na Zemlji in v našem telesu, tako kot v

70/ Kothari, 2011. Dr. Gulab Kothari, urednik Rajahstan Patrika, ki služi kot osrednja založba pri publiciranju raziskovalnih del na Indijskih vedah, je sam kot velik poznavalec doktrine ved, napisal serijo knjig z naslovom MAANAS. V svojih knjigah podrobneje razlaga vlogo zrakov (vayu) pri transformacijah materije/ pojavnega (Vaak), vloga prane (vitalna sila) pri transformacijah in MAANAS kot motivatorja (zavest kot motivator) za transformacije energij iz plasti ozračij. Dr. Gulab Kothari, MAANAS, Patrika Publicaton, Rajastan, India, 2011.

mikro tudi v makro. Iz tega načela so jogijske discipline razvile introspektivno metodo zaznave in proučevanja zakonov stvarstva. Staroverska tradicija nam je za slovenski jezik prinesla predhodno opisano sosledje in razmerje med čari RIS; NARIS in TLORIS. RIS, ki ga kot kamrco, v kateri naj bo varen, začrta človek, mora oscilirati, resonirati s TLO-RIS-om kozmosa, v nasprotnem primeru bo iz perspektive NA-RIS narisano vse narobe in konfliktno.

Iz orientalskih tradicij je najbrž izposojena svetopisemska pripoved o Mani kot nebeški hrani, kar se ponovi v Koranu. Iz fragmentov zapisov v svetih spisih lahko sklenemo, da je bil MANA – na širšem azijskem in evropskem prostoru – uveljavljen izraz za duhovno hrano, ki je v ekstremnih pogojih zadoščala tudi kot vir energije za preživetje (tudi kot neomajna volja za preživetje), in skupno vsem pripovedim je, da je bila dostopna samo v določenih hramovih v naravi, na primer v tičnicah, prane polnih naravnih mestih. Danes je morda analogijo najti v trendih pranojedstva.

Gre za nadvse resne ezoterične dileme, ki so za nadaljnji razvoj staroverske duhovnosti, za duhovno osamosvajanje in torej za podstat ustvarjalnosti, ključnega pomena.

Tako, kot si je potrebno zastaviti prava vprašanja, je treba tudi smer razvoja argumentacije balistično pravilno naravnati in pri tem se ne moremo izogniti Plečnikovi razpravi o smotrih iz Architecture Perennis. Avtorju teh besed, oziroma njegovemu etičnemu imperativu, smotru, gre – dolgoročno – za razvoj smiselne, razumne, torej razumljive duhovnosti. Komur gre prvenstveno za utrjevanje preživetih in trhlih dogm bo pri Nikrmani hote ali nehote ciljalo mimo.

Kot smo pokazali, Slovanski jeziki tako razumevanje ponujajo sami po sebi.

Kvintesenca / NIKARA-MAANAS se pretaka do človeka po sferah skozi tri plasti zračnosti in ključni medij za prehode med plastmi je DH. Kabrca kot inštrument, ki deluje na zrak, predstavlja emblematsko povezavo diha in kvintesenice. Človeka in kozmosa. Trde materije in čiste zavesti.

Za sklep se kaže zanimiva analogija glagola dihat in duhati. DUH-ati kot glagol se je v slovenščini ohranil vsaj tako izvirno globoko kot v sanskrtu kjer se »duhati« prevaja kot « izvlečenje bistvenih

učinkovin« (soma, prana, mleko neposredno iz dojk) kar ustreza zamisli o nebeški hrani, mani, ki jo uživamo z neba neposredno tudi z dihom (tudi dih skozi kožo). Tako sanskrt kot slovenščina kažeta v isto smer.

Koncept DH in trojna struktura zraka determinirata prehajanje med trdo in mehko strukturo vitalnosti ter trojno strukturo (matrico) komunikacije (intelligence) kar predstavlja osnovo infrastrukture ali platforme duhovnosti, DH zajema iz celotnega stvarstva in je torej medij omnipresence, je karakteriziran skozi paradigmo tukaj-in-zdaj na ta način pa je medij povezanosti vsega z vsem (odprti prostorčas za duhovno potovanje in transcendenco, kot je to razložil Šmitek). DH omogoča širjenje zavesti obenem pa je omogočevalnik življenja.

Ne le v slovenskem jeziku – enako je zanimiv fonetični duh v japonsčini, saj pomeni stvarjenje – koren hu v smislu stvarjenja, tako kot v orientalni mantri om-mani-padme-hu(m). *Duh* v japonski tradiciji predpostavlja stvarjenje v trojstvu združevanja materialnega, miselnega in duhovnega sveta. Ko bi se le opisani pristop oprijel vsake uporabe angleške besede za aktivnost *To do*, ki se izgovarja enako kot japonska in bi v žlahtnem pomenu predstavljala vsaka akcija duhovno povezanost z Veliko Zavestjo. Nastavek je vsekakor dober in vsebovan v zgoraj citiranem izreku iz nagovora Oče naš, če ga le razumemo v izvirnem smotru.

Razumevanje Nikrmane na podlagi kozmološkega koncepta zgrajenega na DH in na hipotezi o obstoju MANE je logično, smiselno, podprto z bogatim izročilom virov tradicionalnih predkrščanskih kozmologij na eni in sodobnim pranojedstvom na drugi strani. Fokus našega dnevnega konzumiranja naj bo na duhovni hrani, prani, mani.

Pihati = piskati = dihati kabrc je nemara treba razumeti v zgoraj orisanem kontekstu.

V tej smeri je na večkrat citiranem simpoziju v Goriškem muzeju leta 2017 zgovorno in v – za zanj značilnim nasmehom – nastopil Tomaž Rauch, en prvih glasbenikov, ki so kabrc po Medveščkovem odkritju ponovno zaigrali v javnosti. Njegov prispevek je bil pomenljivo naslovljen »Kabrc, najdena in skrita«. V svojem dolgem nastopu je o kabrci povedal malo, skoraj nič, kot je samoreflektirano dejal

ob koncu predavanja sam. Postavljal je vprašanja in vabil k odprti radovednosti – nejeverni Tomaž.

In tako pozivamo tudi ob GO!2025, Evropski prestolnici kulture.

H kritičnemu mišljenju, raziskovanju in ustvarjanju. Ter k postavljanju vprašanj!

Kajti duhovna hrana ni nič drugega kot hrana za naš ustvarjalni potencial, s katerim lahko izpolnimo namen našega bivanja.

Odgovor, za kaj so kabrci in Nikrmano uporabljali naši predniki je preprost in se ponuja na dlani: uporabljali so jo *za čimbolj celostno, čimbolj resnicoljubno (informirano) in čimbolj vero-dostojno premišljevanje o svojih dejanjih in s tem povezanih odločitvah.*

Morda je v besedilu kaj zapisanega zvenelo zapleteno, a v resnici je na moč preprosto: prijatelj, postavljal vprašanja, vsi odgovori pihljajo v vetrcu, samo z dobro mero občutka za stvarstvo je treba piskati (dihati) in nastaviti se je treba na pravi zrak / v-etr.

Druge knjige v založbi DSS in UPASANA

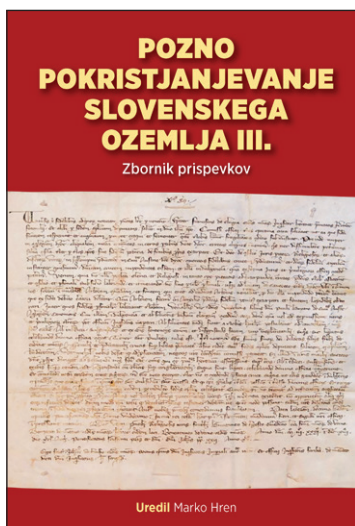
SIMPOZIJ 2017
Prostor – zemlja – drevo

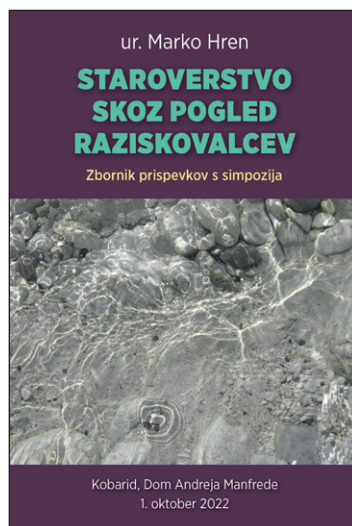
SIMPOZIJ 2018
Voda in tok – izvir

SIMPOZIJ 2019
Zrak in ogenj – vir

SIMPOZIJ 2022
Zrak in ogenj – vir

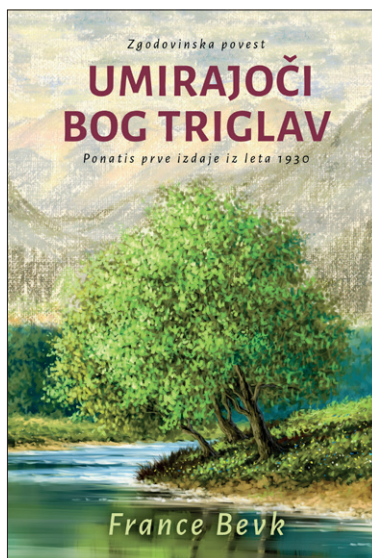

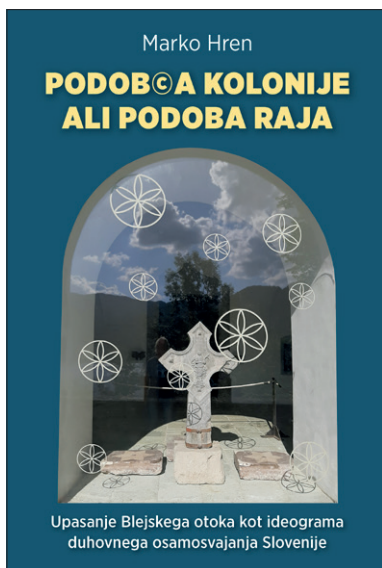

DSS, 2017

Ponatis verzije drugega natisa (1960) ki je izšla v nakladi 22.300;

DSS, 2022
Ponatis izvirne Bevkove verzije iz leta 1930.

MARKO HREN
PODOB©A KOLONIJE ALI
PODOBA RAJA, 2022

Založnik in izdajatelj:
 Društvo slovenski staroverci
 v koprodukciji z Akademijo
 Staroslavov hram pri
 Svetovnonazorski kozmološki
 skupnosti UPASANA,
 registrirani po Zakonu o
 verski svobodi. 2022.

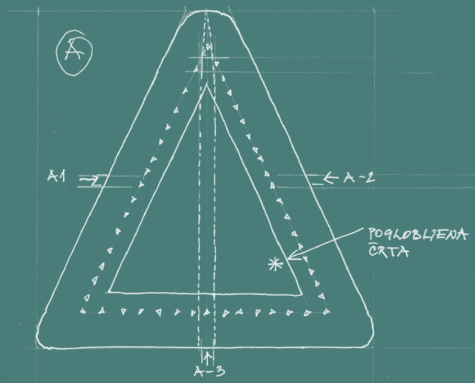
[https://www.rtv slo.si/rtv365/
 arhiv/174916367?s=tv](https://www.rtv slo.si/rtv365/arhiv/174916367?s=tv)

MARKO HREN IN JANEZ KOPAČ:
PRIRODOVERJE

Založnik in izdajatelj,
 Akademija Staroslavov Hram pri
 Svetovnonazorski kozmološki
 skupnosti UPASANA, sanjava
 prostost duha, 2021.

Knjiga je posvečena Sloveniji
 ob 30 obletnici osamosvojitve,
 za poglobitev osamosvajanja in
 za novo razumevanje sprave.
 Avtorja sta upošteva predvsem
 raziskovalne izsledke Matjaža
 Anžurja, Borisa Čoka, dr. Katje
 Hrobat Virgolet, dr. Mire Omerzel-
 Mirit, Jožeta Karlovška, Pavla
 Medveščka Klančarja, mag. Nejca
 Petriča, dddr. Andreja Pleterskega,
 dr. Zmaga Šmitka in dr. Alje Žorž.

Ponovno rojstvo kabrce je bil očitno težak porod. Zgodba se čuje, kot da bi Pavel zaznal krik kabrce ob njenem prvem dahu po rojstvu. V-etru je moral biti pisk ob rojstvu tako močan, da je vzdrtel z zvočno sliko, ki jo je imel Pavel v spominu. To bi lahko bila razlaga mistične sočasnosti prvega piska, ki si ga dobila iz kabrce ti, Alenka, in Pavlove bolečine v ušesu ... tiste noči, ko se je kabrcica ponovno rodila.

